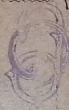

БИБЛИОТЕКА

3875

359.90.111

გ-68
3KV

თამარისი

ისტორიული პოემა

გაღეჭსაღა

თ. შ. ეწისთაფისაგან.

444 II

თბილისი

სტამბა გრ. ჩარკვიანისა.

83

14

განმარტულია

თამარიანი

899.96
1. ე-68თ

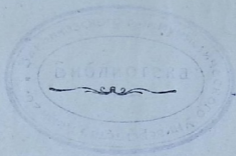
ისტორიული პოემა

გალექსილი

თ. რ. ერისთავისა.

~~1930~~

თამარიანი 4440

~~1975-2-27717~~

208763

112

თბილისი

სტამბა გრ. ჩარკვიანისა

036016660

7110008
84-6 .1

საქართველოს იმპერატორის

Дозволено Цензурою Тифлисѣ, 6 Сентября 1887 г.

თბილისი

F 83 308

საქართველოს
საქართველოს
საქართველოს
საქართველოს

I

შ ე ს ა ვ ა ლ ი .

ზარდიკვალა თამარი, ჩაკსკენა ქართლის მოვარე,
უბედურსა საქართველოს დღე დაადგა დიას მწარე,
ერი იგლოვდა შავ დღესა, დასტიროდა დიდი, მდარე,
აკედრებდნენ იმის სულსა და სდიოდათ ცრემლი ცხარე!..

გაქრა მთიები შვე, თამარ, მთლათ საქართველოს მიუღობელი,
ერკინის-პალოდგან შავშეთით, გურგენის სდვამდე მჭერობელი,
ერთგულთა ვაილდოს მიმცემი, ურჩებთა დამამსობელი,
დედა და მეფა ქართველთა, ღაშა-გიორგის მშობელი.

ქალ-ვაჟი დარჩა ნეტარსა, მეტი არ ესვა შვილები:
ღაშა-გიორგი, რუსუდან, ტურთანი კვალად სრდილები,
მათ დაუტევა მოყმენი, მასთანვე გამოზრდილები,
ერთგულნი, გამჭრიახნი და ჭირში გამოცდილები.

სამეფო დარჩა ძლიერი, კარგებთან დასადარია,
ეკლესიებით შემჯული იყო აქ მთა და ბარია,
სასწავლებლებით ბრწყინვალეს, ჭეჭანდა მრავალი ჯარია,
იმათთა მოპირდაპირეს ერთსულ არ გაუსინია!..

ცისკებით, ქალაქებით, სამეფო იყო მკობილი,
ნავთსაყუდელნი გემებით, ნაუებით გამოწყობილი,
დიდება თამარ მეფის: მეფეებს ჭეჭანდა ცნობილი,
ზოგნი აძლეუდენ სარკებსა და ზოგი იყო მძობილი.

თამარის შემდეგ სამეფოს განაგებდა რუსუდანი,
გიორგი კი ნადირობდა, თან იასლის ბლამათ სძანი,
მაგრამ და-ძმით მოეცაღნენ სავანებო შინა-ემანი,
აღარა სჩნდნენ სასასლუში, არ ფასობდა მათი თქმანი!

მეფე რომ შექცეოდას, დროს ატარებდეს ტყეშია,
ასე მოვლილი სამეფო, რას ვარჯა სსვათა სელშია?
ცხვარინ უმწეუმსოთ წაწყმდება, გადაიჭრება ღრეშია,
მტლების არჩივი 1) გასდება, ჰატრონს არ ჰსვდება ლეშია!..

საქართველო შავ-ბედაობდა მზრუნველებს აკლდა კარგებსა,
რუსუდანი გულსა ჰმონებდა, სულს რომ არაფერს არგებსა,
გიორგიც, მისებრ რაფიფი, სსვის ბაღში ჰკრეფდა ვარდებსა,
ღვინოს და ქალებს ეტროფდა, არ ისტუმრებდა დარდებსა!

თუ გადასველ უფლის მცნებას, შენ შეგსვდება ზეცის წყრომა,
ფუქსავატათ და ამათ სულ ჩაივლის შენი შრომა,
არას ვარგებს, რა გინდ სცადო, მიწის ბრძოლა, სერელში 2) პრამა,
არას ვარგებს უღმრთოთ საქმე, არ გიმუსთლეს გინდა დრომა!..

ჩამოეცაღნენ გიორგის ზოგნი ქებულნი ემანია,
სამძღვრებესე მტერნი გამოჩნდნენ, არ დაყოვნეს სანია,
აღმოსავლეთით დაიძრა მძლავრ-კერძი ჩინგის-სანია,
ამ უწმინდურმა შემდეგში გული ბევრს მოაფსანია!

1) არჩივი—წილი.

2) სერელი—გვირაბი, მალარო.

II

მ გ ს ა ვ რ ე ბ ი .

მცხეთის ზეიდგან, გორასზე, კოშკი დგას დიან ქველია,
 ჟღართის კრის“ გზებსა უეურებს, იმავე გზების მცველია,
 ანაკვისაკენ ჩაუდის ამ ცისეს დიდი სერელია,
 ჩრდილოსკენ, ბუნქნაჩიანში, უძევს ზატარა კელია.

ამ ველზე ისდნენ მგზავრები, არ ეშინოდათ თულისა, ¹⁾
 სამსრობდნენ ზეთის ხალითა, წმინდათ დამცველნი რჯულისა,
 დიდმარსვა იყო, გამწმელი ცოდვათა ჩვენის სულისა,
 ცივი დღე, მასთან ცრიატი, დამდეგი გაზაფხულისა.

ამათში მოჩნდა უფროსი, ჭარმალი, წვერ მოსდენილი,
 სასელათ ერქო გარსევან, გაუკადი, გამოჩენილი,
 მეორე— შავ წვერ-ულვაშა, ბეჭსე თიკე გადაფენილი,
 მესამე— ჩვიდმეტის წლისა, მოღლილი და მოწყენილი.

მას ჩაბაღახნი ²⁾ ესკია, შთლათ უმაღლავა ვურებსა,
 შავ წვერ-ულვაშა უთლიდა, ემაწვილს, კაკალა ზურებსა,
 ხან ზეთის სილი მიანთვის, არც ღვინოს მოაწეურებსა,
 ჭმისასურებს კრძალვით, იმისთვის ანათურს დაიშურებსა...

1) თული—ფირალი, გაუარდნილი კაცი საავაზაკოთ.

2) ჩაბაღახნი—უაბაღახნი.

ემაწვილი ცხენით სიარულს ან ყოფილიყო ჩვეული,
 მთლათ მოიქანცა, ჰსკედროდა მგზავრობა ანასდეული,
 ტან-დაშარტული ძლივს ივდა, ქირმანში ¹⁾ გამოსვეული,
 შავს თვალ-წარბს ცოტათ უხენდა, მას ჩაბალასი წვეული...

ამათინ მსლენი შოჩს იდგენ, ოცამდის ცხენოხსნის,
 რეცლსე თებოდენ, ჰურს სჭამდენ, სულეველა შინა-ყმანის,
 ტიკიდგან ღვინოს ისხამდენ, რაღა თან წასატანის,
 თანსმობით შექცეოდენ, როგორც ერთ-პირნი ძმანის.

ამ დროს მოისმა შორიდგან ღიღინი მომღერალისა,
 სმა უმქლანებდა სევდასა, ის სმა ან იყო მთვრალისა,
 მოსთქვამდა რუსთველის ლექსსა, მომღებსა გულსე აღისა,
 თან მერანს მოახქარებდა, ლექსმა რომ წაინადისა...

თვით მომღერალიც გამოინდა, ემაწვილი კაცი, ძალია,
 უღებ მოიჭრა მგზავრობთან მცხეთისკენ წარმაკალია,
 მოჰსიდა ცხენსა ღაგამი, რაც რომ ღონე და ძალია,
 დ შუაოცისა მერანი, ბურჯღღებსა ჰყრიდა ნალია!...

მგზავრობმა მგზავროსა შაჰსედეს, ტურფა რამ იყო ძლიერი,
 ტურხეზე დიმი უქროდა, სასე ან ჰქონდა მცხიერი,
 ოცდა ორის წლის ემაწვილი, ამაზე აღარ სნიერი,
 შავ თვალებს ატრიალებდა, როგორც მიმინო მშვიერი!...

მგზავროთ „გამარჯვება“ შესძასა, რადგან სწდილობის ვალია,
 ჩამოხტა, ღვინო მიართვეს, მანაც ახწია, დალია,
 იქ მუდამს ემაწვილსა, თვალეში, შიგ გაუყარა თვალისა,
 მთლათ გაწითლა ბედ-კრული, როგორც რომ ალუბალია!...

¹⁾ ქირმანის შალში.

გარსევან გულში სწურებოდა, ამ სითამამის მსახველი, შექვითნა კრძალვით მოგსაუფრს მისი გვარი და სასული, მან უზასუსა ღიმილით:—„არ მიშოვნია სასული, შაღვას მისმობენ ყველანი, მაგრამ არა შეავს მძრასკული“...

გვლავ ჭკადრა შაღვას ჭადრამ: „ღვინო მიიწვით ღაღია, თუ სახოვაგეს 1) ინებებთ—მოგართმევთ, ჩვენი ვაღია, ჩვენ კი ვისამსრეთ, ვინჭართ, გზაში ვართ წარმავაღია, ნურას შაგვეწვებით ამაზე, აგერ მსემ. შუქი ღაღია.“

შაღვას ეწეინა ეს სიტყვა, შესძასა თავის მსახურსა: —„მოსწე აქეთ ჩვენს სურჯინს და დავკაწაივე კასურსა!... მგსავრობა ისე რათ ვარბა, თუ შუბლი ღვინით არ სურსა, ან რა კატია, ის კაცი, ვისაც კასური არ სწეურსა!“...

შაღვამ გადაჭკრა კასური, შეჭკიულა იქ მჯდომს ემაწვილსა: —„მე ალაგერდი“ შენთან ვარ!“ და გულას აწვდის დატლილსა, მარამ ის ღვინოს არა ჭსომს, შირში არ იღებს ნაწილსა, თავი იღრიაკა, დატსკენით,—ამას არ გუბნობ ნაწილსა,

ჭადრამღმა 2) ჭკადრა შაღვასა: „არ ჭსომს იღია ღვინოსა, არც ღრო აქვს ბატონიშვილსა, რომ თქვენთან მოიღისინოსა, მგსავრს ჭმართებს ბინას მიჭმართოს, მაშერაღმა დაიძინოსა, აწი ჩვენც წავალთ, ნუ გვრისსავთ, უარი არ გეწეინოსა.“

შაღვამ მიუგო გარსევანს:—„რას ბრძანებ რა ღროს ძიღია? მეც მამასპინძლეთ, არ ვიქნე თქვენთან უხრდელათ, სრდიღია... მაშ თუ არ ეტრფის ღვინოსა ბატონის შვილი იღია, მოდი ივანე, მობართვი აბგიდგან სძელი სიღია!“

1) სახოვაგე—სალსინო საქმელები.

2) ჭადრამღი—ჭადრა.

ბიჭმა დაძებნა ის აბგა, ვერ ნახა ვერაფერია,
 სთქვა: „იქ თუ დაგვრია, სადაც ჩვენ, ცხენს მოვსჯამეთ ქერია“...
 შალვა წამოხტა ფეხზედა, უკითხათ გადაჭერა ფერია,
 ასე არ შეაწუსებდა, თავს რომ დასსმობდა მტერია!...

ჭარმაღმა ჭკითხა უმაწვილ გაცხ: „რამ შეგაწუსა ასეო?
 ნეტა რა გქონდა აბგაში, რომ ბიას დაემსგავსეო?“...
 შალვამ ჭსთქვა: — „აბგა არ იყო თვალ-მარტალით სავსეო,
 შიგ იყო ჩემი სიცოცხლე, — მტერთ ვერ დავაფასეო!“...

გვლავ ჭკადრა მგზავრებს: „ნუ მრისხამთ, ცოტას ხანს მოგ-
 მანამ შეჭსომდე თვითო თასს, მეც აქვე გიასლებითა.“ | ცილდებითა,
 სთქვა და მოახტა მერანსა, გაჭკურცხლა მოკლე გზებითა...
 მზერაღთა გული აივსო შალვას სიმატრევის ქებითა!...

წავიდა მოყმე, მგზავრები აღარ უცდიან შალვასა,
 გასწიეს, აღარ ცდილობენ მოუთმენლობის მაღვასა;
 ივანეც ფიქრობს: „მეც წავალ, თავი არ სტკივს გრძალვასა,
 მივსედო ბატონს, რომ იგი გადავარჩინო საღვასა. 1)

1) საღვა — მარტოობა.

III

ილიას გამგზავრება ბინის საძებნელად.

ოგი ემაწვილი, რომელსაც თან ახლდა გარსევანია, შიდის და მიეშურება, უკან მისდევენ სსკანია, გასტდნენ იმ ადგილს, სადაც შდეკს ჩაუდრეკია ქვანია, დასწაფებია მტკვარს, საღში ¹⁾ მუსლები ჩაუყვანია.

გასტილდნენ „დეკის ნამუსლსა“, იკმარეს სნარულია, შიადგნენ „მუსნათ-გვერდის“ ბურჯს, ჰსუეტიოვით ამართულია, უგალაუნთა, უღობო, კაწანით ²⁾ შემოკრულია, ბინათ ეს ბურჯი ირნივეს, რომ თვალსა მისცენ რულია.

ჩამოხდნენ ტეცლი დანთეს და გასსნეს მათრშებია, კოშეში აბძანდა ილია, შირს დაბინაგდნენ სსკებია; ემაწვილს ვასშიში ან ასსოკს, გუღს რალაც ტეცლი ჰგებია... კარბი ჩაჭკეტა ურდულით, ჩამოიშალა თმებია...

მერე მოუყდა ბუსარსა, თავი ფიქრს მისცა, გრმნობასა, იგონებს შალვას სიმარჯვეს და მისსა ტანადობასა, შირს კი მსასურნი პურს სკამენ, ვერ ჰბეღვენ, სმიანობასა, გარსევან ძალზე ჩიბუსს სწევს, აპირობს დარაჯობასა.

კაცი რა გინდ რა მსნე იყოს, ჯაფაში გამოზრდილია, მაშურალი ³⁾ შინიც მოსწუდება, რა გინდ რომ იყოს ფრთისილია, აგრევე ილიას მსლებელთ მსწრაფელ მოკეიდათ ძილია, მცირეს ხანს უკან სმა მისწუდა, ან ჩუჩუნებდა ძილია ⁴⁾...

¹⁾ სალი—ტინი კლდე.

²⁾ კაწანი—ამართული ძეპვის ლობე.

³⁾ მაშურალი—მოღლილი, მოქანცული.

⁴⁾ ძილი—ჭია, მატლი.

IV

შაღვასაგან მკსავრების ქებნა.

ძორბის და მოქუსს აზაგვი, თან მოაქვს არე-მარცა,
 გაშმაგებული მტკვარს ებრძვის, გაუბო ჩრდილეს მსარცა!...
 აქა სდგას მცხეთის სობორო, დღენი უნასავს მწარცა,
 ასლა კი მეუდროთა შვენის, ჯვარს უღაზღაზებს მთვარცა!...

ვასშობა აზი გამოხნდა აქ ორი ცსენოსანია,
 შაბრუნდენ, დუქანს მიამართეს იქიდგან მოსცეს სმანია,
 შეჭკითეს: „მკსავრნი თუ ნასეს, ემაწვილს რომ ასლდენს უმანია?“
 აქ უთარეს: „ჩაიარესო, მას აქეთ კარგა ხანია.“

ეს ორნი იყენენ—ჩვენც ვიცნობთ—ერთსა ჭაბუკსა შაღვასა,
 ტურფასა, ვაჟ-კაცს, ღომ-გულსა, კისკასსა, ¹⁾ ტანად ალვასა,
 მეორეს—მისსა ივანეს, ჭირში აზ იწეებს მაღვასა,
 შაღვასთვის თავსა წაატებს და იუნსოებს კრმაღვასა...

მიდიან, მიისწრაფიან, გზაზედ უჭირავთ თვალად,
 ვერ მიეწიენენ ილიას, შაღვა ამასედ მწყრალია,
 უნდა შესვედრა კვლავ მისი, ვისაც ესვია შაღვა,
 ჭიფიქრობს: „მე აზა ვსტუედები, დანსტურ ის იყო ქაღია!

¹⁾ კისკასი—მსწრაფად მქცევი.

მისი ზაწაწა სელები, თვალები ცაცხლის მიერჭევეელი,
 სახის რიდება და კრძალვა, და ტანი ნაზად მრსეველი,
 მიმსეღდნენ მისსა ქალობას, სმატ ტებილი, შესამხნეველი...
 თუ ამას ვსტროუბ, მე ვიყო აბელის სისხლის მზღვეველი!...

გა თუ ის მშობლებს დასტყუეს და ეს არ ესმის უმაწვილს?!
 გა თუ არ იცის სად მიქყავთ, ნებით სხვის ტყუეთა შაქნილსა,
 გვიანლა მიჭხედეს ბედგროლი, რა გვარს ეძლევა სასმილსა, ¹⁾
 მიდის და ვისთან—არ იცის... ლაშას ამოხბენ გარყვნილს!...

შაღვა მივიდა ჩმუსთ-გვერდს,“ მიაღვა მეღუქნის კარებს,
 იკითხა, ვისაც ეკებდა, გაიგო თავს სად ითარებს,
 ეს ცნობა შაღვას იამა, გულსა უღელვებს, უხარებს,
 თავს ითვლის ბედნიერებში, ბედს არავისას უდარებს!...

1) სასმილი—ღუმელი, ფურნე, თორნე.

შალვას წასვლა მუსათ-გვერდის კოშკში.

შალვა გამოტრიალდა, მოუთმენელი, ჩქარია, ადელეკებული, მთრთოლვარე, სასით ვი მოცინარია, კოშკისკენ წასვლა დასკვნა, ამ აზრზე არის მყარია, ცხენთან დასტოვა ივანე, ერთგული მეგობარია.

გასწია კოშკთან მივიდა, თან აწვინ წაუტანია, მისგან ნაცნობის უმაწვილის დაჭკვერა შინაყმანია, იმათ ეძინათ, სვინივდნენ, სსვა არ ისმოდა სმანია, შეიჭრა მალლა კიბეზე, არ დაეყვნა სანია.

შაჭკელა ჭუჭრუტანაში, ანათებს ცეცხლის აღია, ჩქამი 1) არ ისმის, ბუსართან, ტურფასა მოჭკრა თვალია, თიები გრძლათ გადმოეშალა, ლუოდ რეგორც ლაღია, სოქვა: „ჩემი ეჭვი გამართლდა, იგი ყოფილა ქალი!“...

შალვამ გაბედა სიფრთხილით დაარაკუნა კარია, ადელეკებული ძლივს სუნთქამს, არ არის მოუბარია... შიგნიდგან, მცირეს სანს უკან, სმა შამოეკმა წყნარია, ჭკითსავლა: „ვინ სარ, რა გინდა, თუ შაკეშალა მსარია?...“

შალვამ შესძასა: „უმაწვილო, კარი გამილე ჩქარაო, რას მესუმრები, რას მკითსავ, სიცივემ გამამწარაო“... ამ დროს კოშკიდგან მოესმა: „თქვენი სუმრობაც კმარაო, თუ ბინას ექვ—სსვა ნასე, ადგომა დამეზარაო!“...

1) ჩქამი — ჩუჩუნი, მცირე სმინობა.

შაღვამა ჭკადრა: „ემაწვილო, როგორი საკადრისია?...
შენ თბილათ ზისარ, მე გი ვთროთი, არა ვარ ტანჯვის ღირსია,
წყალში გამოველ, უინული მომედო, როგორც ფისია...
შაღვა ვარ, წელან გამიცან,—მაშ გეფიქრება რისია?!...“

ამ თქმასე შეკრთა ღამასი, მთლათ აუჩქროლდა გულია,
ჩაქრო წეცხლი ნაცრითა, უცბე გატრუნს სულია,
იფიქრ: „რისთვის მოსულა?—თავსე სკლადებულია...
კარები მტკიცე მგონია და მაგრათ არის ხსულია“...

ბოლოს უძრასა კოშკიდან: „კარს ვერ გავიღებ, ვერაო,
მე ძლივს ვეტივი, ვიწროთ ვარ, ძირს მოისვენე ვერაო,
სკალ ჭნასავ ხემსა სიძარბლეს, ესლა თუ არა გვერაო,
მიბრძანდი, ცეცხლან გათბები, მანდ რაღამ გავაჩერაო?“...

შაღვამ მიუგო ემაწვილსა: „ძლათ არ გემობილები,
ძირს ცეცხლი არ ჩანს, კუნძები აწვივა დანაცრილები...
შამიშვი, გავთბე მაინცა, საწოლს არ შეგეცილები“...
აქ განგებ შექნა განკალი, ამაგმაგა გბილები...

გვლავ ჭკადრა შაღვამ: „ემაწვილო, სიკვდილს რათ მამდე ზირშია?
ეინვამ დამსუთა, გამოჯდა ერთობ ძვალსა და რბილშია,
მთლათ გამაშეშა, გამოთშა, სიცოცხლეს მისპობს ძირშია...
რაღა ქართველი უოფილსარ, მოძმეს ვერ ერგო ჭირშია?!“...

შეინიღვან ესმა სმა კიდენ: „არ გინდ რა დამლო ბრალისა,
კარს ვერ გავიღებ მაინცა, გინდა ისმარო ძალია“...
ამასე ჭკადრა შაღვამა: „ეს მაინც დამდე ვალია:
ძირს ცეცხლს გავიჩენ, მიბოძე ერთ-ერთი მუგუსალია“...

ამ თქმასედ შეინით მუოფელსა, ვეშკე სიბრბლული ეწვიან,
აიღო ნაკვერჩხლიანი ღობიღვან მონალეწია,
გამოაწოდა შაღვასა, არ შეისარა ბეწვიან,
ვერც მოარბიდა წელ-მეურდი, დაღაღი ანაწეწია!...

რას ისარგებლებს ამითა, შალვაშვიდ შუალოდ კარები,
 წარმოსთქვა: ჩუქურდი არ ვარ, ჩუქურდი არ მოვიხატებ,
 გაყინული ვარ, ყმაწვილო, როგორ არ მომესმარები?...
 ქსუი ყოფილხარ, დასტურა, რომ არვის მიეკარები!...”

ცეცხლი შეანთო შალვაშვიდ, მთლად წაუვიდა ფერია,
 ისილა მისი ნაწნობი, მისი, მზე, მისი ფერია,
 თრთის და შეჭურებს ტურფასა, შესცქერის როგორც შტერია...
 ქალი კი დარცხვა, შეხერდა, ვით განახული მწვერია!...

შალვა მოვიდა გონსედა, შუბლზე გადასო სელია,
 გული უჩქროლავს, უღელავს, არ გარბის, როგორც სელია, 1)
 წინ წაღვა ფეხი იმისკენ, ვინც არის მისი მწველია,
 ჭნებავდა ქება რამ ეთქო, — სიტყვები შამოკლავა!...

„ახლოს არ მოსდგე, გახერდი!...” მას ქალმა შამოკლავს,
 ეს სითამამე და სერსი არ მოუწონა, უსრასა,
 დაემუქარა კვილსა, სსვა ღონე ვერა-რა ნასა,
 „შინა უმებს შემოგისევა!...” შალვა ამითი შეჭფასა... 2)

კვლავ განაგრძელა: „ყმაწვილო! როგორ იკადრე ცრუობა?
 თურმე კვ გოდო გულშია, წელან შეგვწამე ქსუობა...
 როგორ იკადრე აქ მოსვლა? — ციცი ჩემი ტლუობა, 3)
 ციცი ჩემთა შინაუმთ მოქანცვა, მიღში ყრუობა...”

შალვაშვიდ სთქვა ღიმილთ: „სტუმარი ღვთისაგან მონაცემია,
 ცხოვრების ღელვამ მოაგდო აქეთკენ ჩემი გემია;
 კაცი სარ ჩვიდმეტის წლისა, რას გერიდება ჩემია?
 ზეც შვიდი ქართველთ ერის ვარ, იგი სომ შენი თემია...”

1) სელი — შეშლილი, უცნობი მიმორბინალი და უწინარი.

2) ფახი — ტყუილი მუქარა, ბაქი.

3) ტლუ — მარტო; ცლუ — უმეტო ხე.

ქალი სირცხვილით და შიშით მთლათ ოფელში იწურებოდა, ბედვრული, მარტო, უმწევემო, ძრისსანეთ იეურებოდა, წინსვლს უფრქვევდა თვალები, მღელვარე გულში სწერებოდა, და მისს ფუნთუშა დაწვებე ლალ-იაგუნდი ჭკრთებოდა...

გელავ ჭკადრა შალვამ: „რას შეკრთი? მსურს შენთან საუბარია, დამშვიდდი, ნურას მიწყრები, ვარ ლეთისა ანაბარია, მტრად არ მოვსუღვარ, მიმიღე, როგორც რომ მეგობარია, იქნება ერთს დროს მიმადლდე, დღეს რომ გამიღე კარია.“

ქალმა მიუგო: „რას გითხრა მე მაგის მაგიერია, უნდა გავიდე, დავსტოვო ამ ბნელი კოშკის ჭკერია, ან შენ გაბმანდი აქედგან, ეს უფრო შესაფერია, თორემ ჭხამს ჩემმა მსლებლებმა აგეწონ, როგორც მტერია!...“

აქ შალვამ მაჭა უტანა ლამაზსა, განრისხებულსა, უთხრა: „აქედგან ვერ გასვალ და ვერც მე მისამ გნებულსა, ვერას მწეუნენ შენები, შენთვის თავ გადადებულსა, მერწმუნე მტრინად დაუინავ სიტყვასა დაქადებულსა...“

ქალმა შეჭკვილა, ათრთოლდა და ჩაჩოქა მუვირალმა, ვარდი საფრანათ შესცვალა გულისა გამმაგმირალმა, შალვამ ზე წამოაყენა იგი, ამ ამბის მმწყნალმა, მაშინ მას ტურთვამ მიჭმართა, გულამოსკვნილმა, მტრალმა:

„შენ არა გშეენის ეგ ქრევა, არს საკადრისი მოვრალისა, ნუ თუ შენ ქრისტეს მოსავი, სარ მხმარებელი ძალისა? ან ისარებლებ ტლუობით გასათსოვარი ქალისა, და შეიქნები დამრევი ჩემს ტანჯულს გულზე დანისა?!..“

შალვავ, იცოდე, მერწმუნე, ხანი არ დაეუოვნება, ჩვენ დაგვიქდება სიცოცხლეთ წამისა საიმოვნება... შენ სარ ჭაბუკი, ვაქვანი, არ გშეენის ქალის ძონება... თავს ნუ ამოწებ წიღვა გულსა, მოდი მოიერ გონება...“

ნუ თუ არა გყავს შენ დედა, ან არ გყოლია დეპია?
 წარმოიდგინე, ვითომც მათ, ჩემებრი ცნესლი ზგსებია,
 ვითომც ჩემს ჭირში ეოფილან, თუ იგი გადამდებია...
 მათთან, ვით ჩემთან, უცნო ემა, მითხარ რის თანამდებია?

რას ეტყვის იმას სოფელი, რას ეტყვის სინაღისა?
 რა პასუხს გასცემს უფალს, ან რა სასჯელის ღირსია?...
 შალვაჰ! გაფიცე დედასა, როდეს ნუ გწუროს სხვისია?...
 ჩაიფრდი, შენი აჰ მოსულა ჩემთვის რა სამრასისია!“

შალვამ მიუგო: „დამშვიდდი, ჩემუნით ავს ნურას ელია...
 გვიან მიგისუდი ქალობას, საქმე რამ მიხნდა ბნელია,
 ვითიქრე: ნეტა სად მიჭეკო, ვა თუ რამ სჭირდეს მნელია,
 გა თუ მოსტაცეს დედ-მამას, ვიჭნები მისი მსსსელია.“

მე აჰ შამოსლვას, სსვა რიგათ, კისრად არ ავიღებდია,
 მსურდა გამეგო ავ-კარგი, რას გიმზადებდა ბუღია,
 თუ ცნესლის თსოვნა არ მეტქო, ვარს ხომ არ გამიღებდია,
 ამასი დამნაშავე ვარ—და მომინრია ქედია!...

გიცანი ქალათ, ჩამეჭრა გულს შენი სიევარულია,
 შენ ხომ არ მიგრძნობ ბუღერულსა, —რამ გამიმთელეს წელულია?...
 რამ გამამსნეოს, ამ სოფელათ, ბუღისგან დანაგრულია?...
 რამ განმინათლეს ტანჯული ოსურათ, ობოლი სულია?!..

მაღლა ღმერთს გაძლევ თავებუბათ, ამ თქმით არ ვიყო ფლიდია, ¹⁾
 შენისაჰ ერთგულებისთვის საქმე გაკებდე დიდა,
 ეს სითამამე ვიკისრე, განქრახვა მოსარია,
 დ ახლა ჩემი ავ-კარგი შენს ერთს სიტყვასედ ჰკიდა!...

1) ფლიდი—ცრუ.

დედა მაფიცი—აღარ მყავს, დები—სულ არა მყოფია,
 მის არსად მიხანს და მამა, არც მეგობარი ტოლია;
 გიფიცავ დედის საფლავსა, არა ვარ აქ დამწოლია,
 თუ რამე გკადრო უშვერი, შევიქნა ჩასაქოლია!...

აჲ, ეს ჩემი სანჯალი, მტრისათვის გაჩარსულია,
 თუ ავს მამხნევდე გულს დამე, ამომანდინე სულია...“
 მიართო იგი და ჰკადრა: „არ დაიმშვიდე გულია,
 კმარა, შაიშუე დაწვებსე 1) ცრემლების ნაკადულია!...“

ამ სიტყვებისა გამგონეს ჭაღსა მოეცა ფერია,
 ცრემლები შემომიშრალა, მოისო შლის წვერია,
 შაღვაში ჰპოვა მოეგარე, არა ეოფილა მტერია,
 დაწუნარდა მისი წუსილი და გული ანამკერია!

დამშვიდდა ტურთა, მისს ტურებს შეეთამაშა ღიმიან,
 თავი ძირს ჰქონდა დასრილი, წამწებიც დაწაწიმიან,
 უცბე შეჰმართა შაღვასა თვალები დაწაწიმიან,
 და ჰკადრა: „გმაღლობ არ ჰსწვევიტე ჩემი სიტოცსლის სიმიან!...“

გმაღლობ კეთილის გმნობისთვის, გმაღლობ მე წრფელის გუ-
 მერწმუნე, შაღვავ, სიკეთეს მეც თანაუგმნობ სულითა! | ღიმიან,
 გიბრუნებ შენსავ სანჯალსა, ჰამრითა შევერცხლილითა...
 ერთგულს ვინ დასჯის მასვილით, ან ვინ შეიძენს ფულითა?...“

აქ ქალი დასწვდა ქულავას მსწრაფლათ გადაცო ღამაზმა,
 ბუსრის წინ დაჯდა, შაღვასკენ შავი წამწები დაწაწმა,
 ახლავ დანისო ჰაბუვი, ცეცხლი შეანთო და ბაზმა,
 მღვივს დაიმშვიდა გლან-გული კეკლუტმა, ტურთამ და წაწმა!...

1) დაწვი—ღოყა

შალვამ მიუგო: „ემადლობ ღმერთს, საუბრობ ტკბილის ენითა, ვემადლობ ღმერთს, აღარა გხედავ, მწუსარეს, ცრემლთა ღენითა, აღარა გხედამ შემკრთალსა, მრისსანეს, ჩემგან წყენითა... შენ თუ განათლდი ღიმილით,—მეც გავცოცხლდები შენითა!...“

აწი გთსოვ, ჩემო ნუგეშო, ერთი რამ დამდო მე ვალი, მიაძრო შენი აძმავი, შენი თავს გარდასაკალი, გინა ხარ, ნეტა ვის მისდევ, ან ვისკენა ხარ მავალი, რათ ხარ ვაჟურათ ჩაცმული, მცველი რათ გასლავს მრავალი?...

მითხარ, სომ არა გიჭირს რა? მიბრძანე, გამაგონე, საშიში თუ რამ მოგეღის, ვისმარო რაჟე ღონეა, მე თავი წამლათ შეგწირთ, ოღონდ შენ მოიფოხნე, ამას სომ მანინა ცნობენ: ვისა და რისთვის ვმონეს!...

აქ ქალმა ამოიოხრა, შუბლზე გადასო სელია, შალვას მიუგო: „რა გითხრა?—ვერსფრისა ვარ მოქმელია, რასაცა შეითხავ, ჩემთვისაც, მერწმუნე, ჟერეთ ბნელია... სიზმარში თუ ვარ, სიზმარი, აბა რა სასატრელია?..“

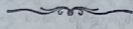
გულს დავეკითხო, რას მეტყვის, სსვა ფრთავც დახატრულია, ჟერეც არ გაქმთელეობი ამას ობლობის წელულია, მისთვის ცხორების კარები სიემაწვილითვე სმულია, აწ რა მომელის—არ ვიცი, ბნელში ვარ გასვეულია!..“

შალვამ წარმოსთქვა უხებლივ: „მართლდებ ჩემი ეჭვი... მო, ბედო, ბარემ ეს გული დასტერ, დადაგე, შეწვია!...“
მერე ქალს ქვადრა: „ვეინ გიმტრობს, შალვა რომ მოყვარდ გეწვია?.. შენს თავს ვიფიცამ ვერა ვინ, ვერ შეგისაროს ბეწვია!..“

მომენდე, მითხარ ეველურთ, შენ შენი გასაჭირია, თავი მაქვს გადადებული და შენთვის გასაწირია!..
მაღლა ღმერთს გამდეკ თავდებათ, არ გაგიტენო ზირია!..
მაგრამ რომ არას მენდობი, მე ამას უფრო ვტირია!..“

ქალსა სწუერთაჲს ეამბნო ვისთვისმე თავის ნაღველი,
ვისა ჳნდობოდა, ან იყო სანდობი კაცის მნასველი,
დღეს შალვას შეჳსვდა, ეს გახდა მისი გულისა მდაღველი,
ძასვე დაქნდა, აფიცა თვისი თავი და სასული.

უთხრა: „მომიპყარ ეურია და მომიმინე ბედგურულსა,
გიაშობო ჩემსას, რაც ვიცი, ჩემთვისვე ბნულსა და სშულსა,
გაგინაწილებ, როგორც ძმას, ჩემს პოლანდელს ¹⁾ ჳირს და წყლულსა,
აწ რა მომელის ან ვიცი, გიაშობო მხოლოდ წარსულსა...“

F 83. 808
3
208763
~~423.077~~

¹⁾ პოლან—უწინ.

საქართველოს
აქროლოგია
ნაგროვების
პროექტი
პროექტი

VI

შაღვას უამბობს ქალი თავის ვინაობას.

მოკლეთ მოგიტოსრობ, თუ მისმენ, ნურას ჩამაგდებ უბედიათ: მე არ მსკედრია დედის რძე, ძიძა მეოღია დედათა, მშობლების ზრუნვა, ალერსი, არ მწერებია ბედათა, სიყრმით გაზრდილვარ სსვის ჭკრს ქვეშ, სირძა შემცვლია მეუღათა! ¹⁾

მე ვისრდებოდი რაჭაში, ერთგულის თავადისასა, არ დავივიწყებ მისს ამაგს, უფრო რე მისი დისასა, დიდი და მცირე შემტროფდის, მივლიდის შვილსა სსვისასა, უუარდით, გულში მინერგდენ შიშს და სიყვარულს ღმერთისასა!

რა შევიქენი ცხრა წლისა, რვა წლის წინ ნოემბერშია, — გადამიყვანეს და მიმცეს მე დედათ-მონასტერშია, იქაც მიმიღეს დიდებით, გამომამჩნიეს ბუერშია, ზრუნვას და ზატივს არ ვაკლდი, სრულებით არაფერშია.

წიგნის და ლოცვის სწავლაში, მე ვიყავ ანაზდეული, სსვა შაგირდებზე მსხვილი, და მათში ამოჩნეული, იმერეთს დედოფლისასა შობა, აღდგომას წვეული, ძაგრამ, მე, იმის ალერსშიც, ვგრძნობდი რომ ვიყავ ეული...

ჩვიდმეტის წლისა შეესრულდი, მიწვია იმერთ მმართველმა, მომეაღერსა მშობლურათ, ამ სიტყვებისა დამრთველმა:
„შენს სამშობლოში მიქუეესართ, წიგნი მომართო ქართველმა, გისმობს რუსუდან საჩქაროთ, მიგიზატიუა ნათელმა.“

¹⁾ მეელი — მსხვილი ძაფი სელისა.

შენს წასაყვანათ, მეუფის დას, კაცები უსაღებია,
 გშორდებით, სვედრსა, ჩვენს გულში, ჭმუნვანი უსაღებია,
 მშვიდობით, შვილთა, თამარო! მისვალ, მაკლდება წლებია,
 ნუ მოგვიხსენებ ავად, ჩვენგან თუ რამე გკლებია!...“

სთქვა და მკოცა გულზედა, ჭმუნვამ მოუღო ძალია,
 ატრემილდა, მეც ამატინა, გულზე მომიდო ალია,
 ის ჩემგან, მე იმისგან, ვიყავით შესაბრალია,
 მკერდსა მივეურდნი და დიდხანს არ შეგვშრობია თვალთა!...

შემდეგ დადოთაღს მიგმართე და მოკესვივე გულზედა,
 იმისმა ტბილმა სიტყვებმა წელუდი დამირთო წელუღზედა,
 მიბრძანა: „შვილთა, თამარო, უტკბესო ჩემსა წულზედა,
 შეგვიინდე, თუ რამ შეგცოდეთ, გაზდილო ქრისტეს სჯულზედა...“

არ მოველოდი შენს წასვლას, უცებსა, ანაზდეულსა,
 რას ვიფიქრებდი გისმობდნენ, ბედს დამადურეს წვეულსა,
 ნუ დამანატრებ შენს ბარათს, ცნესლს ნუ მოგვიდებ გზეულსა,
 ნათესაობითს სიყვარულს ნუღარ მომაკლებ ჩვეულსა...

მე მოვასსენე: „ბატონო, ხვედრია ჩემზედ მქუსარე,
 ვისთან მივდივარ, სად მივალ, უნდაბს სამშობლოს მწუსარე,
 მშობლები სად მყავს, ვინა მყავს, ცოცხალ არიან თუღარე?...
 სიტუვა ვეღარ ვსთქვი, მის შეტი, ცრემლი მახსობდა მღუღარე!...“

მეორეს დღეს მოვემსადე, ჩემთვის არ სცაღდა ღმერთსა,
 არცა ვცდილობდი დამავას წყაროებრ ცრემლის დენასა,
 ვაყურად მომრთეს, ჭკრძალვიდენ ვეჭობ ჩემს გამოჩენასა,
 რომ არვინ აძივებოდა, ან არ ვემრასე ენასა.

ბანასე შემსვეს კეთილზე, მახსლეს შინაუმიანა,
 ორი გამდელიც მახსლეს, გასთეთრებოდათ თმანია,
 ავათ დამისდნენ, დავტოვეთ, არ იყვნენ წასატანია,
 და ასე გამოვიარეთ დღემდის ათის დღის გზანია!...“

თამარ შექერდა, ხაფიქიდა, შუბლზე მოისო სელია,
 ანთებულს ბუსარს მიჰმართა თვალები ცუცსლებზე მწველია,
 სულს უსუთავდა ბენავსა ფიქრი რაღაცა მწელია,
 თანაც ოსურადა ბედ-ერული, კვლარაფრისა მთქმელია...

აქ შალვამ ჰკადრა თამარსა: „მიბძინე გამაგონეო,
 შენ როგორ იცნობ შენს მსლებლებს? ავი კარგს შეაწონეო,
 თუ ეჭვი რამ გაქვს მათზედა, მოკმიოთ რამე ღონეო,
 ხუ დავაუფუნებთ, დრო გველის, ჭმუნვანი მოიფონეო?..“

თამარმა უგო შალვასა: „გერვის შევწამებ ცილსაო,
 ყველაყა ისე შექცევა, როგორც ბატონის შვილსაო,
 სულ მიგაღობენ, მღერაინ, მუოიენ სკვდისგან სსნილსაო,
 ცდილობენ სემსა სიამეს და არ ვინ მიფთხობს მილსაო.“

ერთსელა ვვითსე გარსევანს: „შირი რას გადგიჟედი?—
 მითსან: ვინა მუავს მშობლები, სული რას გავიქმედი?
 უმეცარი ვარ ვოვლისა დღემდის რაც გადამსკედი...“
 მან მიხვასუსა მოკლეთა: „გულის ბრწყინვალე ბედი...“

შალვამ წარმოსთქვა ოსურითა: „ეგ სიტყვა დია ბნელია,
 თუ შიშს ან სთესს, მერწმუნე, ვერც კარგის გამომთქმელია,
 ან შენი გული რას გითხრობს?—წინავე გრძნობა მსსსელია...
 სოგკერ სსეკო იმედი, უბედობაზე მწელია!..“

თუ წინათ გრძნობა გამსილესს, შიშს გული დუგქერია,
 ან ეჭვი თუ გაქვს რისამე, მითსარი ყველაფერია,
 მერწმუნე ძირით ამოვუსვრა, ვინ გინდა იუოს მტურია,
 ვერ გადამიდგეს გზასკდა ხეში კრმლის ანაწერია!..

შენი გულისთვის ვერ თავი, ვინც არ გადამიგია,
 მაგრამ მცადე მე, წავიდეთ, გახარება ვეჭობ რიგია;
 თუ რამე გაკადრო უმეარი, ღვთისთვის მხასუნა მიგია!..
 —რაც მოსურსდება ამაღამ, სვალ გაჭირდება იგია!..

მოდო გაბედუ, მომენდუ, მტრისგან დაისსენ თავია,
 მომენდუ, როგორც შენს... შენს ძმას, დამადუბინე ზავია,
 წავიდეთ, ვეღარ მოგვაგნებს სვალ ჩვენი მომნასავია,
 თვარა, ვინ იცის, დაინთქას შენი ცხოვრების ნავია!...“

აქ ჭკადრა ქალმა: „რა გითხრა, ვერ ვაქებ შენსა რწევასა:
 გუელი არ მითხრობს ვერ ზვსა, რომ თავი მივენე თნეკასა, ¹⁾
 ან შინაყმანი რათ მივენე ჰასუსის გეპას, ზღვევასა,
 რათ ავატირო მშობლები? მივენე იმათს წეეკასა!...“

მე უნდა მივენე ჩემს სვედრსა, კომონო ბედის წერასა,
 უვიც ვარ, ვინ რას მიჭადის, სენა მიშირებს მე რასა?
 რაც ღმერთს სწადიან, ის იქნეს, ვით ავენე სოფლის ეღერასა? ²⁾
 რათ ავენე შიშსა საეჭოს და წუთის გულის მტერასა?!...“

შალვამა ჭკადრა: „დობილო, ვსედავ არა გწამს ჩემია,
 არ გსურს სიცოცხლე შეგწირო, ღვთისაგან მონაცემია;
 აჭა, ბედს, შავად, ჩემსედა, ღრუბლები მოუღუღემია...
 ჭსამს დასანთქველი დაინთქას, როგორც უძირო გემია!...“

თამარმა ღიმიით წარმოესთქვა: „მე არ გეგონო ის ევა,
 ვინც შეაგდინა ადამი,—დაიმსახურა ღვთის წეევა;
 შენ უცოდველზე გცოდნია სვეედურების მისევა,
 მაშ სხვასვე უძღვენ შენ ძმობა, იგი ირჩივე ისევა!...“

მასვე შესწირო სიცოცხლე და გუელი ანამგეობა,
 იგი ირჩივე, ვისიც გაქვს წიგნები მონაწურა,
 ხილთან დატული, აბჯაში, ხელში რომ დაგიჭკერია,
 რომღის დაკარგვამ შენ წელან გაგხადა ვითა მტერია!...“

1) თნევა—სათნოყოფა.

2) ეღერა—უღრიადი, სრ ადგი; ეცდის სმიანობა და სსე.

შალვამ წაწმინდათქვა: „ეგ რა სთქვი, რა ეტვი დამდე ბედერულსა?
ნაცილი ჩემსედ მოქმართე, წულულზე მიმატებ მე წულულსა;
ვინ გაჭბუდავდა მოწინას, თავი ცოცხალი ვის სძულსა?
ან სიყვარული, დღემდისინ, სად ჭკარებია ჩემს გულსა?...“

დაისხაც, დასტურ, აბგაში, მიძევს წერილი რჩეული,
ის არის განძი შალვასი და საიდუმლო რკეული,
აწერილია იმაში ერთი დღე ჩემთვის წყეული,
ან მე ვით დავრჩი ობლათა, დავალ შესხავით ეული...“

თუ გნებავს გადაგიკითხავ, სტან ჩემი ვინაობანი,
მსმენელს მოგთხოვო დუმილი და მასში ერთგულობანი,
რადგან სიცოცხლის გასაღებს ხელთ მოგცემ, — ძეჰმნას ნდობანი,
მაშინ ასწონე აქ თქმულნი და ჩემი წმინდა გრძნობანი...“

ქალმა შეჭკადრა: „მერწმუნე, მუსთლობაზე ვდგეარ შორე,
მაგრამ შენკი აქ შემოსულით მომეცრეე, დამდორე,
როცა რკეულს წამიკითხავ, სიტყვა მოგცე მაშინ სწორე,
შენი ნდობა სთვლავს ჩამეკეს, რომ სიცოცხლე გქონდეს მდორე.“

აქ შალვამ აბგა გამოხსნა სუთგან შაკრული დილითა,
ზირი გაუღო, გაშალა, სულ სავსე იყო სილითა,
ბოლოს გამოჩნდა რკეული, მაგრათ სვეული ფთილითა,
ჟამთავან ჩაყვითლებული და დაბუჭდილი ცვილითა.

შალვამ სთქვა: „აჭა რკეული, სხვისთვის ფასი აჭკს ბრანძისა, 1)
ჩემგნით კი მტკიცედ დაცული, უფრორე დიდის განძისა,
ივანე მსახურის მაშის, ნაწერი ერთგულძისა,
ვისაც ვერჩივე, უმეტეს მისი ცოლისა და ძისა!...“

ასლა მისმინე ლამაზო, ალეკებულსა ვით ზღვასა,
ჩემს საიდუმლოს გაგანდობ, გაგინაწილებ ვით მძასა,
გაგონილს ვიცი, ვიმედებ, არ გაუშვლავნებ შენ სსკასა...“
აქ მოხსნა რკეულს ბუჭედი და მოჭევა იმის კითხვასა.

1) ბრანძი — ძონძის ფარატინი, ნახევი.

VII

ერთგულადის ნაწერი რვეულის კითხვა.

„შასსენე ღმერთი აწერე ამაჲი დია ძველია,
ვერ გავაჲყდაჲნე ცოცხალმა, გასაგონათც მხელია,
შაღვას უტოკებ ანდერმათ, ღმერთო სარ მისი მცველია!
აგერ მიწია სიკვდილმაც, ჩემზე მოლესა ტელია!...“

ბატონი მეზღა ვაჟ-ვაჯი, მთელს სამეფოში ქებული,
ოც-და-ათის წლის ჭაბუკი, საოცრათ დაშვენებული,
გმირი, მამულის ერთგული, მისთვის თაკვადადებული,
თამარ მეფასგან რჩეული, მისგანვე გალალებული;

სასკლათ ერქო ელიზბარ, გვარად ერისთვის შვილია,
მრისსანე იყო მტერსკედა, მოყვრისთვის გულით ჩვილია,
გულადი, შეუზოგარი, მეკლიში დია ზდილია...
ამ დროს მოჭსედა უფაღმა, გაუნდა ვაჟი შვილია.

ამირ-სმასალარს 1) შესთხოვა მირონი ნათლასლებისა,
დ შაქარია მსარგრძელმაც, მარჩილმა მისი ნებისა,
მონათლა ბაღლი უებრო, 2) ნამდვილათ ღირსი ქებისა,
სასკლათ შაღვა უწოდა, —სურვილი იყო დედისა.

1) სმასალარი—მხედართ უფროსი.

2) ებრი—მსგავსი; უებრო—შეუღარებელი.

ბატონი სპარსეთს გაგზავნეს, იქ დაჭედა კარგა სანია,
 მობრუნდა, ბედერულს დაუსუნდნენ შავით მოსილნი ემანია,
 მისი მზე მიწას ებარა, ერმა ჩემს ცოლს წაუყვანია...
 ელიზბარ დაწვეს¹⁾ ისრაჟა, იგლიჯა გიშრის თმანია!...

კმაღვით და ღმობით იტვირთა მან ზეცის განახენია,
 ამ ვაებაში, გლოვაში, გაფრინდნენ ბევრნი დღენია,
 ჟამთა მოჭრენეს ელიზბარს გულს დადი დანახენია,
 წაწრულს დაუთმო კმუნვანი, — ღსინი რა დასათმენია!

მაღლს სწირდა უფალს შებებისთვის, იგი მოსავი ჯვარისა,
 მოიძვობინა კოდილმა, სიკვდილისაგან მწარისა,
 წლის თავზე გასეთს წავიდა შესაკრებელათ ჯარისა,
 საღაშქროთ სორასნელებზე, მათს თავს მტეშელათ წარისა!²⁾

გელისცისეში ელიზბარს შესუდა ემაწვილი ქალია,
 თავადის ქროვი, კველუნი, ტურთუამ მოსტაცა თვალა,
 მან დაავიწა იგი მზე, ვისთვისაც უვალაღია,
 და დაიჭირა მისს გულში ადგილი მონაცვალა!

ელისაბედმა მოსტაცა ელიზბარს გული, გონება,
 ღომმაც კოდილმა ტურთუისგან, იეისრა მისი მონება,
 იცოდა ცუცსლი გზებული, სსვაფრივ არ მოეფონება,
 იკურთხა მასთან ბეჭედი, — ღმერთსაც ეს მოეწონება.

შემდეგ წაბრძანდა სორასანს, თან წაიყვანა ჯარია,
 მე შინ დამტოვა, მომანდო მკირთასი ანაბარია:
 შვილი სიემისა მწაწა, და დანიშნულის კარია...
 წაბრძანდა, გული იქ დაჭრნა, სად კარდი დაუმტყვნარია!..

¹⁾ დაწვი—ლოყა.

²⁾ ზარი—შიში, უცნაო შემთხვეული.

ამ უამად ღაშა-გიორგის მოქსურვებოდა თართია, ველის ცისეში მას თურმე კარავი აუძართია...
ეჭა, ჭმუნვისა დრუბლები მოწვა, ვით შავი ღართია...¹⁾
არზირი არის სოფელი, სან ბედინ უკუღმართია!

გავისედე და ელიზბარ მობრუნდა მოქანცულია,
შემკითხა დანიშნულსედა, იკითხა თვისი წულია,
მეც მოვასსენე „მშვიდობა“, თუმიცა მიწუსდა სულია:
ვიცოდი ელისაბედსა სსვისთვის უძკერდა გულია!..

ამის მედევნებას ვრიდეუდი, მეტად ვნდილობდი კრძალვასა,
მივედით ველის-ცისეში თავი მივიცე სალვასა,
ბატონი ჩემსას ჩამოხტა, უაღერსებდა შალვასა,
მისი ტიტინი აღსენდა, აჭმეკვდა ნულსა, სალვასა.

ამ დროს მიმისმო, მიბრძანა: „წა ჩასე ელისაბედი,
მოკითხვა ჭკადრე, შეჭკითხე: რასა იქს ჩემი სვე-ბედი?
სილვა სწუერიან თქვენითქო, — მისმომბს მაჭკეს სრული იმედი —
ჭხედამ მიმტეუნა მოთქენამ, ვისწწნები როგორც აბედი!..“

წაკედი, შამხვდა თვით მამა, ბატონის დანიშნულისა,
გადრე მოკითხვა ერისთვის, სურვილი მისი გულისა,
მადლი მიბრძანა, ამასთან უძლებს ვარდ-სუმსულისა,
სვადე იწვია ელიზბარ, მე ამან გამაგულისა!

შავსედე იმათ ვინასში გაშკაშებს ჩირადღანია,
იქ მოჩანს ელისაბედიც, ღაშა და მისი უმანია
ამის მნახველსა, მე, თავზე, სულ ამეშალა თმანია...
ბგი ბატონთან ვით მეთქმის, ამათ რა მისატანია!..

¹⁾ ღართი — ნაბადი.

ვსკდავდი მეცრეუების და ჭლალატობენ ბატონსა,
 აქ თუხათ გამოვტრიალდი, მოემართე ჩემსა ჰატრონსა,
 მას მოვასხუნე, რატ ვნახე... ვაჲ ამ ამისა გამგონსა!..
 შუბლს სელი იცა, შეჭმართა თვაღნი სიმართლის ამწონსა...

მერე შესძასა: „ვგლას მე!..“ გაშტერდა ჩაფიქრებული,
 სახე ანთო აღ-მურით, სიმწარის ცუცხლით გზებუელი,
 ამ წუთში ბედ-შავს ეწვია ქვრიობა განასლებული,
 გულით თუ იყო კოდილი, სულით უფრორე ვნებული!..

აქ ჩემს ცოლს შაღვა მოსთხოვა, მიაუჯანინა შეიღია,
 ბაღლს გადაჭკონა მინარეს, ჰაწას დაუფრთხო ძილია,
 უცნო მოაწვა ბორბოტი, მოსხჩქეფდა ცრემლთა მილია,
 ღომ-ვეფსი ქვა-ელდეთ გვიმწერდა, ჭმუსთლად გული ჩხვილია!..

შემდეგ გვიბრძანა: „მე მივალ, გასსომდეთ ჩემი თქმანია:
 შაღვას გაბარებთ, მეგულვით სსვანე ერთგულნი უმანია,
 თუ ვერ მოგბრუნდე, გაიგოთ ჩემსე უბაღო სმანია,
 წა, წაიუვანეთ უმაწვილი, ან დაუფრთხოთ სანია...“

აქ ბარათი მიჭმართეთ ეფრემ მღვდელს, ჩემსა მოუგარსა,
 იგი სღვას ახალციხეში, ნურვის ენდობით თქვენ სსვასა,
 თან გატანთ ერთს უუთს, დრაჭანსა ¹⁾ ოქროსა ათი-ათასსა,
 თვალ-მარგალიტით მეორეს, მათსე უფრორე ძვირფასსა.

შაღვა გასარდეთ, ჭმარონეთ, თქვენც მონიშნეთ განძია...
 ერმა გამიხარდეთ დღობის შიშში, ტანთ ან აკადრეთ ბრანძია...
 ან ვსკდავ ბედმა მიმუსთლა, ჩემს სვეს ²⁾ გამოჭევა კვანძია,
 მთლათ გამიშავდა სიცოცხლე, მოყვრის ცუცხლს აუღანძია!..

¹⁾ დრაჭანი—ფლური, ოთხი დრამის ოქრო.

²⁾ სვე—ბელი, დაყოლილი ვითომ შობადვან.

ადგა ბატონი მრისხანეთ და შამოირტყა კრძალია,
 გარდი საფრანხათ შესცვალა, ბროლათ-მეირთასი ღალია,
 თხოლდა და უკანკალებდა ღომ-გულს ღბილი და ძვალისა,
 გასწია მტერ-მოუერისაკენ, მიეჩქარება მალაია...

მეც უცხათ შაველ თავლაში, შაკვამაზე ორი ცხენია,
 გიფიქრე: იგებ დაგვჭირდეს, დაგვადგეს მწარე დღენია,
 კაცს სდევს ბოროტი უურს უკან, ღმერთს ასე გაუჩენია,
 მაშინ ჰსამს გამჭრიახობა, ჭირი რა მოსალხენია...

მოგებრუნდი ორი დამბაჩა მარლათ გავირტყე წელშია,
 კრძალი ზე გადავიკიდე, თოთყი ავიღე სელშია,
 ძერძე მარინეს უთხარი: „სიფათშია ვართ ძნელშია,
 ჩვენ რა მოგვეღის არ უწყი, ბატონი განსაცდელშია.“

მივდივარ, თუ ვერ მოგებრუნდე, ადექით, აბანტენით,
 ჩემი ძმა წაიტანევი, გასწიეთ, წამართენით,
 მიდით თქვენ ასალცისესა, ეფრემ სუფისას დასდგენით,
 ბატონის წიგნი მართეთ, სჯემენი მოივარტენით:

შალვას უფროხილდი დღე და ღამ, გასსოვდეს ჩემი თქმანია,
 სულეველა მკაცს შესწირე: შვილი, ქმარი და ძმანია,
 თუ გაჭირვებას შეემთხვე, უცხათ შესცვალე ყრმანია...“
 მარინე აზრსა მიმისვდა, შალვას შეჭკრიჭა თმანია!...

მერვე შესცვალა აკვნები, გაზრდილს ჩააცო ძველები,
 გაზანგა¹⁾ ბაღლი უწყალოთ, მთლათ მოუთხუნა სელეები,
 ივანე მოჭრთო მის ნაცვლად, — ჭირნი თავს იღვა ძნელეები...
 შიამა... არ გამეყობდი, თუ ამით ვისასელები!...

1) გაზანგა — მოთხუნა, გააშავა.

და დავარიც მარინე, გავსწიე, მივეჩქარები,
 ბატონის მოყვრის ბაღისკენ მივდივარ, მივიზარები,
 მიველ, ცხენები დავაბი, სეით დავტოვე კარები,
 მერმე ვსთქვი: ბაღში მეც შევალ, სეს სადმე მივეფარები.

შაკვლ, მომესმა ბატონი მოყვარეს ეუბნებოდა:
 „ელისაბედსა ვნახათ,“ უშლიდნენ ის კი სწერებოდა,
 ივანე არღუთაშვილი, მას აღარ ეკრძალებოდა:
 „არ გაგიშვებო“ უბნობდა, ელიზბარ ეურნებოდა...

მეც გულმა აღარ გამიძლო, არ დავუყოფე სხნია,
 წინ წავდექე, გადავიარე, აზავის გამტა სმანია,
 კარგი ადგილი ვისელთე, სადაც სდგნენ შინა უმანია,
 ფარნებით განაღებული შეენოდა სეივანია.

შავსედე ელისაბედი მოახათებდა თეთრათა,
 იგი და ლაშა-გიორგი ნარდს თამაშობდნენ ერთათა,
 ლაშა შესტროვოდა უმაწვიდს ქვრივს, თვალში უმსერდა მედგრათა,
 ტურფა მზედ უნდა იმასა და სიუვარულის ღმერთათა!

ეუბნებოდა: „ვარდს შენგნით შეგნება შეუძენია,
 შენთან სიკვდილი—ნაღად სხნდეს, სიცოცხლე მოსაღსენია,
 შენნი რაეიფნი გასელდნენ, შენგნით გაშმაგდეს¹⁾ ბრძენია.
 მეც რომ გემონო, ნუ შირასავ, არ გამიშვარო დღენია!...“

ამ დროს წარმოსდგა ელიზბარ მესივით ანაზდეული,
 გიორგის მოებოდიშა, სიურშით ზრდილობას ნკეული,
 ჭკადრა: „ნუ მიწყენთ აქ სლეპას, რადგან არ ვიყავ წვეული,
 გულს მაკლდა, რომ, მე, თქვენს ეყებში, შევიქმენ გამომარნეული...“

1) შმაგი — გიჟი მავნებელი.

ელიზაბედი წამოდგა, გაეკითხა, როგორც ფოლია,
 მას ელიზაბედი შეჰნიშნა: „სეუდა რამ შეგწოლია,
 შენი უძღუბა მსმინეს: ჭარვად შეგცვლია ბრალის,
 მაგრამ თან წაუხურხურა:—მეურსნელი აქვე გეოლია!...“

ქალი გაწითლდა, აენთო, სულ მთლათ უთრთოდ ტანის,
 ჭკადრა ელიზაბეს: „თქვენი თქმა, არ არის ახატანია,
 ეკვდრების ნება ვინ მოგცათ, არ მესმის თქვენი თქმანია,
 მე ხემ შინ წავაღ, თქვენ დაწხით: მეუფისე, მისი უმანია...“

აქ ელიზაბედი გაშმაგდა, შეიქნა შტერი¹⁾ და ხელი?...
 ჭკითსა დანიშნულს: „ვილას ღა აქვს შენსედ ნება და ხელი?...
 ვისას ატარებ ბეჭედს? ვისი გერქმევა სახელი?
 ნამუსს იათათ არ დაგხომებ, თუ ერი მექმნა მძრახველი!...“

ივანე ანლუთაშვილმა სეუვედურს მოჭკრა ვურია,
 უთხრა ელიზაბეს: „ვის ჭკედრი? ვინ არის დანადგური?...
 ქალია თავისუფალი, წმინდა ღვინაქი ჭბურია...
 შენ მაგით ღაშას ცხვირში სცემ, ყოფილსარ გესლის ჭურია!...“

აქ ღაშა მოსდგა ელიზაბეს უზომოთ განრისხებული,
 ივანეს მკვასე სიტყვებით, სასოფოთრად წაჭკებული:
 „რა ნასე ხვენში ზირმაჟო, რომ დაგვსხი გაწილბული?...²⁾
 გული აგემღვრა ბორბოტით, გესლით ვინა ჭყავ ვნებული?...“

ნუ თუ თამარის მეკვიდრეს, არ ჭჭონდეს ემისას ადგილი?!
 რომ განისვენოს მისს ბაღში, ხილი იხილვს და ჩრდილი?
 რომ შენისთანა თავსედმა არ მოუშადოს სადილი?...
 რომ დაგითხოვს, რად მოსკელ?—არ იყო ჩემი წადილი!...“

1) შტერი—გადარეული შეშლილი.

2) გაწილბული—შერცხვნილი.

აქ ელიზბარმა მიუტო: „ნუ თუ გავიჭრე ვეღათა...
 ჩემი სასლიდგან ვინ მაგდებს? ბრძანება მესმის ბნელათა...
 მოკუსულვარ და ვარ, ჩემისავ ნამუსის დასაწველათა!...
 ნიშანი ჰბეჭდავს ცოლ-ქმრობას, ასე ეოფილა ძველათა...“

მაშინ გიორგიმ ჭაღს ჰკადრა: თუ ასე უწერს სჯულშია,
 მიუტდე თავის ბეჭედი, რას ჰბოე დასავსულშია?!...
 არ დაეკარგოს, იშიშვის... მონად ნუ ჰსდები ფელურშია...“ 1)

აქ ლაშამ თავის ბეჭედიც ელიზბარსა ჰკრა გულშია!...

„ესეც შენ!...—თანვე დაჰძინა „ეგებ გავიძღეს თვალთა!...“
 ელისბედი გაბრუნდა, სასლისეკენ წარმავალია,
 ივანე დაწვდა ბეჭედსა, ღრეჭით სთქვა: „უცნო თვალთა!...
 აჰა, ელიზბარ, წყალობა!... სსვა მოიძებნე ჭაღია...“

ბატონმა სელი აუკრა ივანე არღუთაშვილსა,
 გააგდებინა ბეჭედი ბორცოს, გესლიანს და წბილსა,
 კრმალს ამოზიდა, შესძახა: „გავაჭრობ ეშვავის წილსა!...
 მაგრამ ისევე ჩააგო, ვეჭვ ჰეჭვამ სძლია გულჩხვილსა...“

მაშინ მიჰმართა ლაშასა, ჰკადრა: „მიკმარე სირცხვილი,
 მე არ შემშვენიის შენს ერთგულს, ემისავან ურცხვი სიცილი...
 ნუ გინდა ჩემი წახდენა, ნუ გინდა ჩემი საკვდილი...
 დღეს ვარ მტრისავან თრგუნვილი 2) მისვან გონება მისდილი!...“

ივანე არღუთაშვილი გასლავს მცბიერი მელია,
 იხეშებს ერთგულეზასა, შიგნით კი ისევე გველია...
 მცადე შეც, როგორ გამასურო, შენს მტერს დაგნით სელია,
 წკეთობით სისხლი დაკლავრო, სსვა კი დასავღურულია!...“

1) ფლური—ოთხი დრამის ოქრო.

2) თრგუნვა—ფეხით გასრესა.

ლას გიორგი შეირეა, მოუღბა მრისსანებასა,
დიდ სულოვრებამ დასილია გულისა გარეუნილებასა,
მაგრამ ივანემ წარმოხსთქვა: „ვეუძღვნი ელიზბარს ქებასა!
ლასს თავლაში ისტუმრებს, აძლევს იქ ყოფნის ნებასა!...“

ელიზბარს ლას ჭგონია: თვისი ძმა, ანუ ქვისლია,
თავსაც იწონებს, ვით ჭყანტში უსკად მოსული ისლია!...
ამ თქმამ, სელახლად, გიორგის, აუძრა გულში სისხლია,
დიდ სულოვრება მოჭურა, გარს შემოარტყა ნისლია..

„ელიზბარ!—ლასამ შექუვირა გიბრძანებ ესლევ გადაა:
წა, გაგვეტლე აქედგან, შენ გუთილს არას სხადაა,
ვეკლა რომ შემოვიწვიო, მე სომ არა მაქვს ნაღია?
არც მასწინებულსა ჭგონია შენთვის რამ დასამწაღია...“

აქ ელიზბარმა შექაღრა: „ეგ სომ ჩემი მტრის შინია,
მეც გასლდე, თქვენც ბრძანდებოდეთ,—ჩემის თვალების ჩინია,
ერთად ვილაღლო ბატონ-უმამ, ერთად გაწვიოთ ღსინია,
თვარა არღუთაშვილისა არა ვარ: გოჭი, თინია!...“

ლასამ შესძასა ელიზბარს: „ყოფილსარ ბრეივი, სელია,
შენი აქედგან გაუვანა, ნეტა რა აგრე ძნელია?...
ივანე! ბიჭებს უბრძანე, გააგდონ გაუსრდელია!...“
ელიზბარს სისხლი მოაწვა, კრმაღზე იტაცა სელია!...

„თუ გასულა არის აქედგან,—წარმოხსთქვა აღელვებულმა,
ვეკლანი ერთათ გავიდეთ,—სთქვა ერისთავმა ქებულმა,
ფეხი წინ წასდგა, ივანეს უძრასა გამწარებულმა:
„მობრძანდი!...“ იგი უკუ სდგა, შესძასა გაფრთხილებულმა:

„მოდიო, ბიჭებო, ერთიან, მოდიო აქ მომესმარენიო,
სელი წაველეთ ამ სულელს, ძალე ბაღიდგან არენიო,
გარეთ გაავდეთ ეს ბრეივი, სამსახურს მოუჩქარენიო,
გასდგენეთ, კარნი ზაკეტეთ, ურხს ღღენი გაუმწარენიო!...“

ელიზბარ ევითლათ გადიქნა, უცბათ იშიშვლა კრძალთ,
ძალდა შესძახა ივანეს: „მო, თუ არა ხარ მსდალია!...
თუ დღეს აქ სისსლი დანთხა, შენს კისერს ედას ვაღია,
შენმა სუღმა ჰსხლას, თუ ჩვენში, აქ სული ვინმემ დაღია!...“

ივანე შეკრთა, შეხერდა, შტერივით იღვა ფრანია, ¹⁾
ფილღო-მიღღონი ²⁾ შემოფთხნენ, საჭმე ჰქნეს დასამრანია,
ლაშა-გიორგი გაჟარბდა ³⁾ იძახდა: „ჩვენსუდ ახია!...“
ეცა ელიზბარს საკინძში, საეულა ჩაბოასია!...

აქ ერისთავმა გიორგის სული წაავლო ხელშია,
მწრაფელ მოციღლა მკინვარე, მტირედ უბიძგა წელშია,
ჰკადრა: „მოშორდი, მერიდე, სისსლი მომწვა ელშია,
მერიდე, მარტხი შოფთს მოხდეკს, ფესს ნუ სდგამ განსადეელშია!...“

გაშმაგებულმა გიორგიმ შეჰუერა: „მეუო თმენაო!“
მკაცრად შესძახა ელიზბარს: „ვით გამიბუდე ენაო?
ვის გამიბუდე ბიბგება? ⁴⁾ ვის გამიბუდე წვერაო?...
დაცელი მაგ ცუდი სისსლისგანს!... ჰკრა სილა—ესეც შენაო!...“

აქ ელიზბარმა შესძახა: „რად მინდ ცოცხალი თავია,
რასაც ვერიდე, არ ამცდა, თავი მაქვს მოსაკლავია,
შერცხვს ამ გვარი სიცოცხლე!...“ უცბათ გაშალა მკლავია,
ივანე გადაელობა,—სილა გეერთა შწკავია!...

არდუთაშვიდი წაფორხდა, გაუვითლდა, ვითა რვალია,
ლაშა თმაში სწვდა ელიზბარს, როგორც კანასი ქაღია,
ამან მას სული უბიძგა, რაც კი რამ ჰქონდა ძალია,
ლაშა ეტაკა სმელს ტოტსა, გამოეშრიტა თვალია!...

1) ფრანია—უსირცხვილო.

2) ფილღო-მიღღო—ჩურუქ-მურუქი, უხეიროები.

3) ჯარბი—მკინვარე ასპიტი.

4) ბიბგება—ხელისგვრა.

აწი გიორგი მოაკლდა მისებრ თვალების ჭიმასა,
 ყვიროდა, თვალსა ჩიოდა, აფრქვევდა სისხლის წვიმასა...
 კაცი, გზა გამრუდებული, ბრინჯადა მოიძვინა ქვრიმასა, ¹⁾
 იგი რომ თავის თავს უზამს, მტერი კერ მოჭრთავს იმასა.

რაც არა ჭშკენით დიდებულთ, რატომ არ ერიდებიან?
 მეფენი, მეფის წულეები, ვეს კაზირს რადა ჭევებიან?
 რად რაყიფობენ სხვის კარდზე? სასკელით ითრგუნებიან...
 გულ-თქმა და გონიერება ერთად კერ მოთავსდებიან!...

ბიჭები ეცნენ ელიზბარს, გაისმა ზათქი, ზრიალი,
 კრძლის ჩახა-ჩუხი, რისხვის ხმა და შინა უძების ღრიალი,
 ოხვრა და კუნესა იმითი, ამაო ჩანჭნის წკრიალი...
 უკუ-ვსდექ, ძლივსდა მოჩანდა: ბლლამური, კრძლისა პრიალი...

ელიზბარს კრძალი გაღუტულა, ეცნენ მრავალნი, დაჭრეს,
 შემოსსნეს ქამარ-ხანჯალი, ერთის ხისაკენ არიეს,
 ღმობიერება წაუსდათ, მისი ჭსუროდით არიეს, ²⁾
 მტეიცვად მიანკეს სეზედა, მით უამი გაუძწარიეს!

გული მიშეოთდა საშველდა, ძალზე მიცემდა მეც გული,
 ორს-სამს მოკვლავდი, ამითი, ვის უშველიდი ბეღკრული,
 სსვა ვალი მედო კისერზე, შალვა მებარა სსვის წული,
 ელიზბარს სსვაფერივ კარგებდი, ამითი ვიუვ სელ-კრული...

ღამა ჭევიროდა: „გამიშვით! ეც ჩემგან მოსაკლავია,
 მომეცით კრძალი ავჩესო, ავეუწო ბილწი დღავია...“
 ივანემ ჭკადრა: „წავიდეო, ვის გაუყადრეთ თავია?
 ეც ჭალათების კერძია...“ მკლავს გაუყარა მკლავია...

¹⁾ ქვრიმა—ფუტვია ერთგვარი.

²⁾ არიეს—გასრესა.

ერთიც მობრუნდა, შესძასა ელიზბარის მტკვლებსა:
 „გაბრათ უფურეთ მაგ სეზრეს, ¹⁾ არ მოუფონოთ ხელებსა,
 თორემ განსომდეკთ, დავადრობთ სულ თითო-თითო წელებსა!
 რასაც გაკახნთ, კაცს გიფურნთ... ვინმელი არ აჭყვით ტრედებსა...“

გასწიეს ერთად ნელ-ნელა, გიორგი თვალს ჩიოდა,
 მარჯვენა დაწვას ²⁾ იწმენდა, წვეთ-წვეთი სისხლი სდიოდა,
 კვნესოდა, ზოგჯერ ოხვრიდა, ვეჰვ თვალი მწარედ სტკიოდა,
 გულს იმაგრებდა, რცხვენოდა, სმა მალევი არა ვიოდა...

მე შორი-ახლო მიუღევი, მსურდა რამ შეძენო მათია,
 ბატონისშვილი ივანეს შუქქმნა მოკამათია,
 ჭსაყვედურებდა: შენა ჭქენ, რაც ბედმა მე დამათია,
 დღე დამიბნელე ბრწინებალე და კვლარ გამინათია!...

შენ დამაკავე და მოსციდი ჩვენის ბრძოლისა ცქქრასა,
 მას ერმალში გამოვიწვევი, ჭნასავლი ჩვენსა მკერასა,
 იქ გავიწმენდი სინიდიისს, კერ მუჟედრიდნენ ვერასა,
 იმ მსეცს, ელიზბარს, ავჩესდი, მოვწევი ბედის-წერასა!...⁴

—„მართლსა ბრძანებ, ბატონო—ჭკადრა ივანემ დაშასა,—
 მაგრამ, ეგ ჭცევა შექშევის ერთსა უბრალო ფაშასა,
 მაგისტვის ერთი გვეცნაუდა, ჩვენ არ გვიძღვნიდა „ვაშასა,
 რომ მოკვალით, ჭვეუნას დაუბნელებდა დაშასა!...“³⁾

ან ერს რა მახსებს გვემედი, ან დედოფალსა სვიანსა? ⁴⁾
 დღეს გამიჭრობდნენ ბედგურულსა, დამიბნელებდნენ მზიანსა!..
 სვალ-ზუგ თქვენც მეუე გაჭსდებით, ვალი გდევთ მრავალ-ყმიანსა,
 რომ მოუაროთ სამეფოს, კრძლით აცდინოთ შიანსა!...“

¹⁾ სეპრე—თავხელი, უტუნური, ბრიყვი.

²⁾ დაწვი—ლოყა.

³⁾ დაშა—მნათობი, მთიები, მზე.

⁴⁾ სვიანი—ბედნიერი.

„რას როშავ—ბრძანა ღაშამა—ნეტა ავრე არა სჯიდე, მე აქ თვალი გამომთხარეს, სწორეთ შენი გადავიდე, შინა უძები დავკისრეცეს, მათი ცოდვა შენა ქსნიდე, ვაჰ, თვალი! ვაჰ, თვალი!.. კარგია სმა გაიკმინდე!..“

—„მე რას მკვედრით?—მიუგო, ივანემ, ბატონიშვილსა—
თქვენ არ გაგიყვლით ჭკრივისთვის?.. შესტროფადით ვარდასა გაშლილსა,
თუ მარცხი შეგსვდათ მის გამო, მე ვერ დამწამებთ ნაცილსა...
მან საქმრთ დანათო თქვენთვისა, თქვენც გული ასეთ მასვილსა!..“

„კმაძა!—სთქვა ღაშამ—მავისთვის, ვერ გიწყალობებ სულთსა...
ასლა რა უყოთ ელიზბარს, შებოჭვილს, როგორც კალათსა?...“
ივანემ ჭკადრა: „მივანდობ მე მავის საქმეს ვალათსა,
იმან მიუსვლოს ნაცვალთ, რაც კვადრება ღალატსა!..“

„არა!—წარმოსთქვა გიორგიმ—წმეკა მამხილე მე ნასი, ¹⁾
ელიზბარს მარცხი მოუსდა, მსგავსი მომხდარა ათასი,
ღალატს ვერ კვადრებ იმასა, ერთგული არის მეფასი,
კაცსა ჩვენის მტრის მბრძოლველსა, სწორედ ვერ დავდე მე ფასი...“

როგორც გერჩიოს არჩიე, მე სული გადმიბანია,
გასსომდეც ჩემი თათბირი, ჩემი წადილი სცანია;
ისე ჭქმენ, ერმა არ გემრანოს, არ დამწო ზირის კანია,
სურვთ არ მომვიდო ცოდვანი, მნიადი ²⁾ ასატანია!..“

არღუთაშვილმა წარმოსთქვა: „ნუ ბრძანებ მავისთანებსა,
რის ფათურავი? რის მარცხი? სამტროდ აჭეველტა თვალბსა,
მაკ კაცს არც ერი, არც ღმერთი, ვერავინ შეიწყალებსა...
„რეგენი საქმეს წახსდენს, ფათურავს დახბრალბსა!..“

1) ნასი—ვერ კეთილი, ცუდი.

2) მნიადი—მხელი.

ჩვენი სადილი, შექცევა, მაგ მსუცმა დაგვინახესო,
 რითღა მოინდის ბოდიშსა, რით გავიმთვლებსთ თვაღსაო?...
 მე ვიცი, რისიღ ღირსია, რაღ ეკადრება ავსაო,—
 „ამისი ცოცხალთ იცინან, მკვლარს საით უზმენ თავსაო!...“

მათ ჩავლეს მეც უკუ გვაქი, ვცდილობდი რაჲე ღონესა,
 ვიფიქრე: „სერსი სჯობია, თუ კაცი მოიგონებსა,“
 ელიზბარისკენ გავსწიე, მიუახლოვდი მონებსა...
 მცველნი გავისმე, უთხარნი: „მისმინეთ მოდით გონესა:

არღუთაშვილმა გაბრძანათ, მომცეთ იგი ტყვე შეკრული,
 უნდა დამითმოს თვალები, მზის სხივს მოაკლდეს ბედგრული...
 ჩემი სელობა მძიმეა, მოკვლეობა მამს მტრული:
 მეფის ჟალათმა წაწუმიდოს, მეფის ღალატად აღძრული!...

ცხენებიც მსათ შევს მავისთვის, ღობის გარედამ ბმულია,
 რა თვალებს დაუთხრი, გავიყვან, აშფოთოს კერბი გულია,
 წავიყვან, აღაზანს უძვნი, სატანას მისცეს სულია...
 ბრძანება მომცეს სასტიკი, ასე აქვთ მოსაზრულია.“

მცველნი ათროლდნენ, შეჰსარათ, შეფოხნენ, დამიგდეს გზა-
 შორიდგან წინლით მიმსერდნენ, შეაკალოვეს განია, | ნია,
 მიუახლოვდი ელიზბარს, გავანდე განზრახვანია,
 თვალნი აუკარ მანდილით, გადაუწიე თმანია...

თითი გავიჭერ იდუმალ, განგებ დავანდე ტყვეს დანა,
 მანც განგებ მალღა შესახა: „რა დავაძვე დმერთთანა?...
 მიშველეთ ქრისტანებო! რათ დამიბნულეს ქვეყანა?!...“
 აჲ მონას წყალი მოკთხოვე, რომ სული გადაქვანა...

მერე ავხსენი ელიზბარ მცველებს მივეცი სელშია,
 გამოვიყვანეთ ტაატით, ღობის გადმოღმა ველშია,
 მკვლეებში სულე გავრიდნი, თოკ შემორტყმული წელშია,
 გული მიჩქროლდა საიპით, სული მუჭინა ეელშია!...

მცველთ რაკი ნასეს ცხენები, უფრო დაწმუნდნენ ჩემშია,
რომ მკაცრი ვაღათი ვიყავ, ამ შეთსხულს განანენშია,
მას კი ვერ მისვდნენ, რომ თვითონ ჩასხდნენ დასანთქმელს გემშია,
რომ ამ სჯექში სიბჭმავით გამოერხივინენ თემშია!...

ელიზბარ შასკეს ცხენსედა, შიშობდენ დაუოუნებასა,
ფეხები გამოუხლართეს, ისინ მათ დაქყვა ნებასა,
ტყუე მომცეს, აღარა ვთხოვდი, მას აქეთ, იმათ სლეებასა,
გამოვესაღმე გავსწიე, ვჩჭარობდა გამგზავრებასა.

რაკი მოუშორდი მცველებსა, მეც აუნჭარე ფეხია,
მადლი შევსწირე უფალსა, რომ გამივიდა ხერხია,
ბაწრები შევსჭერ ელიზბარს მუხლებზე ჩანაგრეხია,
მან ხელსასოცი თვალიდგან მოიძრო, გადამეხვია!...

შიბრძანა: „შეტრეე, გიმაღლი, გმადლობ, შენ ჩემო ჭკვიანო,
ერთგულადე სარ გვარათა, დასტურ ერთგულა, დეთიანო,
ღმერთს ვსთხოვ, დღეს კიდევ, როგორმე, თავი არ დავიზიანო,
რომ ნამსახურის გადახდა, მე შენ არ დაგიკვიანო...“

მაშინ შევკადრე: „ბატონო, სხვა ბძანე, რა დროს ეგ არი,
სხვა რამ ვიფიქროთ, ვინჭაროთ, არ მოგკაწიოს მღევარი,
ეგების მოკავგაროთ რამ, გაწილდეს შენი მწყვარი...
თვარა ჩემს გარჯას, რა ფასს სდებ, ან რა ვქმენ შესამწნევიანი?...“

ჩემი რჩევაა შირველი, — თუ კი რამ მესმის და ვიცი, —
ჩამოეთხოვო იმ ავს სულს, ვინც გაგიტეხა შენ ფიცი,
ვინც დაარღვია კავშირი, ზეცით ნაკურთხი და მტკიცი,
ვინც შენს შურს ღვარძლი შეჭრია, უკუ მიავლო სამტკიცი!...

ვარდათ რომ გეგულეობდა, ვინც გულს დაგასო ისარი,
თურმე ღენცოფა უოფილა, შენი სამსაღაც ის არი,
ხომ ნასე შენის თვალითა, რომ იგი სატრფო სხვის არი,
რომ შენს პაღს ღობე შემოჭფეჭენს, აღარც კი მოჩანს იქ სარი!...

ელისაბედსედა, ნამდვილათ, უნდა აიღო სელის,
 ეს ღვინო კარგი გვეტონა, თურმე მჭასე და თხელის,
 აშშორებულა, წამსდაწა, ჭკვერს მიუცია სელის,
 გადაბრუნებულს ვილა ჭსომს, თუ არ გიჟი და სელის!...

ბატონმა ამოიხსრა, მიბრძანა: „უბნობ სწორესა,
 ეკლას კეთილათ იაზრე, დამსსეული სარ შორესა,
 რაც მითსარ, მართალი არის, ჭაჭუბმა მომლორესა,
 აწ ვინღა მომცემს სიმშვიდეს, სიცოცხლეს ტუბილს და მდორესა?!..“

შემასვეს ბანგი და გესლი თვალუბის ეშხით მტკებარია,
 აწი რაღა ვჭნა, რა მეთქმის, ჭირი რა დასაიფარია?..
 მიუვარდა, მიუვარს, ვიდრე მძულს, მებრძვის ეშმაკათ ვარია,
 ცოცხალი არ ვარ, არც მკვდარი, დაკვივარ ცოცხალ-მკვდარია!..

კმარა! მომშორდეს ეს ცაცხლი, განკედი ჩემგან სატანა!
 გული მესრწნება, უცაცხლოთ, სულს აღარ ძალუქს ატანა,
 ჩემი ვარსკვლავი ჭე მოსწყება, იელა, გაიტატანა, 1)
 სიკვდილმა გაშილიმილა, თვლი რომ შამამატანა!...“

ამ დროს მოგვესმა ვიჟინი, ცსენების თქარა-თქურია,
 მივსუდი მდეკარი მოგვეკედა, გულზე მომედო მურია, 2)
 ჩვეირობდი, იმათ, აჭამდის როგორ ვერ მოვკარ უურია,
 მოვეურცხლეთ, ვეცით ჭაღასა, ტყე ვიმსრეთ უღაბურია...

ვიანეთ უგხო-უველოთა, მდეკარიც წამოგვეწია,
 აღაზანს ვეცით, შევსცურეთ, ღმერთი ვასსენეთ შემწია,
 წყალი დიდობდა, მოჭქონდა სერგი, სეთ მონაღეწია,
 საფთხეს ბაღეში გვაბამდა ჩინხხილი ანაწეწია!...

1) ტატანი—მეტეორი, მორბელი ცაცხლი.

2) მური—მჭვარცხლი, ვარაში, დარღი.

აგრეს თოფიც გაკარდა, დაგვიშინეს იმათ კიდე,
ელიზბარს წყალ-წყალ დაჭყვა მეთოფების გადაძვიდე,
მე კი მომხვდა, დავიკოდე, ძლივს ხელთ ვიგდე მარჯვე კიდე,
მივაშურე ბარდიან ტყის, თავი-თავად ველარ ვზიდე!...

არ უწყო ვიგდე უგონოთ, მარტო, რამდენი დღენია,
რა გონს მოვედი, წამოვდექი, ვიზოვე ჩემი ცხენია,
ელიზბარ ველარ დავხელე, მისი აღარა მსმენია,
ჭირი დამერთო ჭირსედა, გულში აღმეკუნა გენია!...

წამოვედი, დამე ვიდოდი, წულუღებს ვითმენდა მხელებსა,
დღე ვენდობოდი ბარდებსა, ვაჩიდეზობოდი ველებსა,
ვჭამდი ვვაგ-ფისილას, ფამიფარას, გვესილას, დამის დერებსა,
მეშვიდე დღეზედ „ტაშის-კარს“ წამოვეწიე ჩვენებსა.

მივედით ასაღვისეში, სევედით მიწუხდა გულთა,
სულ თვალ-წინ მედგა, ბედშავი, ბატონი დაკარგულია,
უვიც ვარ, ნეტა რამ შთანთქა, დასტურ მართალი სულთა,
ობლათ-ღა დავჩნი, მე მისი, ჭირში ურგები ყულთა!

დმერთო! უშველე შადვასა, შენ მოუმართე ხელთა,
შენის წყალობით გაზრდიდა, შენ იყავ მისი მცველია,
ვკვდები, ამ ანდერძ-ნამაგის მარტო მეღა ვარ მოქმელია,
ეგების შვილმა დასძიოს, რაც მისგან საზოუნელია..“

VIII

შემდეგ რვეულის კითხვისა.

ოთავდა ბველი ამბავი ბეჯერული ელიზბარისა,
 ნაწერი ერთგულადისა, მართალი მოუბარისა,
 შალვა ხცრემლდა მდულარეთ, თან შურცსვა ცრემლის ღვარისა,
 სკვდა—ვარმისგან ნაშობის, ჭმუნვისგან მონაგარისა!...

აქა სთქვა: „ამამკ, ბედშელო, შენ გვეარების ქაღია,
 არ დაგიომია უსისხლოთ, სადაც ჭსუფეკდა ძაღია,
 მეც აგრე მოვიქცეოდი, თუკი მაწეკვდა ვაღია,
 მაგრამ უსულო სულისთვის, როგორ გასვარე ვრმაღია?...“

მეც შენებრ მიუვარს, ვიგზნები, მიგდეკ გულისა ძეგრასა,
 მესს დავთმობ, მთვარეს, ვარსკვლავებს, ვერ დავთმობ სატრფოს
 იმედით ცოცხალს, არ უწეი, ბედი მიმზადებს მე რასა? | ცქერასა...
 ბედი ბრმა არის, ვინ იცის, რა მოაქვს ჩემსა წერასა?

აწი შენა სთქვი ღამაზო, გულისა გულო და სულო,
 თამარ! გაფიცებ შენასა, შალვა არ მოქელა, ასულო,
 მცირე ნუგეშით ამხნეო, ედემის კერძით გასულო,
 არ გაუწილო იმედი, კეკელუცო, ევას ასულო!...“

თამარმა ჭკადრა: ღალატი ღმერთმა ნუ დაგვინერგოსა,
 ღმერთმა გააშოროს მუსთლობას, სვეთ ერთგულება გვერგოსა,
 ზაკვა, ბორბოტი და გესლი ასცილდეს ჩვენსა ერდოსა,
 ჩვენი გზა მტკიცე შარა ჭქნას, ეკლით არ ჩაგვეჩერგოსა!...

შენ სსკა იფიქრე, აწიე, რას აქნევ ჩემსა გრძნობასა?
 ელოდე ჩემგან დობასა, ვით შენგან გელი მშობასა,
 შენ მამის ქებნა ვალად გდეეს, თავს ნულარ აძლეე თობასა,
 აწ რას აწირობ, ისა სთქვი, იგი სვრობს მიჯნურობასა!...“

აქ შალვამ ამოიხსრა, გაიღიმილა მწარეთა,
 თამარს მიუგო: „ღამაზო, რათ მიცნობ აგრე მღარეთა,—
 მოვალეობა ვიფიქრო, თავი ვერ გავუო გარეთა,
 ბარემ აქვე ჩამქოლეთ და მიწას მიმანარეთა!...“

შენს წლოვანებას არ ჰშვენის მოძღვრობა, აწ რო მსმენია,
 მე ვინც გული სსკვას გითსრობს, შინი სსკვას უბნობს შენია,
 ნუ უეიფინებ ჩემს გრძნობას, ნუ გამიშვეე დღენია,
 გუფს სიბრალული ისტუმრე, დატყბე განახენია!...“

დღემდის მე სიკვდილს, მერწმუნე, არ ჩავაგდებდი ჩაღათა,
 დღეს კი სინოცსლე, ცხოვრება, შენ დამიდგინე ვალათა,
 დღეს ჩემი გული შექმნილა შენი ისრების ჩაღათა, 1)
 შენ თუ შეღავ, თვარა სიკვდილმაც ვერ დამიმტროს ძაღათა!...“

ნუ თუ ებ გული, უმანგო, სსვისთვის სმტერს, სსვისი მწკელია?
 თუ დავკვიანდი, ბედშავი, და ჩემთვის მოუწყლელია?!..
 წაწმოსთქვი სიტყვა სასტიკი, შენა სარ ჩემი მსკელია,
 ბედი სომ არა მმსახურებს, აწ სულ შეძაღო სელია!...“

თამარმა გაიღიმილა და უზასუსა შალვასა:
 „არცა მსურს, არცა ვაწირობე, მე, ჩემის გრძნობის ძაღვასა,
 ვინ ჩავასკვდა ჩემს გულში, თავი რომ მიეც საღვასა,
 ნუ თუ გინსს სამრასისათა, ქალი რომ ენდოს კრძალვასა?!...“

1) ჩაღათა—ისრის ბუდე, ვინა მშვილდისა.

„არა, მისმინე, ღამასო, — მიუგო შელევამ თამარსა: —
 ნუ მივიყენებ ობოლსა, დანაგრულს, შენსა აძარსა,
 გაფიცებ ზენას, მოწყალებს, რამაც ქვეყანა ააძარსა,
 ნუ დამიბნელებ მზის შუქსა, ცოცხალს ნუ დამფლამ სამარსა!

შენ მისდევ ორს კაცს უცნობსა, თბილისში მიმავალებსა,
 იქა ზის მეფე უცოლო, ეტრფის სსკვა და სსკვა ქალებსა,
 გა თუ დღეს მოესურვილო, სვალ კი სსკვას განაცვალებსა,
 გულს დაგიტრგუნავს უმანგოს და ვილა შეგიბრალებსა,

მოდო, ნუ მტანჯავ, მომენდე, დღენი რათ გავიმწაროთა,
 ავცილდეთ მარცხსა, კიცხვასა, წაგიდეთ გავიპაროთა,
 მცხეთას ვიკურთხოთ გვირგვინი, ვიღსინოთ, გავისაროთა,
 მტკვრის ჰირს მივანდოთ ბარათი, შიგ დამსხვალს შეგადაროთა!..“

თამარ აქნთო, შეირუა, ვით ბუნჭი შენანძრევია,
 წეებით მიუგო ჭაბუკსა: „აზრები გადგრევია,
 ბრძნული თათბირი, ვეჭობ დღეს, არ მოგეუწობს, არა გწევია,
 ნუ თუ თამარი გგონია მოახლე მონათრევია?!...“

ან თუ არ გახსოვს, მეც შენებრ, რა ვაღი მაწეკს მშობლისა,
 ვინ იცის, რა მალ მეღიან, თუმც სსენება მაქვს ობლისა,
 ნურას იოცებ, გჟეროდეს უველა ამ წუთის სოფლისა,
 თავს ვერ შევირცხვენ, რომ ვიქმნე მომწმენდი ჭირის ოფლისა!..“

რაც გაიფიქრე დაშაზე, კერც ის სთქვი საფუძვლიანი,
 თუ საცოდალე ქსურს, რა მეფე იქნება მრავალ უმიანი,
 მას დუგავოს ასული, კეღლური, სუმუღლ-თმიანი,
 მე რათ უნდივარ ბაღანა, ჩემი რათ უნდა ზიანი?!...“

შენი თქმა, ფიცო და რჩევა, ვედრება მრავალ-ფერია,
 მაგონებს ამბავს რაჭვისას, სადაც ქალთ-მონასტერია,
 იქ მახლდა ჩემთან შესრდილი, დობილი, მდივნის გერია,
 გულ-მსიარული, ვისკასი ¹⁾ და ერთიც დედა ბერია.

1) ვისკასი — მსწრაჟად მქმნევი.

იგი დობილი, სოფიო, ადგა ჩემს ერთგულებას,
 ცდილობდა ჩემს სიამეს, ჭმუნვისა განქარვებას,
 წიგნებს ჭსზიდავდა საეროს, ვაძლედი ამის ნებას,
 წამიკითხავდა, გუსმენდი, ქალ-უმთა ტრფიანებას,

წიგნში, მიჯნურნი ჭფიცავდენ ურთიერთისა სახელსა,
 ხან ატყებულნი გულის-თქმით ჭბავდენ: გიყს, სულელს და სელსა,
 ზოგჯერ ჩსუბობდნენ, შულლობდნენ, არას დასდევდნენ მძრასველსა,
 ბოლოს, რა გვირგვინს ისკვნიდნენ, მწერალნი ეგონა მნახველსა.

შენც მათებრ აჩქარებულხარ, გულს ემონები მხოლოსა,
 ისე ჭქმენ, არვინ დატინოს, რეგვენს არ მიჯატოლასა.
 ჯერ უმაწვილი ხარ, უწრთვნელი, უინმა არ აგიყოლასა,
 ცოდვამ არ სძლიოს კეთილსა, არ დანახოს ბოლოსა...“

„მესმის—მიუგო შალვამა—რისთვისაც შემოდევრებიან,
 ვსედავ რომ ჩემსუდ წერომანი, შენს ზირში მანც სტკებებიან,
 შენც ხედა გული რომ გეგზოს, გრძნობანიც შემოყვრებიან...
 ტრფობა და გონიერება ერთათ ვერ მოთავსდებიან!...“

მამის ჩემის შვილს, უიღბლოს, ბედი რათ შემსახურება,
 წვალს არვინ მწვდის დეკნილსა, რა გინდ რა მომეწუურება,
 მე ვინ მადინსებს სამოთსეს, თუ ცოდვით დამეხურება,
 მკონია ჟოჯოხეთშიაც კარები დამეხურება!

კმარა! მშვიდობით, კველუცო, დავუვა აქ კარება ხანია,
 დმერთსა ვთსოვ, მარად გუარვიდეს, მოგცეს მშვიდობის გზანია...“
 აქ გარეთ გასულა დაასვენა, არ ამოიღო ხმანია,
 კარს ეცა, უკუ გადიქა, ტახტმაღა მისცა ბანია!

თამარმა უნბათ შეჭკიულა, მიჭკარდა უმაწვილს შალვა,
 „გაჲ ჩემს თავსა! რა ჭქმენი?...“ აპკურა ცივი წვალა,
 შუბლსუ მიაგრა დრახკანი, შალვამ გააღო თვალა,
 წამოიწია, წამოვდა, ქარვად შესცვლოდა ლაღია!...

შაღვამ წარმოთქვა: „თამარო, ესედაჲ გუღით სარ ღმობილი, ნუ რასა სწუსარ, ნუ სრუნავ, კმარა, ძეოფა ცოდვილი, ნეტამც აქ ტვინი შამესსა და მოძვედარვიყავ ცოდვილი, ცად წარკვდებოდი სუღით მსნე, ამ სოფლათ გუღით კოდვილი!“

თამარ ჩაფიქრდა, დაღონდა სეგდა მოაწვა ღამასსა, გუღში უღუღდა ცრემლის ზღვა, კეკლუცსა, ტურფას და ნასსა, საბრალე ჭბავდა, ამ უამად, ფრთა შეკვეცილსა გავასსა, დაწვებზე მარტალიტები მწკვავად ახნევდა ორს სასსა!

გუღ ჩათუთქულმა წარმოთქვა: „ვიცი და ასეც მსმენია, უსამართლონი სართ კანნი: ტეტარი¹⁾ გინა ბრძენია, სხვისას არ ჭხვდავთ ტანჯვასა, რაგინდ რა ეგზოს გენია, გსურთ ახარვალათ ჭკუანა თქვენს გულს,—მე ესა მწეენია...“

აგერ, ამ წუთში გარბოდი, მტოვებედი აღშოფოთებუღსა, მე არც კი გამომეთსოვე, მტოვებედი სუღით ვნებუღსა, რაღა მეთქმოდა, გხვდავდი განუსჯუღს, განრისსებუღსა... თუ გულს გუღისა არ ესმის, რადას სთსოვს დაწუღუღებუღსა?!...“

შაღვამ მიუგო: „თამარო, მივსვდი აწ შენსა სურვილსა: არ გინდა ჭირთა გამხვდა, მისთვისა გხვდაჲ ურვილსა,²⁾ ჩემსა ტრფიალსა კერძალვი მრასვისგანა ჭეოფ ბურვილსა,³⁾ არც შენს გულს ემორსიღებე, გუღშივე ივლაჲ წუღრვილსა!...“

შენ მართალი სოქვი, ავჩარდი, უცბათ გულს ავეე წეუღსა, სიუვარულს შენგან დანერგილს, ვერ ვრიდე ახარდუღსა, ამაში დამნაშავე ვარ, ნუ შეიღსავ რეცხლით გხუღსა, ნურც უწრთხელობას მიაწერ, ნურც შემადარებ გრძნეუღსა.

¹⁾ ტეტარი—სუღელი.

²⁾ ურვილი—მწუხარება დამძიმებული; ურვა—ფრენვა; ურვა—ზღვევა.

³⁾ ბურვა—დაუარვა, შემოსხვევა.

მერწმუნე, თამარ, მე შენსას, თუ არ კელირსე ქმრობასა,
სსვა ტურფა, ქვეყნად შობილი, ჩემსას ნუ ელის ეობასა,
თუ უარს მეტყვი, ივისრებ ჩემი სიცოცხლის ქრობასა,
დეე, დანაპქანე, დავშიწდე, იგი სვობს ეულობასა!

ნუ მომელამ, თამარ, ჭაბუკსა, გვედრი და გემუდარები,
დმერთსაც შაქსდე მოწვალეს, უღმრთოს ნუ დაეჯარები,
მომხედე ტანჯულს, მეუფის მე დღენი ჩანამწარები,
იმედი გამომიანლე, მისსენ სიცოცხლის კარები!

შენს თავსა ვფიცავ, უშენოთ ჩემის ბედის ვარ მგლოველი,
შენს თავსა ვფიცავ, კველურა, სიცოცხლეს შენგნით მოველი,
შენს თავსა ვფიცავ, შეგწირა თავი და სარჩო ეოველი,
გვალე, ვეკურთხოთ ბეჭედი, ახლას სვეტი-ცხოველი.“

თამარმა ჭკადრა: „ნუ ჭფიცავ, მკერა მე შენი ფიცია,
საუდრათ ნუ მიწვევ, ვერ მოვალ, დღეს არა მკერა, ვიცია,
წლის თავსე, ვგონებ გავიგო, თუ შენი სიტყვა მტკიცია,
თუ შენ გამტკიცულს არ შაქსვდი, არ დამთმე ანამტკიცია!..“

მაშინ აწონო აქ თქმული, თუ არ გამცვალე სსვაშია,
ან ბედას თუ არ ჩამაგლო უბედობისა ჭაშია,
ცხოვრების დეღვა, ვინ იცის, გადაგვერის რომელს ზღვაშია?..
„ვევალ რიგებუბ ქვეყნადა, ცოლ-ქმრობა მაღლა ცაშია.“

მანამდის, აქ ბეჭედი, წაილე აკურთხებინე,
მერ ვფიცავ: სსვა არ ვინდომო, თუ ფიცი დამადებინე,
გინდ მეფე იელს ქებული, თუ გული ავაგზებინე,
წესსაც ვასრულე ნიშნისას, აწი სომ გავაგებინე!“

აქ თავი შალვას მიაუბნო, ცრემლით მოჭრეცხა დაჭდა,
 აჩქროლებული თამარი, ჰეშვიდა ვით სუძმულ-ნარდია,
 უმაწვილიც გადაეხვია მას, როგორც სურფს ბარდია,
 ლალის ტუჩებზე მოსწვეიტა ახლად გაშლილი კარდია!...

მიჯნურნი დასტკებენ სიამით, სუიეკენ განცხრომაშია,
 სატანამ მინც კერ სძლია უცნაურს ნიშნობაშია...
 შალვა ჭალს გამოეთხოვა, მარდათ გავარდა კარშია,
 ცხენს ზე მოაჯდა, მოჭკურცხლა მცხეთისკენ, სეობაშია.

IX

ამაღლების დღესასწაული.

ღორონი მიწიანს, მიფრინვენ, როგორც სისმარი ღამისა,
 არვის უცდიან, უამია მარად მდევნელი უამისა,
 დროა მომრეცხი ღზინისა, დროა მომრეცხი უამისა,
 ჩვენი სინჯისლე მოკლეა,—მთქნარება ერთის წამისა!

რაც შალვა თამარს მოჰშორდა, თვეებმა განულო მრავალმა,
 მთვარემ იასლა ოცჯერა, ქვეუნის გარშემო მავალმა,
 რა გავინათა, მოჰკვდა, დიას მრავალჯერ მრავალმა,
 რა გზა ირჩივა, არ ვინით, ტრფივალთ თავგანდასხვალმა.

ვარდობის თვეა, ტურთა თვე, იღუნეს ყოველი სულდგმული,
 ბუნება ქვეავის მდიდრათა, ვარდს ზე დაჰკავის ბულბული,
 ჭმუნვით შეცულიც შეებას ჰკრმნებს და ექარება გულს წულული,
 ჭაერიც ტკბილობს, სურნელობს, თითქოსა ჰფშვიდეს სურბული!

ამაღლება... უფლის დღე მაისში გამოერია...
 აკლახრის მწვანე მინდორზე ღზინობს თბილისის ერია,
 მოისმის ზურნა, ნალარა, შექცევა მრავალ-ფერია,
 ცხენოსანთ ვარჯიშობისგან სდგას საშინელი მტკერია.

მწვანესედა სხანან ვარჯები, მათ წინ გაშლილი საღებო,
 იქ სსედან თავადთ ვალახნი, რძალნი და მათი ქალები,
 თვალ-მარგალიტით შემკულეებს არტუიათ ჭირმნის შაღები,
 ვაწვილ-ქანობა შესწქერის და მათსედა რჩებათ თვალები!

მათ წინ სდგას მეუის კარგი მდიდრულათ მოქარგული,
 ძვირფასი საღაფარდებით დაყოფილ-გადაბმული,
 შეგნიდგან ქირმის შაღებით შემოკრულ-მოფარდული,
 ძირს მოფენილი ნოხებით, დორებით მოხლუდული.

აქა ბრძანდება რუსუდან, მეუის და, ტურფა, ქებული,
 ბრწყინვალე სასიხ ჰატრონი, შავ-თვალა, მინაშებული,
 ლალი და გულის ამოელი, ტრფობაში გაფთხილებული...
 გვერდით ახლავან კეკლუენი, მრავალღც წარჩინებული.

აქვე ახლავს თამარი, ჩვენი კეკლუეი მნობია,
 დიდის თამარის სურათი, უფლისგან შენამკობია,
 სხვათა ტურფათა მხატვრული და ემსით მკობთა-მკობია,
 თუმიცა კი სეკდა-ჭმუნვისგან ცოტა რამ თერი ჰერთობია!..

ეს ვარდი გაუფურჩქნელი, მკოდველი რაყიფთ გულისა,
 ასული არის მეუის დის დამატკობელი სულისა,
 რუსუდანის და ტურგუის—ნაყოფი სიყვარულისა,
 ვიდრე მათ ისვენეს გვირგვინი, მტკიცე: უნველი რაყულისა.

ტურგუი იყო მძევალი, გვართ ორტულიშვილი,
 ვაწვილი, ტურფა, ტანადი, გულადი, დია წდილია,
 იგი შეეტრფო რუსუდანს ცხოვრება ჰხოვა ტკბილია,
 ამას ამბობენ მწერალნი, მე არ შემწამთ ცილია.

საბრლო ორტულიშვილსა დიდხანს არ გაუსარია,
 ბედშავს, უწყლო სიკვდილმა მოუსწრო, სელი დაჭრია,
 მალე დაქვრივდა რუსუდან, დღენი მოესძო მტკანარია,
 მაგრამ ის მანც მეულისობს, გამოიგლოვა ქმარია!..

ამდღებზე, უფლის დღე, ლხინობს, იმღერის ხაღსია,
 ეკლავ მორთულა დღეობას, არვის ანგია თაღსია,
 წოგი სუფრის წინ თამაშობს, ტრიალებს როგორც ხარსია,
 ცეკვა, ღვინის სმა, შექცევა, ან კი რა დასამარსია.

აგერ გამართეს ჭიდილიც ქართლ-კასეთ ფაღვანებისა,
ეს იყო ლაშას წადილი, სურვილი მისი ნებისა,
ქართულმა დასცა კასელი, ძარღვები უერთო მსრებისა,
აქ მიესარჩენ, შეიქნა გიჟინი მომსრებისა.

ქალებს მოესმათ უვირილი, ვერ სცნეს მიწეში მისია,
რუსუდან სწერება ლაშაზე: მისგან გულ დანავლისია,
ბრძანებს: „ჩემმა ძმამ შექცევა სსვა თუ ქილა ღირსია,
გლესური ბღღაძენობა, აბა რა სავადრისია?!..“

აგერ გამოხდა გიორგიც მდიდრულათ გამოწეობილი,
გვერდით მოსდევდა დისწული დავით-ნარინათ სმობილი,
თან ახლდა შვილი დავითი, შვილათ ძნადათ ცნობილი,
ელისაბედთან ნაუღლი, გვირგვინს გარეშე შობილი.

ლაშამ შესძახა: „რუსუდან! წავსდით, დაგმარცხდით ჩვენაო:
ქართლმა აჯობა კასელებს, ჩემს დავითს შეჭსვდა წეუნაო,
წარუნვა, ექიმი, წამლობა, მერმე სირცხვილის თმუნაო,
მოკელ განაბო ფოკელი, ახლა რას იტყვი შენაო?...“

რუსუდანმა სთქვა: „რა გითხრა, ჩემი რა გაიგონების?
რა შექცევა ბღღაძენი, გულგადედილი მონების?...
დავითს უმაღლი წარუნვასა, გაღასულს მოეფუნების...
ახლა გამართეთ ჟირითი—ქალებსაც მოეწუნების.“

ლაშამ მიუგო: „შიამა, რჩევა ღირსია ქებისა,“
ბრძანა, დასტეხი დაწვევს, კარგი მოჯირითებისა,
წესის დამცველათ შიგ ჩადგენ დარბაისულნი მუფისა,
ხელ-ჯოხისაინი თან ახლდენ რჩეული შინა ყმებისა.

აგერ ჭაბუკთა დაიწვეს ტურთა ცხენების ჭენება,
მხედარი მისდევს მხედარსა, გულს ალსენს მათი შვენება,
ერთს რომ სტეორცნიან ჟირითსა, მას მომსრე მოეშველებს,
მომხრდაში რეს შეუტეოს, ვით ელვა მოეჩვენება.

ურთერთის გამოწვევას, მარჯვეთ პერსების ტრიალი,
მკვირცხლათ ცხენების გასტომა, მსედართ ჟირითის სრიალი,
ცხენზე გაწოლა, გადასრა, რასტის ზეპლების უღრიალი,
კიჟინი, ზოგის მუქარა, ერთობ ცხენების თქრიალი!

არვი-დარვიეს ჟირითი, შეშაღეს წეობა, წესია,
ზოგმა იშიშულა კრმალიცა, მტრისათვის განალესია,
კაცი ჰკონებდა: დასტურ, მათ, მტერი თუ შამოესია...
ღაშა შებამნდა შუაში რამ არ ჰქმნან უარესია...

განგებ შაჰსედა ჰაერში, ნაკარდას რაღაც მიფრინველი,
„ეს რა ბანია—წარმოსთქვა,—მეტათ არა ვარ მსიღველი,
არქა, მაგას თოფები!—ვინც გაიმარჯვებს პირველი,
მისი ვიქნები მოკალე და კარგი ჟიღდოს მწირველი.“

შეწუნარდა ალიაქოთი, დაიწვეს მხერა ცაშია,
ერთსმათ სთქვეს: „იგი პერა, აჰ ეჰვი ნეტა რაშია?“
ზოგი იმასდა: „მაცაღეთ, ესლავ ვერავ მაგას ფრთაშია...“
ვეკლას სცდილობდა არ შერცხვეს სხსაღსო დღეობაშია.

გაკარდა თოფი სირიმი, ზედი-ზედ მიჰუვა სსუება,
მაგრამ იმ მაცდურს ქვასა ტყვია არ მიჰკარება,
ღაშას ეწეინა, მოისმო წინამცურვალი ემება,
უბრძანა, თოფი მორთვეს, ყირიმით მოხალება.

ისროლა ერთი, მეორე, მაინც ვერა ჰგრა პერასა,
ბრძანა: „მღალატობს სირიმი, ნეტა ვვარჯიშობ მე რასა,
მარჯვენა თვალიც მანბეკოლებს, მიშლის ნიშანში ცქერასა,
დრო აღარ არის რომ ცსდიო. უბრალათ გულის ძეგრასა...“

ბოლოს მისწვდა თოფის სროლა, დანაკარდობს ისევე ძერბა,
თითქო ლაშას დასტინოდეს, ფრთებიც ერთხანს შეაჩერა,
აქ სირიმიმა დაიჭება, ყველამ იწყო მადლა ტქერა,
დატრიალდა კრუსის შტერი, მოეწია ბედის წერა!...

დატრიალდა საცოდავი, ძირს დაქშო ნელა-ნელა,
წედ მეფის წინ ტყაპა გასძვრა, სისხლით კალთა შეუსკვლა,
გაუსარდა ბატონს, ჭმუნვა გარდევანა სელ-და-სელა...
სახლი ჭკვირობს მარჯვე სროლას, ამ გვარ სროლას აქებს ყველა...

X

შალვას მოსვლა გილანიდან.

შინ ისროლა არ იცოდნენ, ვინ ჰკრა ძერას ტუვის მალი, გადისედეს მოშორებით, ერთს უძაწვილ კაღს მოჰკრეს თვალი, იყო ტურფა, ასოუანი, თუმიც მოღლილი და იყურ-მკრთალი, ეუცნოათ, ვერვინ იცნო, იდგა როგორც შატარძალი.

სულში ეპურა მას სირიში და ბაღდადით სწემენდა მასა, მიჰსვდნენ მისგან ძერის მოკვლას, არც ესროლნა იმ დროს სხვასა, მეფემ ბრძანა, ისმო იგი, უაღრესა, როგორც მასა, გამარჯვება მიულოცა, ვინაობა ჰკითხა უმასა.

აქ ჰსაუკმა კრძალვითა სთქვა: „მოგასსენებთ, მომცემით ნებას, ზირკულათ ვარ ბედნიერი, მოწუაღეო, თქვენთან სვლას...“
 ლაშამ სიტყვა შეუბრუნა: „მაინც კიდევ გიძღვნი ქებას, შენი ხნის რომ ვუოფილიყავ; არ დაესთქენდი დამარცხებას!..“

უმაწვილმა ჰკადრა: „შატონო, ჟერ არ გეპოთ დამმარცხებელი, ესლავ მოგართოთ საბუთი, ამ სიტყვის გამმართლებელი,“
 გაბრუნდა უცებ მოიხმო მსახური თანამსლებელი, მას ჩამართო, დაურწო, დროშა რამ საოცრებელი.

თან მოასსენა: „შატონო, მე დროშა მომიტანია, ეს სხასლარმა მოგართოთ, სთრგუნა გამდგარნი უმანია, ურნობის მსხვერპლი შეიქმნა მათი უფროსი ხანია, გილანი თქვენ წინ მუხლს იღრკეს, შეცდომა შეინანია!..“

მასთან სარდალმა მოგართოთ ქალაქის გასაღები,
წიგნი და თავი სანისა სსკა და სსკა ფეშქაშებია:
ცხენები, უცხო ბეჭდები, ჩრმანიშლები, კრმდებია,
დიდებულთაგან ნამდნობანი,—უკელა აქ მიხსლებია...”

სასე მეფისა განათლდა, დიდითა სინარულითა,
ემაწვილ-ვაცს გადაეხვია, ორჯერ დაჭკონა გულითა,
ზე გადაჭკიდა ნაწილი ძეწკვითა ოქროულითა,
უბრძანა: „გჭკონდეს იარე ნიშნითა ჩემეულითა...”

ასლა წამოდი გაგანო ჩემი და რუსუდანია,
განგენო სსკა და სსკა ქალი, კეკლუცი ლაწამ-ტანია,
იმათაც ვამცნოთ, ვანგენოთ, რაც რომ შენ მოგიტანია,—
აქ ლაშამ წასვლა დაასკნა, არ დაეყოვნა სანია.

ჭაბუკი მგზავრი წინ წარდგა, კრძალვით დასარა თავია,
მაღლი მიუძღვნა მეფესა, რაც სამს და მისაზღაგია,
მერმე ავოცა ხელზედა,—ლაშამ უტაცა მკლავია,
გასწია, თან წაიტანა ნამგზავრი, მოურთავია.

რა მიხსლავდენ კარგებსა, ემაწვილს შეაღო ხელია,
სიცილითა სთქვა: „რუსუდან! ტუვე მომყავს დასასკულია...”
ჭაბუკმა თამარს შაქსკადა, იცნო თავისი მწველია,
ქალმაც წარმოსთქვა: „ვიშ, შაღუა!...” სსკა სიტუვა შამოკლია!...

თამარის ნათქვამს სიტუვებსა კერავინ მოჭკონა უურია,
შაღვას უმხერდა რუსუდან, როგორც წყალს მონაწეურია,
ამის დამნახველს თამარსა გულში ჩაეჭრა შურია,
გაწითლდა, სულ მთლათ ანთო, დედაზე მონამდურია...

აქ ლაშას უთხრა მეფის დაძ: „არ მმართებს მოწიდებანი,
—ღიმილით უთხრა—დახსაც აღსრულდეს თქვენი ნებანი,
გვამხილე მაგ დამნაშავის ყოველი შეცოდებანი,
არ შევიწყლოთ, მერწმუნე, მცირეც არ მივცეთ შკებანი.”

ღაშამ მიუგო სიცილით: „მე გეტყვი, რაც არ გსმენია: ამან გვაჯობა სროლაში, — ქქმს ჩვენი შესარტყენია, — მერას ესროლა, პირს დასცა, ჭერში დანათურენია, ჩვენ კი ვერავინ ვერ ვკარით... თქვენ დასდეთ განაჩენია!...“

მეფის დამ ღაშას შეჰკადრა: „ამას არ უნდა ძიება, მაგ ტყვეს ეს დანაშაული, ვით ჭაბუკს ეპატოება, სსკა ბრძანეთ, სწორეთ გეპსილეთ, მაგ ავანჯის გიება, 1) სსკა რა იკადრა, რომ ცოდვა ერთი მეორეს მიება?...“

მეფემ მიუგო: „მაგისი მეორე დანაშაული, ის გახლავს, ზე წამოგვადება, ვით მარჯვე იასაული, უნებ მოგვისხე სულეველს შექცება, დღესასწაული, მთლათ აგვადება, იკადრა ამგვარი დღეს სასწაული...“

— მაგან მოგვართო ბარათი, ჩვენ, კვირ-სხასლაარისა, გვამცნო გილანის დამხობა, სიმარჯვე ჩვენის ჭარისა, მოგვართო დროშა და კლიტე, ძღვენი სსკა და სსკა გვარისა ყველს რჩეული, ძვირ-ფასი, ტურფა, არც ერთი მდარისა...“

რუსუდანმა სთქვა ღიმილით: „დიდთ უოფილს შემცდარი, ვით გაუბედა, თავხედმა, 2) დიდს მეფეს სსკამ ამ გვარი? თქვენც ჭინასათ, ჩვენსა წერომასა, თუ-ღა ექნება სამსღვარი, ზირს ამოუღეს შემცოდეს, აღარ მიგუღვოს დამტყბარია!...“

აქ შალვას უთხრა: „შენს დასჯას, არ უნდა დიდი ჭირია, მო, დანიოქე, შემცოდვე, უოფილხარ ჩასაყარია...“
ბრძანა და თვალ-მარგალიტით გაუგსო შალვას ზირია, ღაშამ შემოჰკრა ტაში-ტაშს, „ვაშა!“ გაისმა ხშირია!...

1) გიება; გიობა — ავად ქცევა; შეურაცხყოფა, უპატივცემულობა და სს.

2) თავხედი — ბრყვი.

მეფემ სთქვა: „დაო, მეგონა ტყვეს თავს მოსჭრიდი ცუდითა,“
 გაიკისკისა, წარმოსთქვა: „დღეს შენ ამაღლდი სუდითა,
 დასჯა გნოდნია უბერო, დასტურ გიმაღლი გუდითა!...
 მამ ამას იქით ერთგულნი დაკსავათ ოქროს ფუდითა!...“

აქ მსწრაფელ წაიძრო ბეჭედი კლისხედისეული,
 შალვას უბოძა და ბრძანა: „დღეს შენგნითა ვართ ძლეული,
 ატარე ჩემდა სასსოვრათ და იყავ იმედნეული,
 რომ დაგიფასებ სამსახურს, მე ვალს არა ვარ ჩვეული!...“

შალვა წინ წარდგა და მეფეს ხელსე აგონა რიდითა,
 მაღლი შექცადრა მრავალი, დასტურ გუდითა წმინდითა,
 აქ ხალხმა უცბათ შესძახა, ხმითა მაღლითა, დიდითა:
 „ეგ დასჯა, ღიას მცირეა, დასჯეთ, თურე სჯიდითა!!...“

ამ დროს მოღარეთ მოიღეს დროშა და ფეშქაშებია,
 მასთან ქალაქის და ციხის, მთლათ ოქროს განაღებია,
 რაც ზაქარია სპასალარს გიჯანით უსაღებია,
 ყოველი კაი ძვირ-ფასი შალვასაგან მონაღებია.

აქ ვარამ გატელს უბრძანეს და წაიკითხა მან სია,
 რუსუდან სხსრეკდა შალვებსა ვერც ერთს ვერ დასდო ფასია,
 რიზაი სჯობდა ქირმანსა, იგი სომ დასტურ სასია, ¹⁾
 სულ ეველა იყო უბერო, მათში არც ერთი სასია. ²⁾

ღაშამა ბრძანა: „მო, თამარ, აილე ერთი შალვა,
 შემოასვიე მომტანსა, მომსადე მაგის ვალია,
 ღირსია ემსახუროს მას, შენებრ, ღამაში ქალია
 და თვითონ თქვენთვის აილე, ბევრსედ არ დატრნეთ თვალია.“

1) ხასი—სამეფო.

2) ხასი—ცუდი.

X სსკა ეველა უნდა დარიგდეს, ერთგულებსა ჰსკდეს წილია, არკინ დავვირჩეს გულ-ნაკელულ, დასტურ მამულის შვილია, ნამსახურს ვილდო მიეცეს, მაშინ მეფის გზა სსნილია, არ ჰშენის მეფეს მუნწობა, მეფე წყალობის მილია!...

თამარ განითლდა, წამოდგა, აიღო შალი რჩეული, დარცხენით წადგა შალვასკენ უშრეტის რეცხლით გზეული, დაუწყო შალის მობორბლა კისრად სელ-შემოსკეული, ძლივსლა სულთქმიდა ეველუნი ტრფობის ძალ-შემორეული!

შალვასაც სიამოვნებით მთლათ შაკეუთა სულია, თრთლდა, სცილდა, იწოდა, უფანტქალებდა გულია, შესცქერდა კარდსა დუმილით, როგორც მორჩილი ყულია, ამ ვილდომ, მისთვის უებრომ, აწ განუასლა წულულია!...

გასათსოკარი ქალები თამარს უმსერდნენ შურიითა, მათი დედებიც შესცქერდნენ მრისსახეთ, გულში შურიითა, იტყოდა კანდი, თამარის უმანგო სისსლი სწუურიითა... მიზეზი ჰბადა შალვამ სიტურიფით, სამსახურიითა.

გათავდა იგი დღეობა, ბინდმა მსეს უწყო ცილობა, მეფე წაბრძანდა ამალით და მოიშალა ყრილობა, შალვა თან ასლდა ღამსა, ამას ითსოვდა წრდილობა, ძალის-ძალ თამარს შეჰმსერდა, უასლდებოდა ტრდილობა!

აქ ღამში ჰკითხა შალვასა, მან მისი ვინაობანი, გვარის შვილობა, გილანში მეფის ერთგულათ ემობანი, შალვამ მიუგო: „დრომდისინ არ ძალმიმს ამის თსრობანი...“ მაშინ მეფემ სთქვა: „სხანს შეს გვარს აკლია ელვარობანი?...“

მაგრამ ნუ სწუსარ მაგისტოის, შეგავსებთ რაცა გვლებია, ბინდ-ბუნდში ვერ არ გველია, ჩვენ, ჩვენი ერთგულებია...“ შალვამ შეჰკადრა: „ჩემს გვარსა სხივი არ დაჰბნელებია, მოურეცხამ სამსახურიითა, თუ დროით ვახგი სცხებია!...“

მივიდნენ სრასა, ¹⁾ აქ შალვა გადმოსტა ანაზდეული,
ქალებს იასლა და კრძალვით გადმოსვა თვითოეული,
მათ მადლი უძღვენეს ღიმილით, მთლათ გააცნობსლეს გზეული,
ღაშამაც ბრძანა: „დღეისით ხარ მარად ჩვენი წვეული.“

აქ შალვამ მადლი შესწირა, დაბრუნდა მოქანცულია,
ივანემ ბინა უჩვენა, სახლი მოთარღვრულია,
უძაწვილი მსწრაფლად წამოწვა, ენატრებოდა რულია, ²⁾
ესაზმრა მისი თამარი, დაიტკბანურა სულია!

*მთელი წიგნის მიხედვით შალვამ აწერა
ქალებს მათ მადლით თვითოეული
მათ მადლი უძღვენეს ღიმილით
მთლათ გააცნობსლეს გზეული
ღაშამაც ბრძანა: „დღეისით ხარ
მარად ჩვენი წვეული.“*

*შალვამ მადლი შესწირა
დაბრუნდა მოქანცულია
ივანემ ბინა უჩვენა
სახლი მოთარღვრულია
უძაწვილი მსწრაფლად
წამოწვა ენატრებოდა
რულია ესაზმრა
მისი თამარი და
დაიტკბანურა სულია!*

*მთელი წიგნის მიხედვით
შალვამ აწერა
ქალებს მათ მადლით
თვითოეული მათ მადლი
უძღვენეს ღიმილით
მთლათ გააცნობსლეს
გზეული ღაშამაც
ბრძანა: „დღეისით
ხარ მარად ჩვენი
წვეული.“*

1) სრა—სასახლე.
2) რული—მცირე ძილი.

XI

ღღობის შეძღვრ.

შალვა მასშობელი ჟაფისგან მივარდნილიყო ძილათა,
 ტრფობის ღელვისგან ძლეულსა დიდხანს კიანა ტკბილათა,
 ღამე გაფრინდა მარაგი, კარგა ხანია ინათა,
 მსემ ქვეყნად სსივი მოჭყინა, მოადგა სარკმლის მინათა.

შალვა წამოადგა, ჩაიფო, გასწია სასახლეშია,
 აქ მოეგებენ ტოლები და ვლიდენ სელი-სელშია,
 ომსა უჭებდნენ გილანში, სიმარჯვეს განსაცდელშია,
 უღოცდნენ მეფის წყალობას, სხვაზე მეტს აწინდელშია.

ბევრნი ეკებდენ შალვასთან გაუშირს და მეგობრობასა,
 იგი ვი ერიდებოდა მათს ალერსს, ქებას, ძმობასა,
 ობლად ვიდოდა, მისდგოდა მსოლოდ გულისა თსრობასა,
 ძალ-ძალ უმხერდა მისს კარებს, ვისსაც ნატრობდა უმობასა.

წამი წამს სდევდა, ჟამი-ჟამს, დრო ან იშლიდა რბენასა,
 შალვა ვი თამარს ვერა გზით, ვერსით აწვდიდა ენასა,
 მსოლოდ ჭნასვიდის კვირა ღღეს, მივიდის წირვის სმენასა,
 მისი შხის მამინ ღიმილი უჭილდოებდა თმენასა!

ამ უიმედო უოფნაში, შალვა თავ მოძულბულად,
 შინ მოდიოდა, ბინდისას მეუიდეგან დაბრუნებულად,
 ვიწრო ქუზიდგან მოესმა ქალის სმა აჩქარებულად:
 „წიგნი დაგუარდა, უმაწვილო!“ გაუხილდა ჩათვიჭებულად.

ძირს დაიხედა, აიღო უსტარი დაბუქდილია,
ვერ მიჰსვდა, რა წიგნი იყო, ან ვისგან მიწერილია,
შაჰსკდა, ვინცლა ქალი დგას, ქოსში, ჩადრ გადასდილია,
ძივიდა, მასთან შევიდა, დაკრძალული და ფრთხილია.

აქ სმა მოესმა უცნობის ვინცლა ემაწვილი ქალისა,
დედაბერს ამბავს ამხელდა, სსსმენლად წაისალია,
უთხრა: „ა, დედი იგი ემა, მქონე გულისა საღისა, 1)
გილანელთ რისთვის მიმცემი, დამუენებელი თვალისა.

მან მოიტანა ამბავი ჟარისა, შენი შვილისა,
მშვიდობით ეოფნა იმისი, ბრძოლიდგან ღუთისგან სსნილისა,
აწ აღარ გმართებს წუსილი, მზე გაგიბრწეინდა დილისა,
იემარე ოსურა და სურელი 2) დასჲ ცრემლების მიღისა.“

ბებერმა წაიწმინა: „ღმერთმა განხროთ გულითა,
როგორც თქვენ გამაცოცხლებით და დამატებებით სულითა!...
მე გეგდებოდი უთქვენოთ გულ-შემსკვდული წულუღითა,
სად შევხვდებოდი მოამბეს, ვერც მოვიძევი ფულითა.

მაგრამ, ვა ხემ თავს! რას ვბოდავ? თქვენ შემოსულნი ბედათა,
ბნელაში სდგენართ და მეკი გადავიქეცი ებედათა...“
სთქვა და გავიდა საჩქაროთ ჩირადის ასანთებათა,
შაღვა ეძრასა ემაწვილ ქალს, აქ თქმულის გასაკებათა.

ჭკითსა: „ღობილო, ვინა ხარ? ვინ არის დედაბერი?
მე რომ არ ვინცობ მაგის შვილს, სიტყვა რათ გადაგვირია?
ან მე ვინა ვარ, რას მიცნობ, მოყვარე, ანუ მტერია?
ან ეს ბარათი ვისია და ვისგან მონაწერია?“

1) სალი—მხალღი პიტალო კლდე.

2) სურელი—გვირაბი, მხარო.

ქალმა მიუგო: „ემაწვილო, სამ გესმა შენ აქ თქმულია?
რას შეითსავ დედანბრისას? სამ დაუმშვიდეთ გულია.
მაგ წიგნსაც თვალი ჩააკლე არა გაქვს წაკითხულია,
და შენი თუ არ გამოდგა, მას ჩემთან დაკარგულია.“

შალვამ მიუგო: „არ მესმის ჩვენ ურთ-ერთს რას გვერძალებით?
საიდუმლოებით მოცულსარ, გულს იღსენ ჩემის წვალებით,
გვეკმარება ვთამაშობთ, ბნელში და ვიძალებით...
მსურს ამ ბარათის წაკითხვა, მას გამინათე თვალებით!...“

ქალს რა მოესმა ეს სიტყვა თვალთ აიფარა სულია,
იწყინა შალვას სურობა სხვაგან არ გასამსულია,
ჩუბარა: „სხანს დაგვიწუება შენი მზე, შენი მწველია,
მუსად-გვერდს აღთქმულის ფიცის არა ჭეოფიღსარ მცველია!...“

შალვა შეტაცდა ამ თქმასე, გაჩუბდა გაბრუებული,
ამ ქალს შესწამა მსტოვრობა¹⁾, უგუდგა გაფრთხილებული,
ჩუბარა: „რა მუსად-გვერდს უბნობ, არ ვისგან ვიყავ გზებული?...
სიტყვა და კაცი შეგცვლია და მით ხარ მოცრუებული.“

ქალმა მიუგო: „უბოდიშობ, ვერ გავარჩიე ბნელშია,
მას ეგ ბარათიც მიბოძე, შეცდომაში ვარ ბნელშია...“
აქ უნებ შალვას მიჭარდა წიგნი წაჭვლიჯა სულშია,
გაბრუნდა განრისხებული, სევდა მოაწვა ეულშია.

შალვამ წარმოხსთქვა: „დობილო, ნეტა რას წერება შენაო?
გინა ხარ, სადაური ხარ, ერთი არა სთქვი ენაო,
ან სითამამე რას გიგავს, რას ჭნიშნავს შენი წყენაო?
თუ მცდი, რაში მცდი?—მამსილე, კმარა ჩემგანაც თქენაო.“

1) მსტოვარი—აუშავი, ანუ მტერი, მოპირდაპირის ამბის შემცყოლი.

ქალმა მიუგო: „ემწვილო, თუ შენ ვერ მიქსუდი ვერასა, მერხინა აქ არ გამოვლო, ვმუდარეიყავ მე ჩემს კერასა... მე ვარ თამარის დობილი, კსდგე იმის ბედის-წერასა, ვივისრე მე რამ უწამლო ბედშავის გულის ძეგრასა!...“

სასკლათ მქეიან სოფიო, თამარისაგან გსმენია, კოშვი თუ გასსოგს მუსად-გვერდს, საცა ცრემლები გდენია, თუ დაივიწყე იქ თქმული და ფიციც დაგიოთმენია, მე რადას მკითხავ მიზეზსა, რისთვისაც მომიწყენია!“

შაღვაძე მიუგო: „გაგიკე, ვინც ხარ, ნიშნებით მთქმელია, წელან კი შევერთი, შევწუსდი, მეგონე გამომცდელია, „რისე შეგნიდგან გატუდება,“ აგი ანდაზა ძველია... აწ მითხარ, რაჭით რად მოხველ? რასა იქს ჩემი მწველია?!...“

სოფიომ ქუადრა: „სომ იცი, რომ თამარს შეუვერდი, გილანს წასულხარ, მას, გულში ჩასჭრია შენი ღარდია, საფრანის ფერით შესცვლია ფუნთუშა დაწვთა ვარდია, ახსრავს, ცრემლსა ქღერის უშრეტსა და ჭკნება შენი ნარდია!“

თამარის ჭმუნვის მიზეზი ვერავის ეასრებინა, სოგს ეთქო: „უტოლოთ არის, მარტოს რამ გაამღებინა...“ მაშინ აქ ჩემი მოუვანა რუსუდანს ებრძანებინა, თამარის წიგნიც მივიღე, მან უველა გამაგებინა.

მოველ და ვნასე ბედგარული, ნარგისი სტუმრად სწვეოდა, მღივსდა ვინანი ბედშავი, უშრეტი ცეცხლი ქგზოდა, მარადის შესასა მტუოდა, ღარდი, ვარამი ქგოდა, ამატირებდა, თვითონაც, მთლათ ცრემლათ დაიფრქვეოდა,

მან თქვენი უველა გამანდო ცხადი და დაფარულია, მაშინ ვიფიქრე სულელმა, საქმე რამ ჩემთვის რთულია, ვაჟურათ ჩაცმა, გილანს სლვა, მემცნო ამბავი სმულია, მით კვებ დაქმწვიდგეოდა საბრალო თამარს გულია.

ჩემმა გიჟურმა განზრახვამ შემოიკვეცა ფრთები,
 ზერ შევასრულე ეს აზრი, მეც აღარ მიასლება,
 ძაღლი უფაღსა, შენც მოსველ და წიგნიც მიასლება,
 მან შენთან გამასამართლეს, თუ კი რამ მიცრუებია.“

აგი სთქვა, შაღვას მიაართო თამარის მონაწერია,
 მერმე შექკადრა: „სომ ქსუდამ, არა ვარ თქვენი მტერია,
 გადავიკითხე უსტარი, ვასუსი—შენი ვერია,
 აქ გამოგზავნი, შემდეგ მე, გადმომცემს დედაბერია.“

ამ დროს მოვიდა მოხუციც, შემოახანათა სანთელი,
 მოღალუღიუო სენეშოდა, ვეჭვ, აღარ იყო ვანითელი,
 თან ფუწფუწებდა: „თქვენს მშობლებს წამ დააუეროს ნათელი!“
 მას ქაღ-ემა გამოეთხოვა, წარვლეს გზა საღსის ნათელი.

შაღვა მობრუნდა ბინაზე უზომოთ აღელვებული,
 ისწრაფდა წიგნის წაკითხვას, უცემდა გული გზებუელი,
 გასსნა თამარის უსტარი, ათრთოლდა აჩქარებული,
 ჩამოვდა კითხვა დაიწყო, ოხურიდა აჩქარებული.

XII

წიგნი თამარისაგან შალვასთან მიწერილი.

„სულზე უტბესო, ნუ მკიცხავ, კალამს მოკვიდე ხელია,
გემუსაიფო მწუწრთან, ცრემლები მასხობს მწველია,
ჩემი ტანჯვისა, ოსჯრისა, ვერა ვარ გამოძიქმელია,
ათასი ფიქრი გუფს მიღრღნის, სიტყვა კი შამომელია!

რაც შენ გავშორდი მუსათ-გვერდს, გაკრთა, გამიტყდა ძილია,
ჩემი სიცოცხლე თან გაგუვა, ჩამოუდნი როგორც ცვილია,¹⁾
აქ დარჩა მარტო, იცოდე, შენი თამარის ჩრდილია...
რად არა ვკვდები, ეს მიგვიჩს?—ვეელა სიკვდილის შვილია!

მტრის ზიწში მეგულვებოდი, გუფსა მისრავდა მუჩია,²⁾
ვითროდი და ვეინიანობდი, ვით ჰაწა უსუსურია,
ვერვის უმსელდი ჭირებსა, მე, ბედთან მონამდურია,
მოწმით-ღა მასლდა ბაღიში ცრემლებით მონამკურია!

დედამ მომგვარა სოფიო განსაქარებულად დარდისა,
ჩემი ერთგული დობილი, სანაცლო ძმისა და დისა,
მადლიერი ვარ ამისი, მსიარულისა, მარდისა,
მცირედ მიფუნა ვარაში, მით უფრო შემოკვარდისა.

1) ცვილი—წმიდა სამთელი.

2) მური—მჭვარცლი, ვარაში, დარდი, გაშავებული, ფარული.

სულეველს კაი, ვაგლასმე, მით ვერეინ მოჭრთო შენობა,
ვერეინ ჩამოარდვია ჩემს გულში სევედის შენობა,
აქ ყოფილიყავ ვილსენდი, სსვისი არ იყო სელობა,
შენც მოგაღსენდი, მერწმუნე, ვერ გაგებუნა სელობა.

დღენი შეცხადგენ, ჩემთვისა, გადამიღამდა თვალები,
შესდგა ბორბალი მიწისა, წამნი შეჩერდენ ძალები,
ვის რა იცოდა, ვის ველი და ვისთვის შევიმსჭვალევი,
სრულად დაგვარევი იმედი, გულს მეგზო ცენსლის ალები.

ერთ დღეს ვიჩქევი თვალთ-ცრემლით, შემოსდგა ფეხი დედამა,
შეცხვერთი, სულ ავკანკაღდი, მთლათ ამიტანა ელდამა,
მტირალი მნასა შესძასა: „მე ამას რასა ვსედამა?
აქ ვისა ჭგლოვობ, სულელო? ან ტირილს როგორ ჭბედამა.“

მერმე მოვიდა მაკოცა და მომეფერა ტბილათა,
შემომლიმილა, დამიწყო მან გამოვითსვა წერილათა:
„რისთვის ვტიროდი? რას ვტირი? რაგია ვიყო ფთხილათა,
ანსად გამქლანდეს ტირილი, არ გაუსდე გასავილათა“...

მაბრძანა: „შვილო, თამარო, ახლა ხარ გასათხოვარი,
გათხოვლობს სულთან ეიასდინ, იმას არ ეთქმის უარი,
ბედი გწვევია, იფიქრე, არა ხარ მუქე მწოვარი...
იმისი მზგაუხი, ბადალი, აბა სხვა მეფე თუ არი?...“

ჭფლობს საბერძნეთსა ძლიერსა, ყოველის ფერით სრულია,
სახით ღამაზი, ემაწვილი, ნურადინ მეფის წულია,
საქართველსთვის იქნება, იგი, ერთგული გულია,
სჯულს არ შევიცვლის მის ეამში, —გაწერობა შენი სჯულია...“

ამ თქმასე ელდა რამ მეცა, კლამობდი გარდაქცევასა,
თავს ბრე დამეხვა, კლამობდი აგერ სიცოცხლის ლევასა,
თუ მიპირებდა მე, ბედერულს, სიკვდილი შემოსევასა...
დედა გაცნა, დამუნჯდა, ჭკვირობდა ჩემსა ქცევასა.

რა მანას საფრანხთ ცელილი, მანკურა ვარდის წყალია,
გონს მოკვლ, გამოვასილე მე ცრემლიანი თვალია,
დედა მომიკვდა, დამიტება, მით მოხსადა ვაღია,
მას კი ვერ მიჭხვდა, ხეში დლე რომ მისმა სიტყვამ დაღია!

ეკონა სისარულისგან მივიერ გონი წრეტასა, ¹⁾
რა ვსთქვი: „სულთანი ანბრობს ხეში სისხლისა სურეტასა,“ —
ბრძანა: „ქართულ ქაღს არ ჰშეკნის გულს მიჭევეს, სატრფოას-სე-
„სვობს ამოწვეტა გვარისა, აღათის ამოწვეტასა...“ | ტარასა...

ნუ უგუნურობ, დამშვიდდი ტუეილად მოგაწეენია,
თავს ივლავ, თითქო დანიშნულს ჰკარგავდე, დაგიოქენია,
სულთნის სელში მოგელის დიდება, ტეპილი დღენია...
თთვეს გამლეკ ვადას, იფიქრე, ა ხეში განახენია!..“

დაკდუმდი, ოხურით ვისძინე მე დედის მრისსანკებანი,
მინდოდა ჩვენი ნიშნობის ამაჟის გამკლავებანი,
მაგრამ ვშიშობდი, რომ შენთვის არ შეეშთვით ვნებანი,
თთვის ვადას დაკუმორჩილდი, მოვიმეე მცირე შეებანი.

ჩემს გულში, მაინც, ბედატულში, უშრეტი ცერსლი ღვიოდა,
ნაღველი, ცრემლში შერთული, სდულდა და გადმოღვიოდა,
გონება შენკენ ჰფრინავდა, ამ ჭირებს ვინღა ჩიოდა,
თთვეც მიიწურა და ვადა ჩემთვის უღმობლად რბიოდა.

აჰ, შენც მოსკვლ, გამოხნდა, და გამინათლდა სულია...
მრავალნი ქაღნი შეტრფიან და შენთვის უცემთ გულია,
მე კი, ვის უფრო მეკუთვნის ღსინი და სისარულია,
შენს ნახვას, შენსა აღერსსა, ვარ მარად მოკლებულია!

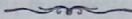
¹⁾ წრეჯა—ლევა.

რაც გავიმეფლავნი, გავბედუ, ყველა სოფიოს ბრალის,
ჩემსას გიამბობს, ინჭარე, თორე დრო წარმავალია...
მას ჩუენი ყველა გაგანდე, ერთგულია და ძალია,
სომ იგი ნათქობი არის: „კაცი კაცის წამალია.“

დედამ რა გნასა, კითხულობს, იგი, შენს ვინაობასა,
იგონებს წარსულს ჟამებსა, იგონებს ემაწვილობასა,
დრო გაუფრინდა და მაინც არ იშლის კველუცობასა,
ძარად მოგელის ხალატში და გწაშებს უგრძნობლობასა!...

მო, საყვარელო, ისწრაფე და მომწოდე სელია,
გადამრჩინე სიკვდილსა, შევლას მე შენგნით ველია,
ნუ დამანატრებ სიცოცხლეს, აღთქმით სარ ჩემი მცველია,
ნუ დამანანებ ემაწვილს თავს, შენდაც სომ სანატრელია!

ისწრაფე, მოდი სასახლეს, დღე გამინათლე შავია,
დედას იასელ, გაუტედი, შესთხოვე ჩემი თავია,
ფერსთ ჩაუკარდი, კვადრე,—გულთ არ არის ჰვია,—
სსკას ჩემი ცრემლი შექმუსრავს, ან დამენტყმება ნავია!...

XIII

შაღვას ფიქრები, შემდეგ თამაზის წიგნის წაკითხვისა.

შედეგად რა გადავიტოვებთ თამაზის მონაწილას,
შეერთა, შეწუხდა, გაუკეთებდა, დაელო ქარვის ფერის,
ცნესლი მოელო უშრეტო და სეკდა შემოკრისა,
ანტრემილდა, ბერის ტირილით, გული ვერ შეიჯერის!

შემდეგ წარმოსთქვა: „ქე ღმერთო, რაზედ მიმატებ სეკდათა?...
სულთნის მეტრეკეთ რათა მსდი, თბი ჩაუგლო მტრედათა?
ანკი რა ღირს ჯარ, ვიგუჯვო, შეფის და მშობელს დედათა?!..
მამის ჩემის შვილს, მე ბედი, რათ მომეცემა ბედათა,

დღეისინდელს დღეს ჩემს ბედთან აქვს სანიდუმლო კავშირი,
დღევანდელს დღეს მამა ჩემს გადაჭნდა შოთთი და ჭირი,
მეც ამ ცხოვრების მორეკეში ველარ გაუბენ ნაწიერი,
ამაოდ ვგრუნავ, ვინჩობი, უიმედოთ ვარ და ვსტირი!

ღაშა გიორგის რა უთხრა, ვით გაუმეღავნო დაწდები,
მამი ჩემისგან თვალ ვნებულს, მე რაში შეუვარდები?!..
ისევე სჯობია რუსუდანს მივალ, ფესთ ჩაუვარდები,
ან ბედი შემომიღიმილებს, ან სულმითლად ამოვარდები!...“

XIV

შაღვას მისლვა რუსუდანთან, თავის სიყვარულის გამ-
ჟღავნება და თამარის საცოლოთ თხოვნა.

„შა, ბელო, ნეტა რა ხარ? სიმართლისა თუ ხარ მცველი?
მიჯნურთათვის აღარ სკუთხ, — რათა ზილე მათზე სელი?..
ზოგსა უნდა აამაღლებ, ზოგსა კი სწულავს შენი ცელი,
ზოგჯერ ბოროტს ხელს შეუწეობ და მართლისა ხარ დაშველი!“

თუ განგება სუფევს შენში, გინც განატებს ზესთა-ზესა,
მაშინ ხვეთა წინაშართა გვეკითხება ცოდვა დღესა!...“
ამ ფიქრებით შემსჭვალული, შესცქეროდა შაღვა მზესა,
რა შებინდდა წარკმართა რუსუდანის სასახლესა.

მივიდა შაღვა, მაშინვე, იგი მიიღეს სრამა, 1)
რუსუდან იჯდა ღორბეში, სუფევდა განცხრომაშია,
თამარი იუურებოდა მოწეწებით ფანჯარაშია,
რა თვალი მოჭკრა თვის მიჯნურს, განძრას გავიდა კარშია,

შაღვა წინ წადგა, მეფის დას კრძალვით დაუკრა თავია,
რუსუდან ფესზე წამოდგა და გაიხწორა კავია,
მერსე უბინა უმაწვილ კანს, ღიმილით, სიტყვა მწკავია:
„ნეტა რა ქარმა მოატდო, აქეოქან თქვენი ნაზია?...“

1) სრა — სასახლე.

შალვამ შეჰკადრა: „მეფის და, რატომ მიბრძანებთ მავსას? მე თქვენგანით ნება არ მქონდა, რომ შეეღვამოდი ამ გზასა, და შუაღით ვიტანჯებოდი, წამს ვიგულებოდი აქ სსუვასა, ახლა გთხოვთ ნება მიბოძოთ მეც ვემსახურო თქვენს სრასა.“ 1)

მეფის დამ ბრძანა: „გი მეურა, გსურს ჩვენთან დახსლოება, მაგრამ არ მიუვარს მე სსუვისა უბრალოთ შევიწროება, ან რა ნება მაქვს წაგართო, შეთვის ძვირფასი დროება? — ეს სომ იქნება სიმკაცრე, მასთან უსამართლოება...“

რათ მოგაშორო ტოლებსა, ლსინსა, შექცევას, შევებსა, ბრალი იმისი, ვინც ჩემებრ, თავს უსრის მოსუტებასა, დაჰკენება, აღარ მოელის, ამ სოფლად სიტკობებასა... თუმიც ზოგნი კიდევ მიბედვენ ტურფებთან შედარებასა.“

შალვამ შეჰკადრა: „რას ბრძანებთ? დღეს თქვენი მსგავსი სად არი? ეგ იმასა ჰგავს, რომ მთვარე იყოს ვარსკვლავთა სადარი!... სამეფო საქმის ფიქრებით, გულს თუ გწომთ ზრუნვის დადარი, ჩემს სამსახურსაც უარ ჰყოფთ, თქვენს თავღშია ვარ დადარი! 2)

ან სასულმწიფოს მოვლასში, ვერ იმით მოსვენებასა, მით გაგტყნით თქვენ გული, თქვენს გულსვე აძლეოთ ვნებასა, ბევრნი თქვენის სნის ქალები, მიმყოფნი მშობულთ ნებასა, ჯერ სულაც არა ჰფიქრობენ, ივინი, გათხოვებასა...“

რუსუდან უცბათ ანთო, ცეცხლი აეგზო ძღაერი, შალვას შესტყერდა ღიმილით, როგორც მიმინო მშვიერი, შემდეგ შეჰკითხა: „რინა ზის, უქმროთ, ჩემსაკით სნიერი?... სარკე სსუვას მესაუბრება. მამ შენ ყოფილხარ მცბაერი...“

1) სრა—სასახლე, პალატი.

2) დადარი—კაცი დაუნდობელი; დადარი—წერილი ნაკვერცხალი.

აქ შალვას სელი წაავლო, მხარზე მიუბრუნო მხარია,
 კედლის სარკვეში ატყორტა, ბუდგურული არიუ-ღარია,
 უბრძანა: „სტეუი, ეშმაკო... ბუბრუსანა ვარ მტკნარი!...“
 აღერსიანად მოჰსიდა სუტუქი ღულამბარია!... ¹⁾

„ძითსარ—განაგრძო მეფის დამ—რათ მეტრუები შენაო,
 აბა რაღა მაქვს ღამაშია? ნეტა რამ ღამაშეენა?...“

სტეუი, შე გიჟო, შე გიჟო, არა ვსურს ჩემი წყენაო,
 დ მისთვის მოთნეთ გამიხნდი, მისთვის დაატეპე ენაო...“

ოდესმე ჩემი თვალები აღმასებს ექიმშებოდნენ,
 მკერდი—სტამბოლის მარმარას, ღაწვი ვარდს ეღარებოდნენ,
 ყმაწვილნი კაცნი ნატრობდენ, თავსა მდგომოდნენ, მსლებოდნენ,
 მაგრამ ეს იყო ოდესმე... დღეს კი... ვეჭვ უჩუ სდგებოდნენ...“

შალვამ მიუგო: „თუ თქვენგნით არა ვარ მოძულებული,
 მერწმუნეთ, იმავე სიკეთით, ბრძანდებით შეზავებული,
 იქნება იყოთ თქვენშია, მსოფლივ ეს განსხვავებული:
 უწინ უაფილსართ ვაგრონი, დღეს კი—ფურჩქნილი, ვსებული!...“

„მივხვდი—წარმოსთქვა მეფის დამ—რატ გინდა გოჭო ჩემთვის:
 უწინ ვერ მკვასე ვეოფილვარ, ესლას სიღამშლე მეთვისა...
 შენგნით ველოდი მართლის თქმას, თუნდ დაც არ ვიყო მეფისა,
 მაშ თუ აქ ნღობა არ სუფიეს, მე ჩემთვის ვიყო, შენ—თვისა...“

დღეს ამას ვსწუსვარ, აქამდის ვერ გადაციხაღე ვაღია,
 ჯიღლო ვერ მოგე საკმაო, ეს დასტურ ჩემი ბრალია,
 შენ, ამალეება დღეს აქეთ, გელარ მოგკარი თვალია,
 მიზეზი შენ სარ, თვარა, მე, არა ვარ ბუნწი ქალია...“

¹⁾ ღულამბარი—მაწაკი, კაკი.

ესლა სთქვი, ესლა ითხოვე, ნაცვალდი სამსახურისა,
 მითხარ გაბედვით, წარმოსთქვი, ნუ გაკრძალება შურისა,
 წინადვე გაძლევ მე სიტყვას, მოგცე შენ, რაღა გსურისა
 და შეკასრულა უნველელად წადილი შენის გულისა!...“

შალვამ შესძინა: „რას მესმის!... ნეტა რა ბედზე მოკვლი!...
 ას, ბატონის დაუ რა რიგით გამოიციანით უოკელი?!...
 მაგ აღთქმით, მაგ დაპირებით, სიტყვისთვის თქვენგან მოკვლი!...“
 აქ დაინოქა და მუხღზე ლოყა დაურდნო სოკელი!...

შალვამ იფიქრა: ჭბოვა დრო, წარმოსთქვას გულის დარღია,
 თამარ ითხოვოს ჟილელოთა, მისი მსე, მისი ნარღია;
 მეფის დაც გულისთ აღელდა, გაწითლდა, როგორც კარღია,
 შალვა სე წამოაყენა, აღვაებრ ანახარღია!...

სელი წაულო მაწავსე ¹⁾, ბრძანა: „ხარ ბუდნიერია,
 ემაწვილი ვანი, გულადი, ტურფა და მშვენიერია,
 შენი სისხლი დუღს და მისგან გული გაქვს ანამტერია,
 ვარდს ემსგავსები, მას შენგან თუ მოუშინავს თერია?!...“

მე მიუვარს შენებრ თამამი და შენებრ გამბედავია,
 მომწონს, რომ სსვგან და სსვისთვის არ დაიმცირე თავია,
 ბუდნიერს ეტლზედ შობილხარ, აქ მოდგა შენი ნავია...
 მაგნამ სდუშენი, გაფთხილდი, დღე არ დაგადგეს შავია!...“

შალვა ჭსედავდა მეფის დის მალაღი მკერდის ლელვასა,
 დიმილხსა, ღაწვთა ²⁾ კარდობას, შავი თვალების ელვასა,
 მიჭსვდა შეგდომას იმისას და თავის გრძნობის ქელვასა,
 შეუდგა გამოფინისლეპას, მეფის დის აზრთა ცელვასა.

¹⁾ მაწავი—ვაგი, ლულამხარი.

²⁾ ღაწვი—ლოყა.

მისთვის მიჰყარდა რუსუდანს, გადაუგონა სელია,
 ჰკადრა: „ბედისგან აღსავსე, მიკვირს, რად არ ვარ სელია,
 რა მძიმე ტვირთი მომსენით, მაღირსეთ ჩემი მწველია,
 სხანს თამარს, თქვენთვის, ადრევე სუველა გაუშეულია?...“

ამის გამგონეს რუსუდანს, მთლათ შეეცვალა ფერია,
 ღალი ზაფრანათ შესცვალა, უკუდგა როგორც მტერია,
 შავ-შავს აგზებულს თვალებში რისხვა რამ შამოკრია,
 შალვას შესცქერდა დარცხვენით და ვით მოსისსლე მტერია!..

ეგ რა სთქვი?!...—ბრძანა მეფის დამ სხანს ჭკუა არა გსვლება,
 ეგ რა სთქვი, შე უბედურო, —თავი თუ მოგძულებია?...
 ვის გაუბედე ტრთიალი? ან ვის ესაყვარლებია?
 არ იცი, ისე ჩატკალკენ, უორანს არცაი ჰსვდეს ძვლებია?!..

ნუ თუ ვერ მიჰხვდი რომ გცდიდი? გცდიდი შენს ერთგულებასა,
 ასე მაქვს ჩვეულებათა, მტვიცედ ვასრულებ მტრებსა,
 რომ გააღერსე—გაბრიუვდი, რადგან გიმღვნიდი ქებასა,
 აწ შემიძვია, გა აქეთ მე გირჩევე დადუძებასა!..“

შალვამ მიუგო: „ბატონო! აქედგან სადღა მგზავნიათ?...
 ბრძანეთ, დამსაჯონ სასტიკად, აქვე დამელან დანიითა,
 ოღონდ ნუ მტანჯავთ, მე, ბედგარულს, ცუცხლითა ამისთანითა,
 ან შეისმინეთ ვედრება და ჩემი თხრენა სცანიითა.“

თქვენი ასული თამარი უფლისგან შენამეობია,
 მე იმას ვიწინობ და მისი გულში ისარი მსობია,
 იგიც უარსე არ არის, მომკედლებია, შნდობია,
 თუ მომკელავთ, მისთვის, მზათა ვარ, ერთხელ სიკვდილი სჯობია!..

მე სატყვა მომცა თამარმა, ჩემმა კარდმა და იამა,
 იგი ჩემია, ჩემია, მაკუთუნა ეკელესიამა,
 იგი სხვის უღელს ვერ გასწევს, თუნდა უბრძანოს ლიამა...“¹⁾
 რუსუდან უფრო განრისხდა, ეს თქმა არაფრად იამა,

¹⁾ ღია—შობელი, შემწუნარბელი.

შაღვას უბრძანა: რას ჰბრძანებ, გადაქცეულსაჲს ებედითა,
 სდილობაც არა გქონია, კერძალა მორიდებათა,
 ნეტა რომელი თამარი დაისაკუთრე ბედითა?!...
 ნუ თუ მე უცხო გბრძანებ, აღარც-გი მაგდებ დედათა?!...

რა შეუბოვრად ასსენებ ჩემთან თამარის სასელსა,
 ჭკობა დაგბარებია, მგონია, შენ სძასაღარის 1) მნახველსა,
 მისი ქებისგან მედიდურს, ვერ დასტურ შეუფასველსა, 2)
 გვიბედავ უმსგავსს კედრებას, მტრისაგანც დასაძრახველსა!...

ვინა ხარ, რა ხარ, რა სული, სად გიშოვიას სასელი?
 სადაური ხარ, ქართლელი? მესხი? გურული? კასელი?
 რა გვარისა ხარ, რა თემის, დღემდის ვინა გუყავს მნახველი?...
 მუნჯი ხარ, ვერას აგვისსნი, — უოფილსაჲს შტერი და სელი!... 3)

ნუ თუ არ იცი ქვეშევრდომთ, არ ვაძლევთ ჩვენსა ქალებსა?
 თუ ჩვენის ნებით არ იქნა, თავს ვერვინ შეგვაბრძალესა...
 ავირჩევთ სასელოვანსა, თუ მეფეც შეიწყალებსა...
 ამის გარეშე, ჩვენს რისხვას, თავს არვინ ანაგვალესა!...“

„ას, ბატონის დავ! — სთქვა შაღვამ — მე ასე არა ვსვიდია,
 თავსედათ მხოვეთ — დიბსი ვარ, დამნაშავე ვარ დიდა,
 თამარი ბეჭდით დავნიშნე, ვოფიცავ არა ვარ ფულიდა,
 უნდა ვსთქვა ყოველივეერი, რაღა მაქვს მოსაზრება...“

უნდა ვსთქვა ვეკლა, თუმცა-გი ვიკრძალვი თქვენსა წყენასა,
 უნდა მანუჭოთ წუთი რამ და თავი მისცეთ თმენასა;
 გამხილეთ მსოფლად მართალი, მოველი თქვენგან სმენასა,
 მართლის თქმისათვის თუ მომტრით, არ დავინანებ ენასა!...“

1) სპასაღარი — მხედართ უფროსი.

2) ფანი — ბაქი, ტყუილი მექარა.

3) შტერი — შეშლილი მანუბელი; სელი — შეშლილი უნებელი.

აქ მოასხენა, რა დროსაც მცხეთისკენ იყო მავალი,
 უამბო, კოშკში რაც მოხდა, მისი თავ გარდასავალი,
 ეველა ამხილა რუსუდანს, ვისრათ დაიდო რა უალი,
 ატირდა ცხარეს ცრემლითა, იგიც ატირა მრავალი!...

შედეგ რუსუდანს ჩაუთქრდა და მეტად მოიძუხვარა,
 აღარ იცოდა, რა ქმართებს: აღერსა ანუ მუქარა,
 ჭხედავდა ბედმა იმაზედ სასტიკად მოიძუხვარა,
 მადლი შესწირა იესოს, მეუფეს თავი უხარა...

ბრძანა აღერსით: „მო, შვილო, შალვაკე, ისმინე ჩემია,
 ერთი შვილი ბუკვს, შენც იცი, ღვთისაგან მოხატემია,
 ესეც სომ იცი, თათრების გარს გასვევია თემია;
 ასე უნდა ექნათ, რომ ქართლის არ დაიღუპოს გემია!

დამნაშავე ვარ, ღვაგდე თამარ სსუის ანაბართა,
 ვაჟურათ მოკრთე, ვატარე, ბედშავი, კარის კართა,
 არ ვაცოდინე: ვინ არის, ვისა შვილია გუარბთა,
 და, აჰა, შენ რა გიქმნია, მის ბედის დასაცარბთა!...

შასს უმაღავდი თამარსა, მანც არ ამცდა ჭირია:
 სულთანმა მოსოვა, — აღუთქვი, როგორ გავტყვეო პირია,
 გარშემო მტრები გვარტყვიან, იგი ამისთვის მჭირია,
 ჩინგიზ-უყინიც მომდგარა, მე ამას უფრო გტირია!

ქალი რომ გვოსოვა სულთანმა, ისმარა მოსლოდ სრდილობა,
 უარი გვეთქვა, ჩნდებოდა ჩვენ შორის განსეთქალობა,
 თამარს ძალითაც წაგვეგერიდა, ამას არ უნდა ცილობა...
 ბევრი ვარჩიეთ, ვითუქრეთ, ამაზედ გვეჩნდა ურილობა.

მ.სი მოუერობის გავშირით ჩვენ მოკვიპოვეთ მშვიდობა,
 მტრისაც კი ესმის და იცის ბერძენთა სულთნის დიდობა,
 თუ მტერი სხდმი გავკინდა, მან გავკინაოხს სიდიობა,
 მერწმუნე ეველურს გვიუობს, იმაზედ სრული მინდობა.

მე თუ შეიძლება ვსთქვენ, ღვიძლს შეიძლება, რომ ქართლი სასუფლასა,
შენ სიუვარული შესწირე საუვარულს საქართველოსა,
ენადე კერძი გულის თქმა, შიგ მიწში მოიგელოსა,
ერთათ ვევედროთ უფაღსა, რომ წყლული გაგვიძლიოსა!...

ჩვენ საქართველოს გულისთვის მსამს დავსომოთ სიუვარულია,
სამოგონებაც დაუთმოთ, მასვე შესწირეთ გულია,
მსხვერპლი, მამულის გულისთვის, არ არის დავარგულია...
დეე, ისევე ჩვენ დაურნეთ ბედისგან დანატრულია!

განა მე გული არ მეწვის... ვაჟ ამ ჩემსა უოფასა!
თამარს თუ ვვარგავ.—ვეძიებ მე ქართლის სარგებლობასა,
შენც დასთქე, გადავიწვე, გული მიეცი თმობასა,
მერწმუნე, მეც დაგიმადლებ, მაგ გვარს დიდ სულთგნობასა.

თუ დაგიბრვიე დღეს ბედი, კრი არ მიეცე ვნებასა,
ჩემგან ელოდე მოუვრობას, ელოდე ამაღლებასა,
გაგნდი სანატრულ სასიძოთ, დაგივსებ წინსვლთა გზებასა,
დიდი ოჯახის ქალს შეგერთამ,—სსვა მიეცე დავიწყებასა...“

შაღვამ სთქვა მწარეთ: „მეც ბედმა, ბარემ მკვდრებს მიმატო-
ეს სიუვარული, პირველი, ვინც მომიღებს ბოლოსა, |ლოსა!...
მე უბედურათ შობილსა, დამაჴნობს, როგორც დღლოსა...
ბარემ-ღა მოვევდე მინჩენის, ამას ვთხოვ ღმერთსა მისლოსა!

ვინც თამარც, უჩემოთ, ვერაფერს განხარებსა,
თავს საქართველოს შესწირავს, სიცოცხლეს გაიმწარებსა,
დაჴნება, როგორც ყავილი, სულთანს არ შეიუვარებსა,
თუ გული მსუობს, უნსლობს, მას სსვა ვერ აჩქარებსა!...

თქვენი თქმები, აზრები, მოსაწონია, ვარგია,
მაგრამ დღეს თქვენი აღთქმული, მე, აღარაფერს მარგია,
ჴილდო, მოუვრობა, დიდება, ჩემთვის სულ მეტი ბარგია,
მათ, არა გვოხნებ, შემივსონ ძვირფასი დანაკარგია!

გული კანისა—ზღვა აზი, კანის სიცოცხლე-გულია,
თავი რათ მინდა ცოცხალი, თუ გული დამარსულია?!...
მოყვარე ჭირში მჭირია, რომ გამომთელეს წყლულია,
კეთილი უნდა ჭმნას კანმა, როდესაც მოძმე კრულია!...“

მეტი ვეღარ სთქვა ზაღვამა, ცრემლები შამყარია,
რუსუდანს თავი დაუჭრა, კარს ეცა როგორც შტერია, ¹⁾
და იქ რაც მოხდა, რაც ითქვა, მათ შორის უველაფერია,
სოფიომ თამარს უამბო, ფარადიდგან დანახვერია...

¹⁾ შტერი—შეშლილი მანებელი.

XV

შალვას მარტო ყოფნა სოლოლაკის ძთახე და მე-
ფესთან შეერა.

ღამეა მთვარე გაშვავებს, სველათა უკუშერვლია,
თბილისის ქალაქს დასცქერის ბადრი და სანატრელია,
სოლოლაკის ძთა ჩრდილსა ჭიფენს, ჭკა-კიბე ფესთა მჭრელია,
აქ მტკვარს გვირაბათ ჩაუდის, ქვითვირის ფართო სერულია. ¹⁾

ამჟ მთის კონცხსა მოჰსხმიან, როგორც მერცხალთა ბუდენი,
მგრგვალე ბურჯები, კოშკები, ქიმეზუე მინაუფდენი,
ზოგი ოთხ-კუთხი, ჭკა-ვირით, სწორენი არა მრუდენი,
დაცულნი გუშავებთა, მოჭრტემიან ღრუსო-ზღუდენი. ²⁾

ერთია მეტათ განკიდურ, აშენებული ძველათა,
მუნანათების სადგურათ, გიჟების დასაცველათა,
ამ სანატრიმროს მზის სსივი მიეკარება მნელათა,
სინათლე შემოსწყრომიან, კედლები უდგას სველათა!...

აქედგან დამნაშავენი კელარ გამოვლენ არეთა,
უნდა შიგ დაღმნენ ცოცხლათა, ასე იტანჯუნენ მწარეთა,
ზოგჯერ, მათ, სელ-ფეს შეკრულებს გადაისვრიან გარეთა,
კლდე-ღრეში გადასტეორნიან, ყორნების ანაბარეთა!...

1) სერული—გვირაბი, მალარო.

2) ღრუსო—ქვითვირის ვალაზანი კოშკებიანი.

ამ დროსა-ზღუდის სკოადგან ვინცაღა გაწო ღილია,
 მოვარეს შესტკეპრის და ახრავს, ფიქრად არ მოსდის ძილია,
 შაჰსკედა უნებ გამოხნდა ბილიკსე არი ჩრდილია,
 ხანჯალსე სული იტაცა, სე წამოვარდა ფრთსილია.

დაბაღმა ჩრდილმა უძრასა: „ვინა ხარ, ან რა სულა?
 როგორ არ იცი, აქ ყოფინა შეფისგან აღვრძალულია?...“
 ამან მიუგო: „რას როშაკ, ტუტუნი, გადაგრულია?
 ახლო მობრძანდი და გატუვი... მოდი, თუ გერჩის გულია!...“

მაღალი ჩრდილი წინ მოდგა, შესძასა: „შალვაკ, შენარ?!...
 რამ გადმოგავდო ამ დროსა, უმაწვილო აქუთკანა?...“
 შალვა შეტკეპროს, მიუგო: „დასთქნით ჩემგან წყენაო...
 მეუე რომ ვეღარ ვიცანი, ვიტანჯვი ამ აზრსენაო...“

ფიქრმა და მოვარემ შემიბურეს, გამომიტაცეს სულელი,
 წამოველ, გადმოვიხვეწე, სხვა აზრფრის ვარ მსურველი...“
 ღაშამ მიუგო დიმილით: „მე გეყოლება მხრუნველი,
 ხარბზარია ვარსკვლავს სდევ, — ვარდი გიშოვო სურნელი!...“

„არა, ბატონო, — სთქვა შალვამ — ვარსკვლავი უნებ მიქრება,
 ვარდი არ ვარდობს ჩემთვისა, ბედი შემუქრის, მიწურება,
 კოდილი გული ძლივსღა სძგერს და სასიკვდილოთ ისწენება!...“
 აქ ღაშამ ბრძანა: „მაშ ღამზარს სდომნია სუთის მისწრება...“

ჭაბუკი ხარ და ჭრილობა, მივერს ვერ მოგიტმენია,
 ქალის ნატორცი ისრისგან, გული როგორა გტკენია...
 მასსოვს, არ დამიწუებია რუსთველისაგან მსმენია,
 რომ ტურფა ვარდიც უკვლოთ, ვერ ღმერთს არ გაუჩენია!..

უმაწვილი ხარ, აღტაცებით ემონები სიევარულსა,
 სიევარული მის ხარკს მოგთხოვს და დაგანენს გულსე წელულსა,
 მასი ხარკი: ოხრბა, გენესა, — შეებას აძლევს დანჯარულსა,
 შენს სურნელს ვარდს, მთავარ გზაკვებ, ვისს წაღვრე ში დანერგულსა?

„ჩემი ვარდი ედემშია—მოასხენს შალვამ კრძალვით,—
 ჯაშუშები¹⁾ ასვევია, ვერვინ შუა ბაღში მალვით,
 იქით მსღველი მოტრფივალე, დაბრუნდება ცრემლით, ხალვით...
 ნურას მკითხავთ ამის მეტსა, ნუ სწუსდებოთ, ნუ ილაღვით.“

ღაშამ ბრძანა: „შენ მითხარი, იქ მეზადე, ნეტა ვინა?
 მე რომ ვიტყვი, ვანს გაგვიღებს, რას გაჭბედავს ის ჩემ წინა?
 ჯაშუშებსაც შემოგფანტავთ, ამან როგორ შაგაშინა?..
 მითხარ, საქმე გავითხო, —აწი რაღამ მოგაწყინა?..“

შალვა იღვა თავ-დანხილი, მაინც კიდევ არა სთქვა რა,
 თავის გულის საიდუმლოც, კრძალვით ხელი დაიფარა,
 ღაშამ შუბლი შეისმუჭა, შალვას ქცევა გაიგმარა,
 მას გულ-გრილად გადაჭსედა, წაიარა გაეჩქარა...

შალვა მეფეს თან იასლა, გულნატკეპნი, ფერ ნამეორთაღი,
 ღაშამ უნებ მოიხედა, შალვას მოჭკრა ისევე თვალი,
 შეუძახა: „სადღა მოხუალ?—წა, დაიტკბე ვარდი მწურალი,
 მე სათქმელი არღა რა მაჭკვს,—მოვიხსნდე ჩემი ვალი...“

შენი საქმე, უოველივე, შვიი ღრუბლით მორტყემულია,
 გულში გაჭკვს რამ დამაღული, შენი გული დახმულია,
 თუ-ვი გიჯობს, საიდუმლო, გქონდეს მტკივნეულ დაწულია...
 ვსედავ, შენი უნდობლობა, რაღაც შიშში შართულია!..“

შალვამ იგრძნო, რომ მოაგლდა ბატონის ეურადღებებსა,
 თავი დაუკრა გაბრუნდა, და გული მისცა გსუბსა,
 შექნა ტირილი, სლუგ-სლუგეი, რა დასცდა მეფის სლუბსა,
 ისე შეწუსდა ბეადრული, ქლამოდა გაშმაგებსა!²⁾

1) ჯაშუში—მსტოვარი, მტერი მოპირდაპირის მდგომარეობის გამო-
 მხხრევი.

2) შმაგ—შეშლილი მკენებელი.

აქ დაშა შესდგა, შესძახა: „შაღვავ, რას ტირი შენა?
ვაყივანს, სწორეთ, არ ქშეენის ქალივით ცრემლთა ღენა...“
შაღვამ მიუგო: „მას ვსტირი, გაგუდე თქვენი წეენაო,
ვტირი ჩემს შავს ბედს, მუსთალსა, რომ აღარ მომასვენაო!..“

მაშინ გიორგიმ უბრძანა: ემაწვილ კაცს ანატირებსა:
„მეურნალი როგორ გაგუენებს, თუ არ გაუმსელ ჭირებსა?...
სენი დასშული, მგონია, ტკივილებს მოგვისშირებსა,
იგი არ დაიძალება, საქმეს-გი გაგიჭირებსა!...“

შაღვამ შეჰკადრა: ბატონო, ბედი ვერაფრათ მებედა,
ვგრ გაგიმსილეთ, რაც მჭირდა, თქვენთვის რა რიგათ მებედა?...
თუ გაგიმსელდით ისევე თქვენ, მამა არა მუკუს და დედა,
მაგრამ, თუ მეურნალს ჭირს უმსელ, ხელსაც აიღებს ჩემსედა...“

ლაშამ მიუგო: „არა ვარ შენ გვარი კაცის მსილველი,
გულში თუ რამ გაჭკს დალატი და ქსუობ, როგორც მფრინველი,
დანაშაული გაჭკს ჩემთან და ჩემი თუ სარ მკილველი...
მამ მოდი, შევე განკენებ ნდობის მაგალითს ჰირველი.“

შაღვამ შეჰკადრა: „ბატონო, როგორა მწამებთ დალატსა?
მაგრე რომ იყოს—თოფს ვიკრავ, ვიდრე თავს უსრი ვაღათსა...
ერთგულეობისთვის, კვლავ ვიდეკ, კვლადი თქვენგნით საღათსა...
რა სინიღისი მექმნება, ვუმუსთლო მე თქვენს ჰაღატსა?...“

„ხელმწიფისა მოღაღატეს—ბრძანა ლაშამ ღმერთი სჯისა,
აქა, მოდი, მაგალითი, მე განკენო ღვთის რისხვისა,
გაგიმსილო და განკენო საპურობილე გიყუებისა,
საიდუმლოს რადგან დაცვა, შენ გცოდნია, მტკიცედ სხვისა.“

აქ შის ერთი ბერი კაცი, ჭკვასე მცდარი, მეტად ავი,
უგუნურმა, თავსელობით, დაიღუპა ესრეთ თავი,
დღეს მოსულა თითქო ჭკვასე, მისმო, ვნახო სცოდნავი...
სწორე გითხრა მეწულება—არის გლახა სანახავი.“

XVI

ს ა ლ ე რ ო ბ ი ლ ე

სიგიჟე!... ღმერთო დაიეც უოველი დაზადებული,
 ამ სენისაგან დაიეც უოველი სული ვნებული!...
 კაცი სიგიჟით ზურობილი და მისი ცნესლით გზებული,
 აღარც კაცია, არც მხეცი, განება გაოსრებული!

თავს აღარ ასლავს ბედგრულსა, არც უფლისაა მცნობელი,
 ეუცსლება თვის-ტომი, ეუცსლება მშობელი,
 შემოსპარცვია მთლათ გრმნობა, მისივე შემსმკობელი,
 შემოსწყრომია ჭკუასა, მიმორბის მარტო მეოფელი!

თუ გიჟი ზოგჯერ გონს მოვა, ეს უამი უეცარია,
 მესსიერება ეწვევა,—ეს წამი საოცარია:
 გლას გულს მოუღობს, ცრემლს მოჭკერის, დრო მისცან საო-
 ამ ბედსაც უკვალ ვერ ჭსვდება—სიგიჟე მრავალ გეარია. |სარია...

სული—გიჟია ვნებული, სხვას არ შემოსვკვს ვნებასა,
 არც თვითონ ივნებს და შეოთავს, ვერა ჭზოუღობს შკებასა,
 უცნობლად გარბის და ცდილობს ევეღუას მორიღებასა;
 ტეტერიც ამას ჩამოჭავს, თუმცა სდევს სიბრძნის ნებასა,

რეგვენს კაცს სიბრძნე აკლია, უმისოთ მანინ სულია,
 სულელს კაცს ცნობა თან ასლავს, ჭკუასვედ მარად თხელია,
 რაღგან მას კეთილ საქმესე, მთლათ აუღია სულია;
 შტერიც მასვე ჭავს, უსრავი,—ეს რაღა გასამსულია...

შმაგი—გიჟია, სხვას აენებს, თვითონაც იენებს მრავალსა,
 ნაღლიანს—ჭინასვთ ცნობიერს და სან უცნობოთ მავალსა,
 ცოფიანს—გონება მოძრულს და ცნობის გარდამავალსა,
 ფეთიანს—შიშით შემკრთალსა, ზოგჯერ უზოვით წამალსა...

რეტინი—გიჟი არი, მაგრამ გიჟი საცოდავი,
 მტკნარათ ცნობა მიღებული, ხელთ არ ასლავს თავის თავი,
 შიშისგან ტვინ შერყეული, საზარელი სანასავი,
 არც სე არი, არც შირუტევი, არც კაცია, ეს ბედშავი!

შლეგი—გიჟია თქვენც იცით—ტეტერს არ დაუდარება,
 განუსვენებლათ მიმორბის, არავის მიეკარება,
 შეთიანი-კი ხელურს იქმს, ჭროშამს და დაიარება,
 უცბათ დაწკება, ადგება, ბინას არ დაემკარება!...

აწ მეუფს მიუგვით და ვნახოთ, ვინ არის იგი ჰერობილი,
 სადაურია, რა კაცი, ლაშასგან გიჟათ ცნობილი,
 გულში რა ცეცხლი უგზია, რა ისარი აქვს სობილი,
 მეუფეც ისწრაფის, იჩქარის, შეშლილისგან სმობილი.

ლაშას რომ ასლდა გვერდითა, იგი კაცი წადგა წინა,
 ამოიღო გასალევი და კიბეზე ჩაიბინა,
 გამოაღო რკინის კარი, კერას ცეცხლი გაუჩინა,
 მეუფე ჩაქევა, შალვაც ამას, რომ ენახათ გიჟის ბინა.

წინ მძლომელი კერასითა, იყო მძა სმასლარისა,
 ივანე არღუთაშვილი, თავადი დიდის გეარისა,
 დიდის სნის მტერი, მოსისსლე, მორგუნველი ¹⁾ ელიზბარისა,
 მარადის მეფის მსლებელი, ესლაც გამღები კარისა.

¹⁾ თრგუნვა—უენით გასრესა.

ვიბეს-კიბე მიჭეკებოდა, ზე სართულით—დაბლა ძირსა,
ჭკა-კიბესა ღობრიანსა, ჩასასლეკლათ გასაჭირსა,
აქ შუქი ბნელს ვერ ჰსწავებოდა, შმოწის სუნი, მტკერი—მწვირსა, ¹⁾
დედა-სარდლსა, ტია-ტეას, შაჰსვდებოდა კაცი სძირსა!!...

ჩავიდნენ დაბლა საკანსა, ²⁾ მოესმათ ფშვინვა ძლიერი,
კაცი რამ იწვა ძველს ნოსხედ, მეტათ უძღური სნიერი,
წელამდის საბნით ბურვილი, თავ-პირ, მკერდ-გულ ფახენიერი,
ძკნესარე, სიცხით გზებული, პერობილი მრავალ წლიერი!...

თუბი წვერ-ულვას შეჭროდენ, თითქმის წელამდის სწვდე-
წარბები ჩამოფსატული წამწებს ეკამათებოდნენ, | ბოდნენ,
თუბი ჩამენი, სავსავით, სავარცხელს მოქმდურებოდნენ,
მსოლოდ იმისა თვალეში ვლავდნენ, იმუჭრებოდნენ!...

მისნი მნასველნი შეძრწუნდნენ, ტმუნვით შესტკერდნენ ეულსა,
უმხერდნენ გამსმარს ბერიკაცს, ჩრდილივით ჩამოლეულსა,
სსვა და სსვა ფიჭრით შერეულნი, ნუგეშს ვერ სცემდნენ სწეულსა...
ნეტა რა აწრი ებრძოდა ამთვან თვითოეულსა?

შაღვა ფიჭრობს: „სანატიმრო, დამნაშავე შატიმარი,
ფურჩევი, ვისაც არ უნახავს, არა ნახოს მათი კარი,
შატიმარს ვერ ანუგეშებს,—რას შეიგნებს ცოცხალ-მკვლარი?
ვერას არგებს და გამოვა გულ-მოკლეული, გულდამწვარი!...“.

ივანე ფიჭრობს: „ვაჲ მას, ვისაც ცა შემოსწერომა,
მტერსა შეჭმია ძლიერსა, ვერ მოუგია ომია,
ჭკვავ წაუგია სულელსა, ბიჯი ვერ გაუზომა,
ღრინავს, ვით მხეცი, ხან სწეულის და გდაი როგორც მძრომა!...“

¹⁾ მწვირი—ჭუჭუი, ჩირქი.

²⁾ საკანი—ბნელი საპრობილე მიწაში.

ღაშ თიქრობდა: „რ უუო, რა კეების ამ საზუარსა?
 თუ ჭკუასე მოსულია, მე გაულებ ფიცსლავ კარსა,
 ვაზატიუბ შენოდებას, ვილა დასჯის ცოცსალ-მკვდარსა,
 აბა ვნასო რისთვის მისმო, ვისმენ ამის საუბარსა.“

ბერი-კაცი ზე წამოჯდა, შალვას დიდხანს დააშტერდა,
 მერე მეფეს უწუო მხერა, შიგ თვალეში შეახერდა,
 მისი მეგრდი მღელვარებდა, მისი გული რისხვით სძებრდა,
 თვალეზინ ნეცხლს აფრქვედა და ამ სახით მას უმხერდა...

„მოსკედი?... მოდი, შე მტარვალო,—ბერი კაცმა ჭკადრა მეფეს,
 ივანეც თან მოგეოლია? არ იშორებე მაგ შენს სეფეს?...
 არ იშორებე შენ, ჩემს მკვლელსა, მაგას—ჩემი სისხლის მჩქეფეს...
 მაგრამ ზეცით ერთხელც არის თქვენზე მესი დაიჭეპებს!..“

მითხარ რატომ დამივიწეე, არ მომხედე უბედურსა?
 ნუ თუ გტანჯავს სინიდასი და მირიდებე მონამდურსა?...
 მოდი, დასტვბი ჩემის ვჩხესით, რაკი ჩემი ტანჯვა გწუურსა!...
 თუ სიცოცხლეს აღარ მამდეე, მამ სიკვდილი რაღათ გმურსა?...

მო, ჯალბოო, მოდი, შესჭერ ძაფი, ჩემი სიცოცხლისა,
 დამაკერე და მაკმარე ტანჯვა ოც-და ორი წლისა,
 გამისტუმრე, ხომა ჭსედავ, რომ მეზაური ვარ შორი გზისა...
 თამარს ვნასავ დიდებულსა, მოფიცარი იმის მშისა!...

მოვასხენებ: შენს სამართლეს, სათნოებას, შენს ჭკელობას,
 შენს ბედნიერს მეფობასა და ივანეს მეგლ-მელობას,
 რუსუდანის გულ-უსეობას, წაღვოტებში შენს სელობას,
 ამ საჯანში ¹⁾ ჩემს ვაებას—შენს წყალობას, ჩემს ჯელობას!...

¹⁾ საჯანი—სარდაფში პნელი სამკრობილე.

ღაშაკ, ღაშაკ! რათ დამაღპე? გასსომს ვიყავ მშკენიერი,
 ჟერ უმაწვილი კაცი ვიყავ, ერთგული და ბედნიერი,
 მართალია, შემიცოდე ვარ, ვიქმენ მტერი კადნიერი,
 მაგრამ, ესდენ ტანჯვის დირსი არ ვიყავი, ბეწიერი!...

ჩემსეურათ რათ წამწეშიდე? რა შეგცოდე ამოდენა?
 ამ ჟურღმულში დამასაკსე, დაიჯერე მტრების ენა,
 არ გამსაჯე სამართლითა, არ მაკმატე ცრემლთა დენა...
 წეუულ იეოს ჩემი მტერი, დმერთმა იგი შესჩვენა!...

ჩემი შვილი რაღა უყავ?!.. უმანკო და უსუსური...
 იმან რაღა დაგიშავ?... სად დაახსე უბედური?!..
 არა, ღაშაკ! შენ ეოფილხარ უღმობლობის მერალი ჭური,
 შენ გქონია გული ქვისა და დმერთი გუკს მონამდური!..."

აქ გიორგი გადაფითრდა, ნუგეშინის სიტყვა სცადა,
 ბრძანა: „მაგას რათა ჭიფიჭობ, მაგკვარ სიტყვებს იტყვი რადა!...
 შენი შვილი ვაძენინე, ვერ ვიბოგეთ, ჩვენ, ვერ სადა,
 დედის ჩემის საფლავს ვიფიცავ, ვქებნო ვიდეკ, მომერ ვადა.“

დავრდომიდემა ჩაილიმა და წარმოსთქვა სიტყვა მწარე:
 „შე რა ვადის მომცემი ვარ, დროც და ვადაც შენ ხელთ არე,
 ოცდა ორი წელი არის, არ მისუნთქამს წმინდა არე,
 ვისწინები და ვიტანჯები, ჩემთვის განქრენ მზე და მთვარე!“

აღარ ვიცი სად ამოდის, ან ერთი და ან მეორე,
 თუ ჭნათობენ ისეკ ისეკ, ერთმანეთზე შორი-შორე?...
 მითხარ, ღაშაკ, ჩემი შვილი, რა უყავი? მითხარ სწორე,
 ოღონდ მითხარ: „ცოცხალია,“ თუნდა ვიდეც დამაღორე!...

ვაი ჩემს ბედს! ვაი ჩემ თავს! არ ვიყავი დასაბამი,
 ოცდა ორი წელი არის, არ მსკედრია მე რის ნამი...
 ოჲ, რა წყნართ, მიმიეთ მიდის ტანჯულთათვის დრო და უამი,
 თათქო თურთები შექვეცოდეს, თოვესე მეტად მინანს წამი!...

კასეთში რომ ვეოთილევიყუ, ვიპოვიდი მე ჩემს შვილსა,
 დღე და ღამ არ დავსცხრებოდი, გაუიტესდი მისთვის ძილსა,
 მაგრამ დღესაც არა ვსედაჭ, მე ბედშვიდი, ჩემს თავს სსნილსა...
 ამის ნაწვალს ღმერთი მოგთხოვს, შეცა გეითსავს ამის წილსა!

ღაშავ, ღაშავ, შამომსედე, რასა ვგვეპარ, რა მიყავი,—
 არც მსენცი ვარ, არც შირუტუკვი, აღარც კაცი ღვთის მოსავი,
 არც, ჭკვიანი, აღარც გოჭი, დაურდომილი, მომავედავი,
 გრძელის ბაღნით შეფანჯურთი, აძენძილი და ბეჩავი!...

კმარა! კმარა! რაღას ვბოდავ?... აღარ მინდა შენი წყენა,
 აქ დიდ-სანს სომ არ ვისტუმრებ, იქ წარვდგებით მე და შენა,
 სანა ღმერთი მსაჯულია, სანა ზაკვას არ აქვს ენა...
 აღარ გწეველი... მალე წავალ... არ მჭირია ბევრი თმენა...

დედიშენის გულისთვის, მოგიტყუებ შეცოდებას,
 მოგიტყუებ ჩემს ვაებას, ჩემს ტანჯვასა და ჩემს ვნებას,
 მოგიტყუებ ჩემს განსრესას, ჟოჯოხეთურს ნეტსლის გზებას...
 ღმერთმაც ისე განატიოს, როგორც შენ გსურს და მას ქნებავს!..

ამას კი გთხოვ: დამიბრუნო ჩემი შვილი... კმარა მალვა,
 აღარ ძალმომს მოთმინება, კმარა ჩემი გზება, სალვა...
 აწი ნულარ მერიდები, მითსარ სწორე, კმარა კრძალვა...
 დამიბრუნე უბედური, ჩემი შვილი, ჩემი შალვა!..."

ამ სიტუვასზე, ამ სასკელზე, შალვა გასდა როგორც სული,¹⁾
 თუმც მცნობელი წელან მამის, მაგრამ კტკის ვერ გამსხელი,
 შეიძახა: ზაკვარ ვარ, აი მამავ, ვიასელი!..."
 აქ ბერიკაცს მოესვია, გადუკონა გული, სული!...

1) სული—შეშლილი არაუის მეწეხელი.

უცნაობის სისარულით მოსუცს გული წაუვიდა,
დავრდომილმა, დათრგუნვილმა, მეტა ტვირთი ველარ ჰსნიდა,
მიესვიენენ, მოაბრუნეს, ვეკლამ სული გაიკიმიდა,
ბერი-გატი შვილს უძსერდა, სიტყვა ეელში გაესიდა!...

ბოლოს დიდის გაჭირვებით, მან დაიწყო: „აქ ვინ არი?...
ვინ ამბობდა: „შალვა კარო?..“ ვისი მესმა საუბარი?...
ახა ერთი დამანახვეთ!... თუ გამეღო სუცის კარი?!..
მოდი, შვილო!.. მოდი, შალვაკ!.. მოდი, გულზე მომეკარო!..

გმაღლობ, მეფეკ!... გმაღლობ, შალვაკ!... გამითუღდა ესღა
რადგან შვილი დამიბრუნე... გამიღევი სუცა სშუღლი.. | წეღული,
მოდი, ჩემო... ნორნო... შალვაკ!... დამიტბევი მე გღას გული!..“
ელიზბარ შვილს ჩაკეონა, განუტყვა ესრეთ სული!...

შალვა ერთ ხანს იყო ასე, ცხარე ცრემლის სთსეკვღა ღვარსა,
ღაშა მისდტა სანუტეშოთ, ზე ატგლიჯა შალვა მეკვღარსა,
უთხრა: „შვილო, შალვაკ, გამარა!... მე გაგაწეკ მამობასა,
დაგებრუნებ შენს ქონებას, შენს მამულსა და შენს გვარსა.

აჰა, შენი საიდუმლო!... აწი მესმის ვეკლათფერი...
არ იცოდი, საღ რას იყო უბედური მაგი ბერი,
არ მიმსულდი ვინაობას, თუ გეგონე მისი მტერი...
მაგისთუვისაღ მე ვიზრუნებ,—ღამარსკა ჰსამს შესათფერი...

აწი, გვალე, გამარა ტმუნვა შენც იგმარე გლოვა ღღესა,
გვალე, გვალე! შეკვკედროთ მაგის სული მეუფესა...
გერა კატი გერ წაუვა თავის ბედსა, თავის სკესა...“
ესე სთქვა და წარემართა მეფე ღაშა სსასაღესა.

XVII

შალვა შემდეგ საპურობილისა.

მისგან სოფიოს უხახედა.

რა განსორდა შალვა შეფეს, გამოსწია შინისკენა,
მომუხვარემ და გულ მოწულულმა, ვერ მოისპო ცრემლთა ღენა,
გული აღარ ჰქმარნილობდა, ბედი თვისი შეაჩვენა,
მწარე ფიქრით მოცულყო გუნებაში ამ აზრსენა:

„მუსთალო, ცრუო-სოფელო, ჩემსე ყოფილსა მწერალათა:
რათ მომიშსამე სიცოცხლე, რასე ცრუმელს მადენ ღაღათა,
ამდენი უბედურობა შემომისიე მკალათა,
სამარეს მითხრი უძიროს, ქვეშენელში დასამალათა!

მამ კიბოვე, ბედშავი, რცდა რნი წლის პურობილი,
ფიქრობდა კარი ელება, მას, დიდისნიდგან სშობილი,
მაგრამ მკერდიდგან მომგლიჯე, ჩემგნით სულ ახლათ ცნობილი,
აგერ საცოლერ მომტაცე,—დავრნი გულს ისარ სობილი!...

რა ხარ? რა სვე ხარ? რა ბედი? გწველო, თუ გაჭო, წვეული?
სსვისთვის—სიკეთის მიმცემი, ჩემთვის—მტრათ შემოსული?!
მუსთალო, დაუდგრომელო, რასე გამხადე კული?...
თავს გისრი, შე უსამართლოვ, მწარის ჭირებით ძლეული!..“

ამ თეატრში მეოთხე მიადგა მოღანდელს ¹⁾ ბებრის კარებსა,
სოფიოს შექსპელა უეცრათ, პირს დოღბანდ ანათარებსა,
ქოსში შევიდნენ, მან ჰკადრა: „სომ მსედამთ ანანქარებსა,
თამარის წიგნი მოგართვით, თუ რასმეს გავასარებსა.“

შაღვამ მიუგო: „სოფიო, მაგას იტყოდა მტერია!...
თამარისათვის ვიტანჯვი, ღაუღივარ როგორც შტერია,
ამ სიუჟარულში, შენ მაინც, ეჭვი ვით შამოგერია?...“
აქ გასსნა წიგნი თამარის... აჰა რა მოუწერია:

¹⁾ მოღანდელი—უწინდელი.

XVIII

წიგნი თამარისაგან შალვასთან მიწერილი.

„საყვარელო, რა მოგწერო, რა იქმნების ჩემი თქმანი? უღვთოთ შენს თავს მაშორებენ, გაიგონე აგი სცანი, ელდისგან ზარ-დაცემული, ვკვხესი, ვკოსრავ, მითრთის ტანი, დედი ჩემის უღმობლობამ, თავზე დამცა რისსკით ცანი....“

რაც რომ გითხრა დედა ჩემმა, მე სოფიომ გამომსილა, შენი სიტყვა და ზასუსი მთლათ მიამბო, ეველა წვრილა, დედა ჩემმა, ჭე შემტუქსა, შენს ტრფობაზე გამაფთხილა, მაგრამ გული შენგენ მორბის, იგი სსვამ ვინც ვერ იხილდა!

მე სულთანი რას მიჭვიან, ან შენ გარდა მეფე ვინა?! თუ ეი ძალამ-ძალა მიჭნა, სისხლის ცრემლი დამადინა, ვიდრე შენ ხარ, სსვას არა ვხვდე, ზეცას გვეწონდეს ერთათ ბინა, ვფიცავ შენთვის, არ გამეშთლო, ვფიცავ რამაც გამაჩინა!..“

თუ უღალატო შალვასა, ვინც რომ მიმინდო, მიწამა, ჩემმა მშობელმა დაწვეკლოს, ბუბუ მუვედროს მიამა, ვით მუხანათი ქვეუნიანა, ქვეებით ჩამქოლოს ბიამა, ზეცას მომკითხოს უფალმა, აჟ არ მიამილოს მიწამა!..“

მეტს ვერას გატყვი ამ უმად, შენი ვერ არა მსმენია, თავი მიბრუნის, კვანკალე, გულზე შედება გენია, ესდენ ჭირუბი, ბევრ-გვარი, მე ვვლარ მომიტმენია, აწ მანუგაშე, ზედურული, აწი მახშინე შენია.“

რს გადივითსა წერილი, შალვამ ჩაჭკიდა თავის,
ჩამოუდა, წიგნი დასწერა ცრემლებით შეხართავის,
სოფიოს მისცა და უთხრა: ზვარ ბუდის მომდურავია...
თამარს მიართვი, კვედრე, მისილას მომაკვდავია!

გოსოვ ერთსელ მანც მინვენო, გამოკეთსოვო ცოდვილი,
გამოკესაღმო, სინოცსლეს, სულით და გულით კოდვილი!
შენ ამას მოჭრთავ, ვიმედე, მისი ერთგული დობილი,
მეც შენსედ დამყარებულ ვარ, შენსედ ვარ გულით ნდობილი,“

სოფიომ ჭკადრა: ზმე წავალ, კვედები უოვლის დონითა,
ამ ორ-სამ დღეში მოვიდე, იმ შენი ვარდის კონითა,
ჩვენ ღამე მოკალთ თარულათ, შენც აქ დაგვიხვდი მონითა,
ტურფას განკენებ, მოგაღსენთ, ჭირისგანს გეოფთ ფონითა.

სოფიო უნებ გავარდა, მივიდა სსსსლეშია,
ძალვით შავიდა თამართან, წიგნი ჩაუღო სელშია,
თამარმა ბართის დაჭკონა, ცრემლი მოადგა ეკლშია,
დაიწყო კითხვა, თარულად, მოშიშმა განსაღდეღშია.

XIX

წიგნი მიწერილი შალვასაგან თამართან.

კედარ განსე მე ბუდკრულმა წულული წულულზე მემატება,
გული ჭკუას აღარ ჭმონებს, კვნესის, წესლი არ უშრტება,
მარადის უამს, მარადის წუთს, სასე შენი მესატება,
ღმერთს ვავედრებ შენს კველურს თავს, მაინც თამარ მესატება!

შენს გზას შევსწავრი, ვით კრავი მზისაგან დანათენია,
ვიწვი, ვიდაგვი, ჩამოვდნი, ვით რვილი¹⁾ დანაღვენთია,
უშენოთ ჭირი ათასობს, უშრეტის წესლით ვენთია,
საღსადა²⁾ გასტესს ჰიტადსა, ათი მისხალი დენთია!...³⁾

სეკა რა გიასრა, გვედრები, მოდი ასე მოატკარე,
მოდი, მზეო, სანატრელო, მოდი მნასე, დაეჩქარე,
მოდი, ჩემო, გამაცროცხლე, მომაკვდავსა მომესმარე,
წულული გული გამიმთელე, გაინარე, გამასარე!...⁴⁾

1) ცვილი—წმინდა სამთელი.

2) სალი—მადალი ჰიტადლო კლდე.

3) დენთი—თოფის წამალი.

XX

შალვასაგან თამარის ლოდინი და მისი მოსლვა.

შაჲ იმედს გაცრეუბულს, ვაჲ ლოდინს უსაზღვროსა,
ვაჲ იმედს უიძედოს, თუ დროც მძიმეთ მისდევს დროსა!
შალვამ, სასოწარკვეთილმა, გული ჭმუნვით შაიმოსა,
ვერ კლინსა ტურფის მოსლვას, რომ მან ტრფობით დათროსა!..

ოთხი დღეა მის გზას შესტყერს, გადუღამდა თვალი, გული,
ბებრის ოთახს უდარაკებს და ქუჩაში უდგას ეული,
ქუსუთუ დღეც მიიწურა ტანტზე მიწვა მოქანცული,
მამლის ეიულს კარზე მოდგა, ორი, ჩაღრში გასკეული.

ეური მოკვრა კარის ჭრატუნს, შალვა ფეხზე წამოვარდა,
მშინ ერთსა ჩაღრინსა, ჩაღრი მხრიდან გადუვარდა,
მოაშურა თავის ლომსა, ვინცა სწამდა, ვინც უკვარდა,
ტუნი ტუნსა შეაწებეს, მორიდების ასსნეს ფარდა!..

რაკი დასტკებენ ნეტარებით, ასე ტკებილათ და ამ გვარათ,
თამარი და მისი შალვა ტანტზე დასხდენ საუბარათ,
მკლავი მკლავსა გადაჭბეჭკეს, ისინდნენ ღმრთისა ანაბარათ,
აწ ტრფილთა ისაუბრეს მომავალზე ჭმუნვით, მწარათ.

თამარმა სთქვა: ჯდედა ჩემი მრისხანეობს, იმედს მიკლამს,
დაგინის ჩემს ამოწმეულს, ამით უფრო გლას გულს მიწულამს,
შენის ტრფობის გულისათვის მეშურნეობს, ჩემს სისხლსა ჭსვამს,
ვინც დამკლამს უღანოთა, მიწას უძღვნის ჩემს ბეადრულს გვამს!..

სასოება დაძვარება, რომ იმედა არ მაჩანსა,
 გინდ ცოცხალი და გინდ მკვდარი, თუგი მიმცემს მე სულთანსა,
 ვერცარას ის ისეირებს, მნახამს მისთვის მონოჩანსა,
 ტანჯვას მიმცემს მრავალ გვარსა, ჩემგნით მნელათ საატანსა...“

შალვამ უთხრა: „რღა მეთქმის, მოგატონებ მხოლოდ ერთსა,
 თუგი გახსომს, რაც რომ გითხარ, ცოლ-ქმრობაზე მუხათ-გვერდსა,
 ჩვენ რომ ჟვარი დაგვეწერა, ვერ გავუწოდენ ურთი-ერთსა,
 ვერც გითხოვდა უიასდინი, ვერც რუსუდან ჭმომბდა ღმერთსა!“

აქ თამარი აჭეით-ჭეითდა, თვალთ სდიოდა ცრემლის ღვარი,
 მთლათ იმედი გადაუწედა, რა ესმა ეს საუბარი,
 და მტირალის ხმით წარმოსთქვა: „გვსედავ ღონე არსით არი,
 ჩვენი წერა გავრა არი, ან საეკვდილი მის ამარი!...“

შალვამ ჭკადრა: „საუვარელო, მე ვინაგე ერთი ღონე,
 მართალია, სამძიმოა, მაგრამ მაინც გაძიგონე..“

აქ ქალს ეურში ჩაქმურნულა, შესტყეროდა თავ მოძწონე,
 თამარ შეერთა და უკუჯდა, აღაზღაზდა როგორც თონე!...

მერე მსწრაფლათ შეიძახა: „ეგ რა მითხარ? რა მასმინე?...
 ეგ სურვილი, განაჩენათ, მე როგორღა გამოჩინე?!
 თუ სასული აქნობამდის შევინასე, მოვიითმინე,
 ესღა ვიცხვას თავს ვერ მივეცემ, მიჯობს მოძკალ, მომარჩინე!

მაღლი ღმერთს რომ, ჩემს უურს გარდა, ეგ არავის გაუგია!
 ვთრთი და მივეირს, როგორ მითხარ მაგი სატყვა, აუგია?
 სჩანს შენს გულში, აღგხნებულში, ეშმაკს ბუდე აუგია,
 და ჩვენს იღბალს, უეუქრულს, ჩვენი საქმე წაუგია?!

გულს რომ ავეყე, უგვირგვინოთ, სჯობს გადავიტრე ისევე კლდეში
 გული გვალსენს, იგივე მოგვეკლავს და მიგვიუვანს ჟოჯოხეთში,
 სული წაწმედეს გულისაგან, მისგან დაღმეს ქვეყნად ლეში,
 ვიდრე ღმერთი აღგვადგენდეს, სომ ვეურებთ სამარეში!“

ამ სიტუაციაზე შალვა, უცებ, ზე წამოდგა, ჭკადრს თამარს: „რატომ ბრძანებ მავ მოძღვრებას, რაზე ითხრო ნეტა სამარს? აღოქმასა სწელი, ნიშანსა ჭფსური, რათ იქნები შენ ჩემს ამარს, თუ სუფთანისკენ გული გიბერს, მე არ გაბამ ჭაჭკს და ქამარს!..“

თამარი ცრემლათ გადაიქცა, ამ საუკედურის გამგონი, შალვას მიუგო: „რას ამბობ?—არა ხარ სიტუების ამწონი, რამ გათქმევისა ეგები? ნეტა რისა ხარ მოძღვონი?... რა დავაშავე ამ სისსო, მისაუკედურე ამღონი?..“

ას, შალვაკ, შალვაკ, რას უბნობ? სიტუება თუ შამოგელია? მე აქ რისთვის ვარ ამ დროსა? მე აქ ვინ მასლავს მცველია? გინდე შენს წმინდა სიუვარულს, მოკველ, მოგვიდე სელია, შენ კი მუსთლობა შემწამე, ლამის გამომქრა უელია!...

თუ არ შენი სიუვარული, მოშეიყვნდა მე აქ ვინა? კარგათ იცი რომ ეს ქოხი, არ უფთილხ ჩემი ბინა, თუ მოგძულდი, გამაგონე, თავს მოვიკვლავ აქ შენ წინა, თუ არა და შენი ქცევა გულმა გელარ მოითმინა!..“

შალვამ ჭკადრა: „ჩემო კარგო, თუ არ მისდევი, შენ, ჩემს რჩევას, მამ მე უნდა კემორნილო, შენს მსჯელობას და შენს თნევის; მაგრამ, ვად, რომ არ დავრჩე სამოცხეში ადამ-ევის, ორივე წავწუდეთ უსათუოთ, ვინდა მივცეთ სისსლის ზღვევას?!..“

ჭხედავ თავის დასაწველად, აღარა გაჭკს სმა და ნება, თსოვნა აღარ გაგვივიდა; აკურ ცრემლიც გაგვიშრება, მაღა ჩვენი არა ფასობს, გაცვდა ჩვენი მოთმინება, სხვა რა დავგრჩა?—ან სიუვადალი, ან ურთუერთის მოშორება!..“

რომ მიუვარხარ და გიუვარვარ, მისთვის ვუბნობ ამას ასე... შემომსედე, ტანუვისაგან, ცონსალი მკვდარს დაკემგზავსე... მივეინს შენი სიუვარული, შენ რაღაზე დასასუსე?... მოდი დასტები, მეც დამატებე, ნეტარებით მეც ამავსე!..“

თამარ რატლას ჩაუფიქრდა, გაწითლდა და მთლათ ჭკელავდა,
შავს თვალებში ტენსლი ეტონა, სიუვარულით უელავდა,
აქ უეცრათ გამოფსიზლდა, ჭკუა გრძინებს უნელავდა,
წასასვლელათ დაეშადა, განშორება უფრო სწულავდა!

ბოლოს ჩადრი წამოისხა, დაეკონა შალვას გულსა,
ატირდა და აატირა, მოუმატა წელული წელულსა,
უთხრა: ჩივალ, მე, დედა ჩემს, მიუგზავნი მოციქულსა,
გათალიკოსს გაკენდობი, ის დაგვიცავს: მე და რკულსა...“

რა ესა სთქვა, თამარ უცებ წასასვლელათ აეჩქარა,
ძობიურა, კარებს ეცა, სოფიო თან წაიძლვარა,
შალვას, მისთვის გულ დაშვარსა, უამი ტკბილი გაუმწარა,
აქ დასტოვა დედა-ბერთან, აწ მსვრინავის ანაბარა!...

XXI

დიდებული ურილობა და ლაშა-გიორგის თათბირი.

მეუფის გული დროის სელთ ანი, ქვეყნის საქმე-მეუფის სელთა, მწუკმსი ბრქენი ფხიშკლია, არ დაჰქუკს სამწყსოს მგელთა, მტრისგან გაბმულს ზადეს მოშლის, შუუივერავს საკვის ქსელთა, იუოლიებს მარჯვე სარჯლებს, მოსელეებს, ტასტის მცველთა.

საქართველოს მოსდგომოდა, ამ დროს, ორი, მკლავნი მტერი, გურგენის მსრით—ჩინგის უკან, მქინვარე. ვით მსეცი, შტერი, გავისაკენ—ჯაღაღდინი, ჩინგისისგან ანამტკერი, მაშინ ლაშა გაცაფრთსილდა, შესძრა სულ მთლათ თავის ეთი.

მეუემ ისმო დადებულნი, თავადი და აზნაური, ქართლ-კახეთით, იმერეთით, აჭეთური, იჭითური, სვან-აფხაზი, შავშეთელი, უმსასური, ნამსასური, გობულეთით მოსულეებსაც ზირი ჰქონდათ ეველას ქმური.

სასხლეში შეიკრბნენ, ურილობაა დიდი დლესა, შოგთა ოქროს იანაღი, თვალს სტაცებდა თვითონ მზესა, მსოლოდ არ სხნდა იგი ვერა, ვინც უძლოდა ქართლის სვესა, ვნასთ ღმერთი რას აგონებს, რას ინებებს ზესთა-ზესა.

აგერ ლაშაც გამობრძანდა, თან მოსდევენ ორნი წულნი:
 მისი დაუთ და დისწული, კარის კანნი, მათნი ყულნი, | ბუღნი,
 ტასტოუ შესდგა მოოჭვილსუ, ¹⁾ მის-მისს ადგილს სდგენ კრე-
 მარჯულ ასდდენ სამღვდელნი, მარცხნიო — სეფე დიდბუღნი.

მეფემ მალლით გადმოსძსა, გამტკიცა მეტათ სმანი:
 „თავადნო და აზნაურნო, ვინ-ვინცა სართ ჩემი ემანი,
 დიდბუღნო და ერთგულნო, დაისომეთ ჩემი თქმანი,
 გამიგონეთ, მოძმისძინეთ, უნდა გითხრათ, რაცა ვსცანი.“

ეგვლამ, იცით, საქართველო, რა გვარაა შესლუდული,
 მტერი ბეკრი ასვევია, იმათა სმაგთ ჩვენი რჯული,
 ჩინგისიც დღეს მოგვდგომია სეტყუით წამოსული,
 მას თან ასლავს ოთხი შვილი: თუბის, ჩაღათ, ოქროფ, თუღი.

მათ შექმნია ჯალაღდინი, გასწერომია იმას ზენა,
 მარცხი დიდი დაქმართვია და ლტოლვილა აქეთვენა,
 პატრუცაგი მომიძღვანა, ვავშიაჲს გეთხოვს, ესლა ჩვენა,
 მაგრამ ძლიერს ჩინგისს ვირჩევ, მე არ მინდა მისა წყენა.

აქნობამდის ეს სამეფო ჩვენ დაგვიცვავს შეურველად,
 იცით თქვენნი წინაპარნი სისხლს არ ზოგვდენს დასათსველად,
 ჩვენცა ვნახოთ თადარიგი, მტერს შევებათ განურჩევლად,
 ვასახელეთ ჩვენი თავი, ხაღსს არ მივცეთ დასაწველად!

თქვენგნითა ვარ დიდბუღი, ღმერთმა თქვენს მკლავს მადლი ქსა-
 თუ თანსმა სართ, აწი მსურის ეგლა ამ დღეს გაისარჯოს..“ | ჟოს,
 აქ კრებულთა შეიძახეს: „ღმერთმა მევენს გაუმარჯოს!
 თანსმანი ვართ, თანსმანი ვართ, ღმერთმა ხელი მოგამართოს!...“

¹⁾ მოოჭვილი — ძვირფასი თვალვით შემუღლი ოქრო.

ღაშამ ბრძანა: „აწი გკმარებებს ჩვენ სარდლები ჰგონიოთ, ყველა მსარეს. საყვირსა ვერათ, რომ ღაშქარი მოვიწვიოთ, მტერს შავებთ, ვინ გინდ იყოს, უკან აღარ დავისიოთ, და ივანე ათაბაგსაც ბერი გუღი გაუღიოთ!“

ათაბაგმა მოასსენა: „არ მჭირია თხოვნა, აჯა, 1) მგრამ რა ვქნა, აღარ მიჭრის, არც გონება, აღარც მკვა, აქ განსლაგან ჭაბუკები, — მაგათგან ჰსამს მტერთა ჯაჯა: 2) შანსე, კარამ, მეშნა, შაღვა, მაგათ ჰმართებთ ესლა გარჯა...“

მეფემ ბრძანა: „ათაბაგო! მე რით გინდა გამოცო?... მაგათ გარდა, ვინც შენა სთქვი, გვასლაგს კიდევ: აჯა, ბოცო... გამოცდილმა გამოუცდიელს გინდა სმალი გადულოცო, მგრამ, გატყვი, უსარდლობით, არ მწადს ჯარი ამოგსოცო...“

დაისსომე რომ ჩვენ ჭირი, არ გვდგომია ამისთანა, შენ გენდობი, შენ გაუქეს და ეგენი განსლდეს თანა, შეეწევი რჩევაშია, თანსმობა სომ ღმერთმა ბრძანა, და ზირადი სარგებლობა მიატოვეთ სანდის-სანა...

ეს განსლომდეთ, რომ თქვენ იცავთ მამა-მამის სუფარს და სუფულს, რომ თქვენ იცავთ წინაშართა ძუღლთა, საუღავს და თქვენს მამულს, რომ ვალი გვამს, ჩვენც ზირნათლათ, ჩავაბაროთ იგი ჩვენს წულს... გაისარჯეთ ღვთის გუღისთვის, მთარიდეთ შური თქვენს გულს!...

ვიცი, ყველა ვაჟ-კანნი სართ, ომი გელისთ დღეს, თუ სკალა, ჩვენს მტერს მინდა გაგამეღლათ, შეუწონო ძალას-ძალა, ჯარი-ჯარსა შევაჯასო, შევაბრძოლო სმალ-და-სმალა, გამარჯვება ჩვენ დაგვრჩება, თუ კი ღმერთმაც შეგვიბრძალა!

1) აჯა — ვედრება.

2) ჯაჯა — დამნაშავის ტანჯვა.

ამასაც კითხვით, დიდებულნი, მოისმინეთ ჩემი თქმანი,
სენი რამე დაემოყვება, გამოსარცხა ღონე, ჟანი,
თუცა მოკვდეთ, გელათს დამფლეთ, მომყარეთ იქ მცნანი,
ვიდრე ღვით გამეზარდოს, გამეფეთ რუსუდანი.

ერთსაც გამსელთ სჯამოსა, ურის კაცსა და სამღვდელს,
თამარსა გვთხოვს ფიასდანი, უმოკვრდება საქართველს,
რეულს არ უცვლის ჩემს დისწულსა, რომ მით იგი გახსულს.“
აქ კრებულმა შეიძინა: „ღმერთმა მეფე ადღეგ რძელს!...“

მეფე ტახტით გადმობრძანდა მადლი ქაღრვა ერთობ კრებს,
ვევალ ბაღში მიიწვია, რომ მიეცინეს ღვინს და შვებს,
აქ კრებულნი დაქმორჩილდნენ სისხრულით მეფის ნებს,
წონებდნენ ბრძნულს თათბირსა და უძღვნიდნენ ღაშას ქებს.

XXII

ნ ა დ ი მ ი ბ ა ლ შ ი.

ბარგი ღლეა, მუუღრო ღლეა, მეფის ბადში სადლიან,
სანადიმოთ, შკეპისათვის, ღლეისას ღლეს სადილია, ¹⁾
გრებულთათვის მეფისაგან საოტარი სადილია, ²⁾
ღაშა ღაღობს ძველებურათ, ღსანი მისი წადილია!

სეივანს ქვეშ, სოსებზედა, სუფრების გადამღიდი,
მოზღუდულან დორ-მუთაქით, ფანჩა-საგერდ მოფენილი,
სუფრებზეა: უანწი, თასი, კულა, სურს მოოჭვილი ³⁾
ჯისვი, კათსა, სანაჭურე, შსესა ჭთარავს ვასის წრდილია.

მეფე დაბანდა, შეიქნა სმა და ღიღინი, ბურობა,
არ ეტუობდა გიორგის სასეზე შედიფურობა,
სიუმწვიღითვე უვარდა, ამას შექცევა, სტუმრობა,
თავის ტოლებში ქეიფი, სიტყვა წელანნი, სუმრობა,

მოართვის ბეჭი-ბეჭყელა, თვეზები მრავალ ფერია,
ჯისვი, ირემი, სოსობი, კაკაბი, ცნოლი, მწუერია,
ჯეირნის მწვადი მცერინი, სუგების ანაჭერია,
ჯახური ღვინო ბევრ-გვარი, აქ სხვა არ გამოერია.

1) სადილი — წარჩინებულთ მოწვევა.

2) სადილი — მასპინძლობა, შექცევა.

3) მოოჭვილი — ოქრო თვლებით შემუვლილი.

სან მსახიობნი 1) უკრავდენ, სან მოისმოდა გლოზა,
 გიორგი მსიარულობდა, უსვადც გასცა წულაობა,
 შალვა ჭე იყდა მდუმარე, გაუტყდა გულის სალოზა, 2)
 ენანებოდა თამარი და მისი ემაწვლ-ქალოზა!...

ღაშამ რა მოჭკრა მას თვალი, გლოვა შესწამა მამისა,
 „თვარა—იფიქრა რაღა შის, არ ამოდლები ჩქამისა,
 სწორეთ მივატენ ეს ჭმუნვა, მიწეწი არის ამისა,
 მბეის წამალსაც მივაგნებ,—საქმეა ერთის წამისა.“

აილო თასი და ბრძანა: „აწ ასე მინებებია...“
 თქვენგანს ბეერს ახსოვს ელიზბარ, ვისგანაც თვალი მენებია,
 დღეს აღარ არის... დედა ჩემს, იგი ერთგულათ ქსლებია...
 მისი ტკარი და მამული შალვასთვის მიბოძებია!..“

აქ ღვინო შესო და თასი შალვას გადუგდო, დალოცა,
 შალვა წამოსტა, მიჭკარდა, ბატონს მუხლებზე ავოცა,
 ივანე არღუთაშვიდი შეფის წულაობამ აოცა,
 მის გულში შური და კესლი გამოადგიობა აოცა!..

ასე გათავდა ნადიში, სმა და ჰურობა, ღსინია,
 მეფე წაბრძანდა, ივანე თან გაჭყვა, როგორც ფინია,
 ვრებულნიც მიმოიფანტნენ, შალვას არ გაუცინია:
 ეკარგებოდა თამარი, მისი მზე, თვალის წინია!...

1) მსახიობა—კრება სამუსიკო საკრავთა.

2) სალო—მაღალი კლდე.

XXIII

თამარის წაუვანა უიასდინთან.

ოქედი—მარცხი ჟილდო არი, ბეკრისაგან სანატრელი,
ბედსა ბეკრნი ვევედრებია, არ აიღოს სკენზე სელი,
სან უნიკით, სან კემღურით, თუ არ მოგედის გამათელი,
უფრო ს შირათ შესთაღია, დამხაკურელი და დამწველი...

დასტურ იგი ემაწვილია, ვინძი ბედსა დემუარა,
ვერ გავიგო, როგორ ბრუნავს, უსამართლო, სოფელის ჟარა...
ბედმა თამარს უდალატა და უდროთ გამაწარა,
რადგან დედამ მისი წასვლა უიასდინთან ააჩქარა.

ამ დროს ლაშც გარდიცვალა, ჭირს ვერ უქლო უსაშველოს,
ჯალაღდინიც მოდგა დვინსა, ემუქროდა საქართველოს,
დიდის ჟარით დაბანაკდა, ქსურდა ქართლი გადათელოს,
თუმც გამეფდა რუსუდანიც, ვეცე მან ერი ასახელოს!

რუსუდანი ფიქრს მიეცა, იუო დიდსა გასაჭირსა,
გარეთ მტრები, შიგნით დეღვა, ვით გაუძლოს ამდენ ჭირსა,
ლაშას შვილი შემოახმო, — გუელში სზრდიდა იმის ძვირსა, —
უთხრა: ჯდავით მომესმარე, ნუ გამიტეს ამა შირსა.

გაქვე თამარს საბერძნეთში და უიასდინს წაბარე,
მხურათ გაქვე, გვასახელე, საქვე რიგზე მოავგარე,
შემწეობა გამოხსოვე, ესლა გვიჭირს, დაეჩქარე,
აქეთ უცეპ გამობრუნდი, მოდი მალე, გამახარე.

რაკი დავით დანთანსმა სვეწნითა და ცხვირებით,
დედამ თამარ გაისტუმრა დიდებით და ძლიერებით,
თუმიცა ქალი, მომტირალი, არ ვიდრედა თავის სხვით...
თან ახსლელ სამეფელთან, გააცილა დედის კრებით.

რამივიდა სხსმელს გემა, სულთანა წინ მოეკება,
სისარულით ყიასდინსა აღადა რა გავიგება,
აღტავებით სავსე გული უფანტქალებს და ეგ სება,
მაგრამ თამარ მკუმუნვარეა, სვედას ძალუა არ ეგება.

სულთან დავითს მოეხვია გადაჯიკონა მამ-მოუვარე,
სასსლეში მიიწვია ჭაბუკი და თვისი მოვარე,
აქ მეუღლიში გარდისადა, აჭრეს აბსეკს შინ და გარე,
ყიასდინის წყალობითა, მთლათ მოიწყო არე-მარე.

დრო მიწის და ბეჯვრულს თამარს ცხარე ცრემლი არ უშრება,
ყიასდინის აღერსსედა, არცა სტება, არცა სწერება,
მისი თეჭრი—შალუა არის, მისთვის უფალს ევედრება,
და ამ გვარათ მისი დღე-ღუეს შავად მისდევს, მწარეთ ქრება!

ამ დროს სულთანს მოუვიდა რუსუდინის მატრუნგაი,
შამოიხმრა დარბაზს სელიმ, წაავითსა იმას აგი,
წერილაღვან კერ გაგო, კერტ ავი და კერტ ფარსეგი,
სთქვა: „სადედრი თუ შეშლია.—ამას დასწერს მხოლოდ შმაგი!..“¹⁾

¹⁾ შმაგი—შეშლილი მანუხელი.

XXIV

წიგნი მოწერილი რუსუდანიისგან ეიხსდინთან.

„საუკარელო, ჩემო სიძეე, მოისმინე მონაწერი:
 ძმა მომიკვდა, მისმა შვილმა, გადმიწია სულ მთლათ ერი,
 შეთქმულაბა შევამწნე, მანდ გაასკელ ჩვენი მტერი,
 თუ აქოვენ დაბრუნე, ბარემ ეელი გამომჭერი!...“

მაგას უნდა დაარღვიოს ანდერძი და მამის ნება,
 ხალხი უნდა აძირიოს, როცა ერი შეჭირდება,
 მანდ წაწმინდე, არ დაბრუნდეს, თვარს დიდათ შეწვინება,
 ასლა შენკედ მომიგდია ჩემი სვე და განწინება!“

VIII

XXV

წიგნი მიწერილი უიასდინისაგან რუსუდანთან.

„ღიდეულო დედოფალო, დღეს ჩემს მშობელს დაგზავნე, თქვენი წიგნი წავიკითხე, მოვისმინე რაღა ბრძანე, დავითი მე საიდუმლოთ ჩემს ოთახში შევიყვანე, გამოვიკითხე, გავამართლე, გამოცდა არ შევინანე.

შემომეცია უვიცობა, არ უოთიღა დამნაშავე, ეს ჭაბუკი შევიფიცე, საჭმე ამით გავათავე; თქვენ რომ ბძანეთ, ის სასჯელი, იქნებოდა მისთვის მწვავე, ნეტამც ისევ დანაშტებეთ, მე კი უბნე დაუშვავე.

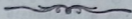
ასლა უნდა მოგასხუნო თამარის და ჩემი საჭმე, ერთს ოთახში შევეტილა, იქ ისა ზის, მარტო აქ მე, სტირს და აფრქვეს ცხარე ცრემლსა, ნეტა ჭკავდეს იგი რასმე, მოთმინება ღამის გაცდეს, მწუხარება ბევრი დავთმე!...

იქნება სხვა უყვარს ვინმე?—თუ იცით და გაძამხილეთ, ნუ მეკრძაღვით, სიძარტლისთვის, დროა თვალი ამხილეთ, თუ არ ვიყავ თქვენი ღირსი, აწ მისიძეთ, აწ მიშველეთ, მდირედი რამ უურაღლებს, სიტკბოება მინაწილეთ...

სწორეთ მეტი აღარ ძალმიძს, მოვიღალე, ვფიცავ რჯულსა,
 მოთმინება რას განწეობს, მემატება წელული წელულსა,
 მამცნეთ ვინ მყავს მეტოქეთა ¹⁾, მამცნეთ მალე მე ბედგზულსა,
 თუ სჯელთ ვიგდეა გაფიცებით, დაუსეცავ დანით გულსა!

ამის მეტი რაღა მეთქმის, შემობრალე უბედური,
 მე, სიცოცხლე მოწამლულსა, გადაწმინდე გულსა მური, ²⁾
 დამსსენ ამ ჭირს, სიტყვას გაძლეკ, გაგიწიო სამსახური,
 გინდა ჭარით, გინდა თავით, გინდ მუყური, გინდა უმური!..“

ქირეოქი წმინდა.

¹⁾ მეტოქე—მონაცვალი, მოპირდაპირე, წინააღმდეგე.
²⁾ მური—გაშავებული.

XXVI

რუსუდანის მღვთმართობა და ქცევა.

ღ აღონებუდა რუსუდან, ფიქრები გაჭმეგებია,
 ჯალაღედინის მუქარა მეფას ცეცხლათა ჭგუბია,
 შილაკა,—ჟაკვილი გულისა,—სრას¹⁾ აღარ მიჭკარებია,
 დაკითის საქმეც აშეოთებს, სამსალათ²⁾ ჩასწკეთებია!

ნუგეში მისთვის ნაშია, ზეციდგან მოვლინებული,
 მაგრამ არ უჩანს ეს ნაში, გული დაუტებოს გნებული,
 ზის მარტოთ-მარტო ხალატში, მჭმუნვარე, განჩნსლებული,
 ამ დროს მოაჩთვეს უსტარი ვიასდინისგან სლებული.

გადაიკითხა წერილი, გადაქცა რისხვის ჭურბია,
 დაკითის გამომართლება გულზე მოედო მურათა,
 აღარ მიიღო სიძისგან ეს ქცევა სამსასურათა,
 ჩაფიქრდა, ჩაცაიცინა ბოროტათ, ეშმაკურათა!...

მერმე მივიდა დასწკრა უსტარი საოცარია,
 აღსაკე გესლით და ზაკკით, მძისწული მასში გარია,
 აღარც თამარი დაინდო, მისგან დღეს ცოცხალ-მკვდარია,
 სასრალბული ვიასდინ უფრორე არიე-დარია!...

1) სრა—ძალატი.

2) სამსალა—საწამლალი.

XXVII

წიგნი მიწერილი რუსუდანისაგან ეიასდინთან.

„სუყარულო, ჩემო სიძეე, დიდებულო ჩემო ბედო,
 მოგესკვივი, გაბობრებ, ჩემო შვილო, ჩემო მტრედო,
 უნდა სწორე მოგასსენო, მაგრამ როგორ ვითავსედო,
 ენას როგორ ვათქმევინო, ნეტა როგორ გაგებედო?!..“

იწერებით: „თამარ თქვენთან უცხოობს და ვითომ ქსუობს...“
 ვა, ჩემს თვალებს, თუ მიუხვდი, — ეშმაკობს და ჭმუნვით ცრუობს,
 მაგისტანა დიდებული, როგორ უნდა მოგატყუოს?...
 ნეტა ვინ ჰსურს დააბრძაოს, ან ვინ უნდა დააყრუოს?!..“

ადრეკ ვერ ვსთქვი, ესლა ვიტყვი, ჩემი გჭგი თუ მართლდებ,
 ეს სომ ჩემი დაღუბვაა, და ჩემს გულში იცნის დება,
 როგორც ვსთქვა, აღარ ვიცი, ვფიცავ, თქვენც მერადება,
 ნადგელი და სასსლი მიდგულს, სახე ქარვად მიუვითლდება!..“

თამარი და ღაშას ბუში სიურმით ერთათ შეიზარდნენ,
 მათ და-მშური სიყვარული, ვა თუ ცოდვით გადუგვარდნენ,
 დაივიწყეს თვითონ ღმერთი, სიძვის კლდეზე გადუგვარდნენ...
 ღმერთო ჩემო, რას შევესწარ, დღენა რაზე გაშიშვარდენ!..“

რაც მოსლვიათ სიუმწვიდით, ანტიკეთ უმეცრება,
ახლა ჭკვაში ჩადვივან, სიყვარული გაცაჭქება,
თუ ებ ცოდვა განახსლეს, მღლით სენა გაუწერება...
რუსუდანს კი ღმერთი მოჭკლამს, მაგ ხმას ველარ მოესწრება!..

რადგან ღვით გაამართლეთ, როგორც მწერდით ამას წინა,
აწი აქეთ გამოგზავნეთ, ვინც თავიც მოგაწეინა,
მეც მოესუფდი, მან იმეფოს, მოიძებნოს თავის ბინა,
თუმცა ბუშის გამეფება, არ გვსმენია აქამდინა!...“

XXVIII

ეიასდინის მღვდმარეობა და ქცევა შემდეგ რუსუ-
დანის წიგნისა.

ღმერთმა ეკლას ააცილას, რაც ეიასდინს დღე დაადგა,
რუსუდანის მონაწერზე განწირვაში ფესი ჩადგა,
ვით მბეინვარე მსუცი რაძე, გადირია, გაცაშმაგდა,
ეკლასა მტრათ მოეწვენს, ღმერთსა ჭკობებდა, თავი სმაგდა!..

სან ოსრავდა, სან ტირიდა. გული ეკლარ დაიმშვიდა,
დაჟდებოდა, ადგებოდა, მოსვენებას ვერ იბეიდა,
გულზე აწვა გესლის ტვირთი, ვარმისაგან ძლივსლა ჭფშვიდა,
დაუითს, კბილით დასაღრღნელად, ამ წამს, სწორეთ, არ ჭზოგვიდა!..

ბოლოს ადგა და გავიდა, თამარისკენ გაეშურა,
მისი ტანჯვა და ვაება უღმობულად მოაწუურა,
შეგვა ფესი მისს ოთახში, კარი მაგრათ მოიხურა,
წიგნი მისცა სიდედრისა, ჭირის ოფული მოაწურა.

თამარმა რომ წაიკითხა დედის წიგნი, გადაიქცა,
ვარდი ქარვით შეეცვალა, ცოცხალი მკვდრათ გადაიქცა,
რა მოხრუნდა, აცასტირდა, ორივე ხელი თავსა იცა,
ცილმა გული დაუძეულრა, უმანკობა სულთანს ჭიფიდა.

ეიასდინი ან დაწმუნდა და მრისხანედ უთხრა თამარს:
 „იგიღე ჩემს მეტოქესა დაკანატრებე კუბოს, სამარს,
 გინდ სმელეთის მეფე იყოს, სუფს ამოვსდი იმას მთავარს,
 ან ვაღირსებე დედამიწას, ტავსდი ზღვისა თევზთა ამარს!...“

ჩემს მოლაღატე დიაცსაც, გუფს ამოვაცლი მუსთაღსა,
 შავსწომ ზედ ხანჯლის წვერზედა, მისთვის ან დავთხვე კურცხელსა,¹⁾
 ჩემს თავსაც ზედვე წავავლავ, ან დავედრებე გულ-მსდაღსა,
 გასამარტლებას დმერთსა ვსთხოვ, მივანდობ მხოლოდ უფელსა!“

თამარმა სთქვა: „აწი ვხედავ ჩემი სიტყვა ანა გჳერა,
 ანც ვიმართლებ უბედურს თავს, ეს უოფილა ჩემი წერა,
 ა საბუთიც მანდეკა გახლდეს, ჩემს ხელთ რაღამ გახერა,
 უფელსა ვთხოვ, მან მოკეთხოს, ვინც რომ მაგი მოიწერა!...“

ფიცი ან გწამს, რით ვიმართლო, რათ ვიმართლო, ანა თავი?
 რაც გნებადეს ისა ქმენი, ბარემ მიზლე მოსაზღავი...
 ან მცნობდი, ან გიცნობდი, რათ შემირთე მე ბედშავი?
 ძალამ მიქმნა, თვარა შენი ან ვიუაგი მე შემართავი!...“

ეიასდინმა უთხრა მკაცრად: „შენისთანა ფელიდი ქალი,
 ან გატულება დედის წიგნით, რადგან არის ქცევით მურალი,
 ანც რათ უჩინს უფლის ფიცი... რად გატულება ქმრის მუსთაღი?
 ვაჟ ჩემს თავს, უბედურსა!... დასტურ ვაჟ ჩემი ბრალი!...“

მე უმანკო სისხლი, სწორეთ, არავისი ანა მწუურსა,
 მაგრამ, გველო, რადგანა გსურს, დეე მოხდეს, რაც გსურსა,
 იმას დღესვე მოგაცილებ, იმ ურწმუნოს, შენს მიჯნურსა...“
 ესა სთქვა და გამოვიდა, ტაქმურა თვის სადგურსა.

1) კურცხელი—ცრემლი.

თამარ ღაწხა გულ-მოკლული, მარტო, ღვთისა ანახარა,
სკედრმა სდია კიდის-კიდე და დღითი-დღე გააშწარა,
ქმარსა მისცა, ვინც არ ჰსურდა, ვინცა ჰსურდა არ აქმარა,
აღარც ოსურა, აღარც ცრემლი, აღარც ტანჯვა არ აკმარა!

აქ ბედგერულმა დაიხიქა, შევედრა შესა-სესა,
გულ-მდულარემ, ცრემლის ფრქვევით, შევედრა მეუფესა,
რაც გადაჰსდა, უველა ჭირი, მოაგონდა თამარს დღესა,
სელ ანურობით იწერა ღოცვა, შეახარა თავი ქესა!

2

XXIX

ლოცვა თამარისა.

„ღმერთო ჩემო, სახიერო, ჩემი ლოცვა შეისმინე, დედა ღვთისაჲ, მე შენს ძესა შემაკუდრე და მიღვინე, ძეო მღვთისაჲ, ტკბილო ძეო, მტრისგან ზაკეას მომარჩინე, სული წრფელი განმიასლე, მფარველობა გადმომიფინე!

ღმერთო, ჭკუების გამჩენელო, მოკვდ ჩემდა შემიწინარე, მტრისგან გული შემიძრწუნდა, ღმერთო მისგან დამითარე; ძეო, მისხენ ჭირისგან, წმიდის გულით დამამყარე, მაცხოვარო, გვეკუდრები, დამიტკბევი სული მწარე!

დიდებულო და ძლიერო, შიშს და ძრწოლას ამაცილე, მესედი იოტისა შენი მადლი მინაწილე, იჭვისაგან გულ-დახშულსა, ჩემს ქმარს თვალი აუხიდე, დამხსენ ტანჯვას, დამხსენ ეშმას; მრუდე გზასა გამაფრთხილე!

ღმერთო ჩემო, ღმერთო ჩემო, მოწვეალო, შემიწვედე, სულით, გულით, დათრგუნეილი, გიდადადე შემიბრბლე, შეიწირე ჩემი ცრემლი, მცირე ფთილათ მიითვადე, მიიბარე ჩემი სული, ჭირი ღვთისათ შემიცვალე!...“

და ილოცა მსურველეთა, ტახტზე მიწვა მოქანცული, გული წელული დაუმშვიდდა, ღმობიერათ ქონდა გული, ბედშავს იქვე მიემინა დაესიზმრა ბაღი რწყული, შალვა და კი დადიარჩენ სული-სულში გადამშვიდა!...

XXX

უიასდინის განაჩენი დავით ბატონიშვილზე.

უელამეა, მარაგი, არ სხით ისმის ჩქამია,
ასასნი შაინც ფხიზლობენ, ბეჭითად, წამის წამია,
გაშმაგებულსა უიასდინს გულში უღელავს შხამია,
ძისთვის ეს ღამე ბედშავი, ჭოჭოხეთური ჟამია!..

ბატონის შვილი დავითიც ჩაფიქრებულა მწარეთა,
ორი დღე არის, შინა ზის, არ გამოსულა გარეთა,
ეს დიდებული ჭალაჭი, აწ ეჩვენება მდარეთა,
ჭიუჭრობეს: ჯდრო არის მივმართო, მე, ჩემის ჭკეუნის მხარეთა.“

ამ დროს მოესმა ფეხის ხმა და ჩუმი საუბარია,
მარდათ ატკეიტა ვურები, უცბათ გაელა ჟარია,
სულიმ შემოდგა კარებში, ზრდილობიანი წყნარია,
ამხილა სულთნის ბრძანება, ბედშავს თავს დასცა ზარია!..

ჭკადრს: ჟვიკრძალვი ცოდვილი, გულზე მედების გენია,
მაგრამ რა მეტქმის? რუსუდანს სულთნისთვის შეუსმენია,
ვითომც თქვენ თამარს ჭკვარობდეთ... უიასდინს აგი სწყენია,
ძან განგიწყესათ დანხობა,—ა მისი განაჩენია!...

მართალი არის ზღვის წყალი, არ არის კარგი სასმელი,
არც ზღვის თევზების კბილები კეთილად თმისა მკარცხნელი,
მაგრამ რა მეტქმის?... სულთნისა მე კერ გავხდები მძრახველი...
დავით რჩილეთ მუხთაღს ბედს, მეტს აღარა ვარ მომცდელი...“

«სე წამოვარდა დაბითი, გავეითლდა როგორც ფოლიო,
 სელის მიუგო: «ვის ჭკადრებ?... ვინ არის შენი ტოლიო?...
 სულთანმა როგორ შემწამა ხეში და, მისი ცოლიო?...
 მაგ უნდაური მუქაფით, ვინ უნდა აიყოლიო?...»

მე წაკვლ ვნახე ვიასდინს, მისგან გავიგებ სწორესა,
 შევარცხვენ ზირში ეჭვისთვის, ვერ გამჭვრეტელსა შორესა...
 მივირის ჭკვინი კელმწიფე, რა რიგათ მოაღორესა?
 როგორ არწმუნეს უწმუნო, ან როგორ აწყვა ჭორებსა?!..“

სელიმმა ჭკადრა: «ბატონო ამათ ჭფიცობთ თქვენაო,
 ჩვენ ჩვენი ვალი ვასრად გვაძს, თქვენგანით ჭსამს მხლოდ თქენაო,
 რადგან მორხილათ ვერ გსუდავთ, ძლას ვინმარებთ ჩვენაო...
 აწ შევედრეთ უფალსა,—გამშვიტსგელაო ზენაო!..“

ამ თქმაზე ერთი დასტვინა, შინ შემოცვივდნენ უფლები,
 თურქე გარეთა მდგარიფუნენ, კედელთან ბტუზულები,
 უბედურს დაბითს მისცვივდნენ, გულს ღმობა მოძარგულები,
 მხარზე შეისკეს, გასწიეს, ჩჭარობდნენ, როგორც თულები.

იარეს ზღვის ზირს მივიდნენ, იქ ნასეს ნავი ბმულია,
 შიგ ჩასდნენ ზღვაში შეტურეს, სდუმნეს, გაემინდეს სულა,
 აქ უცბათ წყალში გადუშვეს, ღაშა-გიორგის წულა,
 ფიცრის ნატკისი გადუგდეს,—ეწვათ სიბრალულია.

XXXI

სვე ღაფით ბატონის შვილისა.

შისდინ ზის მჭმუნვარეთა, თამარისგან გულ-ნატკენი,
ნადვლითა და გესლით სასუ, ეჭვის კიდეკ ვერ დამთქენი,
მარად ოხრავს, მარად შვიოთავს, ასე რბიან მისი დღენი,
თუძნა ღაფითს მოაზღანა მეტათ მკაცრი განახენი.

ამ ღროს სელიმ შემოვიდა, თაყუანი სცა დიდებულსა,
მოასსენა: „მომისმინეთ, ნურას მიწვენთ, თქვენს ერთგულსა,
სმია ხალხში, ვითომ ღაფით გადერჩინოს სასწაულსა,
და უშვილო, დიდ კაჭარი, ვითომ ზრდიდეს, როგორც წულსა...“

რა მოქსსენდა აგი სულთანს, აწი უფრო გადირიან,
წამოკარდა, მთლათ გაშმაგდა, ვით მპეინვარე ნადირიან,
სელიმს უთხრა: „შენ რადა ხარ, სადაურთი ნახირიან?...
საქმე ვერ ქმენ ხემს ნებათა, რცხუნე თავი და ზირიან!...“

წადი ესლავ მომიძებნე, ნასე ღაფით სადაც არი,
მომიძებნე, ორმოს ჩასკი, რომ სიყმილით¹⁾ იქნეს მკვდარი,
ის ძენავე—ჯალათებიც დაიბარე, შეიბყარი...
აქა ხეში განახენი შემდეგი და წინასწარი!..

1) სიყმილი—შიმშილი.

წადი ესლავა, გამეცაღე, არ მესვენო აქ ჰინშავი,
 თუ სიცოცხლე არ მოგძაგდა, თუ გეპირაღვის შენი თავი!...“
 აქ სულიმი გამობრუნდა, მსწრაფლათ ენა დაუძრავი,
 უცოდველსა, ვინა ჭეკანდა ამ ცოდვასში გამკითხავი!

რაკი გარეთ გამოვიდა, საქმე აღარ დაყოვნა,
 არ გაჭირდა სულიმისთვის ლაშას შვილის ძეგნა, ჰოცნა,
 მოიძია, შეცაიხურა, არ მიიღო ვაჭრის თხოვნა,
 ღრმა ორმოში ჩასო დაგით, რადგან რისხვის ჭეკანდა სსოვნა.

XXXII

ომი ქართველებისა ჯალალედინთან.

ქართველთ ჯარი სოფელს კარნისს კანაქა დაბლა გელათ,
 თორელები მოწინავეთ, ჯალალედინთან საბრძოლველათ,
 მომსრე ჯარი და უკანა—სერსე იდგა მათ საშველათ,
 სულ რჩეულნი მოსულეივნენ, სეჭართველთს დასაცველათ.

მათ ჭსარდლობდა ათბაგი, ამ დროს მეოთხე მძლავ გორსა,
 შვიდგან ქე დასტყეროდა სარბიელსა, კლდე-მინდორსა,
 ჯალალედინის ჯარიც მოჩნდა, გატყიპული შორი-შორსა,
 რიცხვით იყო ისე ბევრი, შახვდებოდა ათი ორსა.

ათბაგის გულში ეხლა სსვა კარამი თავს იჩენდა,
 ამას ლაშას დაბარება და ანდერძი გაახსენდა...
 იგი სთხოვდა, მამაკედევი, შალვას ნურას ნუ აწუენდა,
 რომ კლიზბრის ტანჯვის ნაცვლად, არ ჭხვედროდა მას წაწუმენდა.

რაც წყალობა შალვას მისცა, ლაშამ იგი არ აკმარა,
 ამ ანდერძით ათბაგსა სთხოვა, შალვა ჩააბარა,
 მისი მოკლა, შატრონობა, უურაძლევა დაუბარა,
 ათბაგი ამ თხოვნასე და ამ აზრსე დაამყარა.

ივანე კი სსკას აზრობდა, არ მისდევდა დანაშაღსა,
 ის თქრობდა: „შალვა ჩემთვის—გამასული¹⁾ დანა შირსა,
 რუსუდანიც მასა სწყალობს, ავას უდგას შირის-შირსა,
 ვა თუ სისსლიც მოაიოს, მამა-შვილნი მიგვეს ჭირსა!

ისა სკობს, რომ მე თავიდაც, იგი ძალე მოვიშორო,
 შვილი მეკვდეს სპასალარათ, მტერი მტრულათ მოვადრო,²⁾
 შეკავასო ვალადედინს, ვამბინო თავის სორო,
 ვარი აღარ მივამეფო, ძლათ მიწასთან გავასწორო!..“

ამ თქრებით გამყოფილმა, ეშმაკურათ ჩაინანა,
 წამოვიდა დაბლისაკენ, გუნებაში მოიღსინა,
 ვინც ვინ იუნეს ვაყვავები, მოუწოდა თავის წინა,
 ვასკლებსა და თორელებს შალვა სარდლათ მიუბინა.

მერმე ბრძანა მომზადება ვალადედინთან საომარათ,
 თორელები წინ გაუშო, ვასკლების ანაბარათ,
 მესსნი ავას ჩაბარა გორებიდგან მისაბარათ,
 თითონ დარჩა მეშველ ვართან, საქმე მართო მან ამ გვარათ.

ამ დროს ბრძანა, ჭკრეს სავვირსა და შეიძრა წინა ვარი,
 თორელები გაგულისდნენ, ვასკლებმა მისცეს მხარა,
 შეუტყეს თათრის ვარსა, მტერს ჭე დასცეს შიშის წარი,
 დაერვივნენ, მშინვარებდა იარაღი საომარი!

შეიქმნა კომლის ჩასა-ჩუსი, ღახტის და გურზის წვრიალი,
 შურდულების ტულაშა-ტელუში, ფართიანი ბომლის სრიალი,
 ცხენოსანთ შემოტაკება, მათი შუბების ტრიალი,
 დაკოდილო კენესა, ვაება, ერთობ მომართ წრიალი!

1) გამასული—გალესილი.

2) მოვადრო—მოვატყუო.

შეკვას ჟარი ჟარსა, გურზიანი—მშვილდოსანსა,
 ჭეიეთები-ჭეიეთებსა, ცხენოსანი-ცხენოსანსა,
 ჭხედავ მტერსა, მკინვარესა, თავის სისხლში განაბანსა,
 ამ ვაებსა, ამათ ზრიალს, მთა და ბარი ამდეკს ბანსა!

შალვა უძღვის თავ განწირვით თორელებს და კასელებსა,
 თათრის ჟარი მტრათ სჭარბობს და მეომრებს უთსელებსა,
 გერა ჭხედავს მეშველ ჟარსა და ეს უფრო ასელებსა,
 ათაბაგი არც კი იძრვის, გორზე წევს და ასელებსა!

ბერი კარგი მეომარი გამობრუნდა დაკოდილი,
 ამათ შალვას შეუძახეს: ჟარზე კვდები მინდ ცოდილი?..
 სომა ჭხედავ ათაბაგი გორზე სუფევს წაწოდილი,
 არ გვანმარებს მეშველ ჟარსა, მტერი ზე გვეყს მოწოდილი!..“

მთი რჩევა შალვამ დასტურ იწუნა და იუარა,
 ამ დროს თავში, რადაც ფიქრმა ელვასავით გაუარა,
 გამოვიდა უცბათ გარე, მიიარა მოიარა,
 მოიპუნა ძიძის შვილი, ასე უთხრა, ემუღარა:

„წა აქედან რუსუდანთან, მოასხენე ეს აშაგი,
 მოასხენე, რაც გაიგე, რისიცა ხარ აქ მხასავი,
 რომ ათაბაგს, ჩემის მტრობით, არ შეუძრავს დღეს აქ მელავი,
 რომ ქართლისთვის შემეწირავს უბედური ჩემი თავი!..“

მოასხენე: ათაბაგმა ხელი როგორ დაგვიცვალა,
 ამდენა ვაჟივანი მტრობას როგორ ანაცვალა,
 მეშველი არ მოგვასმარა, შაგვისუსტა ამით ძალა...
 მე რა ვიყავ?—ერთი ძლილი—წამწეშინდა და გამაწვალა!..“

მერე წადი საბერძნეთსა, გამიწიე სამსახური,
 ნასე თამარ, რადცა ფერათ, საქმე მიქმენ დასტურ მხური,
 ასე უთხარ: ამის ხსოვასში მე აქ მოკვდი უბედური,
 რაც გადაგვიდა, ბედმა გვიქნა, ბედისა ვარ მონამდური!..“

აქ ივანემ შალვას ჰკადრბა: „რასე იგლავა ვაჟო, თავსა?
 იმ უსწორო ომს დაესხენ, ვერვინ გკადრებს სამდურბესა,
 თვითონ ჰხედავ ათაბაგი, რა მოსისსლე მტრათა გეყვსა,
 თჳს მოიკლავ, საქართველდს, ვერ მოუშვი მათ თავსა...“

შალვამ აღარ მოუსმინა, შებრუნდა, ჯარს მიეშველა,
 შეძრა მტერი, გაიქცია, შალვას მიჰქვა უკან ვეკლა,
 ამ დროს ცხენი მოცაუგლეს, შეებრძოლა ხელ და სელა,
 ხმლიც ვუწმე გადაუტედა, დარჩა მამინ იმით სელა!..

ქართველები მტერს ჰსოცნიდა, მტერნი ქართველთ გაემკლავეს,
 ივანემ ერთს კლდეს მიჰმართა, ისიც იქვე ჩააქვავეს,
 ათი კაცი შალვას ეცა ვეწეურათ გააკავეს,
 ურდოსავენ გააქანეს, ომი ამით გაათავეს....

XXXIII

ო მ ი ს შ ე მ დ ე ე ტ .

ოთრის ჟარმა დაწია, მტერს დაესხა მასთან შებუღს,
 დ თუ ჭსძლია ქართველებსა, ჭტაკდა უფრო დამარცხებულს!..
 ათაბაგსა, გუღით შენადსა, შაღვას მტრობით გამარჯვებულს,
 დამარცხება ფარად უწნდა, რაკი შაღვას ჭმხერდა კნებულს!..

ჯალაღდინი უკუ მიდგა, სამს ადაჯსე დაბანაკდა,
 გადაჭსება თავის ჟარსა, ნახა ბუერი კაცი აელდა,
 შოგი მძიმეთ დაკოდალი, შოგი ბრძოლის ველსე წაკვდა,
 ქართველების მამაცობა, გაცაითჭება, გაარჩავდა!

ჯალაღდინს მოახსენეს, კარის კაცთა, შაღვას ჭება,
 აჭეს მისი გულადობა, არ დამაღეს მისგან ვნება,
 აჭეს მისი ვაჟაცობა, მერე თავის გადაღება,
 აჭეს იგი, რომ სიკვდილის არ ისურვა მოარიღება!...

ჯალაღდინმა ისმო შაღვა, წარუდგინეს იგი მასა,
 რა შეჭსება, მოეწონა, შემდეგ ჭკითსა იმან უმასა:
 „მას რა ჭჭვიან, ან ვინ არის, განაგებდა რომელ ჟარსა?
 აწ ტყვე ჭმნილი რას აწირებს, თავის სუელარსე იტყვის რასა?..“

შაღვამ ჭკადრა: „ტყვეს რა შეთქმის, ან რას აწევთ ზემს სასუელსა?
 ჟარს უძლოდი მოწინავეს, შოგს თორედსა, შოგს კახელსა,
 მგც ვიბრძოდი თავ-განწირვით, მტერს ვმუხრავდი, კვანდი სელსა,
 აწ თქვენ ბრძანეთ განაჩენი, ჭედს მოუხრი ზემს სასუელსა!..“

ჯალალედინმა უბრძანა: აბიქებენ ვაჟვარძასა,
 მკერა... მტერშიაც ვაფასებ გმირობას, ერთგულობას,
 მაგრამ ა მხელი საწხევი: რით უნდო მე შენს უმობას?
 სჯობს მოგიშორო, მანამ შენ მოჭრთვიდე ღალატობასა?..

მე ძალძამს ერთის ჰირობით, შენ შეგარჩინო სულია,
 თუ შემომხეივაც, რომ მექმნე დასტურ ერთგული ვუღია,
 მასთან დღეს, ან ხვალ, უგილოდ, გამოიგვალო რჯულია,—
 სხვა ღონე შენთვის არა სჩანს, სულუგულა დაკარგულია.“

შალვამ მიუგო: აბატონო, თავს რასეღ იწყენთ თქვენაო,
 რჯულს ვერ შევიცვლი ვერაფრით, ღვთისა არ მწადის წყენაო;
 დღეს ჩემს რჯულს შევიცვლი. ხვალ—თქვენსას, არ შემიწუნარებს
 ან სინიდასი რას მეტყვის, წაწმენება ჩემთვის ღსენაო. |ყენაო,

თქვენს ერთგულობას მიბრძანებთ, მასში ვერ გვადრებთ უარსა,
 მე, ქართელს გარდა, თქვენს მტერსა, გეცემი შეუზოვარსა,
 მერწმუნეთ, ვერ გაგიბედათ სიტყვასა მოსატყუარსა,
 ესეც იცოდეთ, ვერ მოკვლავ: ღაიცს, ბაღსს, მუქუმწოვარსა!...

გარდა ამისა მოგართმევთ სიტყვასა უცვალებელსა,
 არ შეგეცადო განარჯას, თქვენთან მხედვიდეთ მსლებელსა,
 ვერც ვინ მიქრთამოს, გინდ აღმასს მძღვნიდეს ფას დაუდებელსა,
 მეტს ვერას ვიტყვი, ვერც ვიფიცი, მუნდეთ ამ აღთქმის მღებელსა!“

ჯალალედინმა მიუგო: აშენგნით მეტს არას ველია,
 გზას სომ მასწავლი მაინცა, ქართლში რომ ვიყო მსლგელია?“
 შალვამ შეჰკადრა: აბატონო, ბარემ გამომშურ ველია..
 რჯულის შეცვლაზე აბ ტვირთი, ჩემთვისინ უფრო მხელია!..

კმარა! მეუფა ეს ტანჯვა, არ ღამრჩა მოთმინებანი,
 სინოცსღეს არა ვეიდულობ, მძებს თქვენი ღამირებანი!..
 ურჯულოთ ვინც სხელს ქეოფს? შასრულდეს თქვენი სუბანი!..
 რჯულისთვის, მამულისთვის, მიჯობს ათასი ვნებანი!..

ეს ლეში, წუთის სოფლისთვის, ადვილა დასათმენია,
 რჯულს ან შევიცვლი, თუ გინდა, ტანზე მომიღოთ გენია,
 ვერც უღალატებ მამულსა, მის შეტი რაღა მრჩენია?!
 „სიძარტლით მოჭრილი სელი, ვერ ანჯვისა სტეპნია!...“

ჯაღაღეღინი განრისხდა, ბრძანა: „კარგია, კმარაო!...
 კერძო, მომცილდი თავიდან!... წა, წაიუვანეთ ჩქარაო!
 მაგან თავისი სიკვდილი, თითონვე აღვიარაო,
 ერთს დღესაც ვამლეკ შაქმანს, თუ ჭკვესე დაემუარაო...“

თუ რჯულს ან იცვლის ურჯულო, მკეს დაუბნელებ მთვარესა,
 მთლათ ლეკმა-ლეკმა ავსებამ, დღეს დაგუენებ მწარესა,
 ისრით დაგსურეტაკ მაგ კერძსა, ჩემდა ცუდ მოსასმარესა,
 სვეტზე ვამუოფებ მაგის ლეშს, უორანთა გასასარესა!...“

XXXIV

შაღვა სანერობილემი.

უკუერობილი აღაწესში, შაღვა ზის ჩაფიქრებული,
გარს ჟაშუშები ადგანან, ყველა კრმალ ამოღებული,
ფიქრობს და ფიქრობს ბეჯერული, უწყალოდ დაღონებული,
ცრქმლებს კერძალვის საბრალა, გულში წელულ გაასლებული!

მაშინ თამარ გაასსენდა, იგიც მისებრ უბედური,
გაასსენდა ათაბაგი, მისი მტრობა, მისი შური,
ჯალაღდინის დამუქრება, სიციცხლის დღე მინაწური,
გაასსენდა სანაროველა, მოქმატა გულსა მური! ¹⁾

აწ ჭიფიქრობდა: „სკალ დიღაზე მოვა ჩემი აღსასრული,
წაშებისთვის თავს არ ვზოგავ, არ მაშინებს მისგან წელული,
დეე მტრებმა დამისვრიტონ, დამინჭლითონ მე ტლას გული,
აღონდ წმინდათ წარკადგინო ნაბომები ღვთისგან სული.“

დეე ისეუ ჟალაღდინი, როგორც ქნებას, ისე მრისხნებს,
დეე ნემის უბედურის სიციცხლისა ძაფი მისწუდეს,
მოუერისაგან ნატკენ გულსა, მტრისგან რისხვა ჩაღად უნნდეს,
თავს გრივალმა გადმიარა, მე ნიაჯი რაღას მიჰმდეს!...

¹⁾ მური — გაშაგებული.

მე ვინა ვარ?—ერთი მღიღი, ანუ მამულს ვარტე მე რა?
 სამარცხინოდ ტვეედ ჩავარდი, აქა ჩემი ბედის წერა!..
 გესლანმა ათაბაგმა, მტერს, მე, მტრულად დამძებრა,
 მაშველი არ მომაშველა, განგებ უგან გახერა!...

გაგლას მისსა საქციელსა, აწი რაღას აშირებსა?
 უსარგებლო ვარის მსსვერბლი მტერს ამსნეებს, ასშირებსა,
 ვერ მომისდა, როგორც მწადადა, აგი უფრო მატირებსა,
 კეთილი ქმობს საკეთესა, ბოროტი—გესლს და ჭირებსა!...

კაცი ის არის, ვინც მამულს გამოადგება შეიღათა,
 ვისაც სამშობლო ტაძრათ აქვს, თავი სამსსვერბლო წიღათა,
 ქვეყნისა ცრემლი ჭირად უნსს, მისი ღიმილი—ღსინათა,
 ვინც მისთვის თავსა შესწირავს, თავს შამოაულებს ფთიღათა!

კაცი ის არის, ვინც მამულს ეტრფის და ეთაუვანება,
 ვისაც ვერ დასძლევეს მტრის ოქრო, ვერც მისი მკაცრი ბრძანება,
 ვისაც სამშობლოს ოსურისთვის ღომ-გული მოეფსანება,
 ვინც დასთხვეს მისთვის წმიდა სისხლს, მოწამეს დაეკვანება!...

ახ, თამარ, თამარ, რა მიეგე, რად არ დამევეი ნებასა?..
 ვსედავდი აგი მოქმონდა ვრძაღვასა, მორბადებასა,
 რაზე ჩავცვივდიოთ ამ დღეში? გულნი მივევით გზებასა,—
 რაზე მომისნე სიგოცხლე, რაზე მიმევი ვნებასა?...

წარსდი, გაფუჭდი, ქე, თავო! რაღა დროს სინანულია?...
 თუ სინანულის დრო არი, სჯობს ცისთვის სძგურდეს გულია,
 უფალთან ცრემლთ კედრება, არ არის დაკარგულია,
 ეს წმინდა მცნება, სიურძითვე, ჩემს გულში დანერგულია!...

რეულს და მამულს ვინც თავს სწირავს, რამ სამოთხე მოუსწავს..
 ღებრთო ჩემო, მერ მიმილე, შეისმინე ჩემი აჯა:
 მე არ ვითხოვ ამაგილო სვალინდელი მწარე დახვას,
 მომიტვე შენადება, შეიწირე ჩემი ტანჯვა!...

სახიერო, მაშატიე, თუ რამ გცოდე უნებურათ,
 მე შეუნდევე ათაბაგსა, ნუ ექმნები მონამდურათ,
 თამარს მიეცე ტახტი მეუღრო, მას შემყარე ზეცას მმურათ,
 საქართველს მიუთვალე ჩემი ვნება სამსახურათ!...

ნუ მოჭკითხავ უმეცარსა, ჩემსა მტერსა, ჩემსა ვნებას,
 საქართველს გაუმარჯვე, შენგნით ელის იგი შკებას,
 ჩემი ზირი გილაღადებს, იტყვის მსოფლად შენსა ჭებას,
 ნუ წამწედევე, მეც მაღირსე სამოთხეში შენ კერძ სღებას!..."

...ანდამი...
...ანდამი...
...ანდამი...
...ანდამი...

XXXV

წამება შალვასი.

მ

პერთი უხენს განახენსა დიდებულსა და მდარესა,
შალვაც კლის თავის შავს ღღეს, კლის ტანჯვის სიმწარესა,
იგი მხვას წარდგეს ზეცას და მოჰმორღვეს ამ არესა...
„სადაური სად მოკვდება, სად უთხრობს სამარესა!“

გათენდა და ჯალღდინი გამოვიდა ჯარის წინა,
ზედ მინდორზე ძელი იყო, ამართული შალვასთვინა,
აკერ შალვაც მოივანეს, ეტობოდა მოეწეინა,
ჯალღდინმა შეუძახა, — გულფიცსმა კერ შოთაშინა:

„ღღეს რას იტყვი, შენ ურჯულოკ, რას აშირობ აუო კაცო?
რჯულს იცნოლი თუ, იმას ირჩევ, რომ ესღებუ აქ ჯვარს გაცნო?...
მაგ კერობობით როგორ გინდა, ჩემთან თავი იმაშინო?...
ან თუ გწადის შენი ჭიბი სსკა ბრიყვს თავსე გადაცნო?...“

შალვამ ჭკადრა: „მე გუშინვე მოგასსენე ვეღლაფერი,
რჯულს კერ შენგელი ვერა გზითა, კერ გავსდები თავის მტერი,
როგორიც მე, ასეთივე, არის ვეღლა ჩვენი ერი...
ჩემი რჯული შენ რას გიშლის, მე თუ ეი ვარ მადლიერი?!..“

გინც რჯულს შესწვლის შიშით, კრძალვით, არ ივარგებს ის
ის იქნება მუსხანათი და მკომბელი თვით უფლისა, | შენთვისა,
შენი ღმერთი, ჩემი ღმერთი, — ერთი არის მარადისა,
რჯული კაცის გული არის, სინიღისი — მტნება ღვთისა.

რა სული გაქვს ნემს რჯულთანა?... რად გწადს მისი შეგინება?
 მე შენს სურვილს ვერ დავეუბნე, შეასრულე შენი ნება,
 არ მაშინებს შენი რისხვა, რასაც ველი—არც ის ვნება!...
 რასაც ესლა მე მიმზადებ, სამოთხის გზათ შემეჭმნება!...“

ჯალაღდინი გატაფიცხდა, შეიძახა მალლა სმითა:
 „მომაცალეთ ეგ ურჯულო, თავს ნუ მოსჭრით მაგას კრმლითა,
 აიმ ძელზე მიაკართ, დამიხვრიტეთ ეგ ისრითა,
 სამოთხეში წააბრძანეთ, განცხროპით და სიაძითა!...“

ჯალათუბი ეცნენ შალვას, უცბათ ძელთან მიიყვანეს,
 წელ-ზეითი შემოსმარცვს, შიშველს სული წაატანეს,
 წყე მიაკრეს იმ ძელზედა, იგი ვგარცმულს დააგვანეს,
 სანაწილე, მოოჭვილი¹⁾, მისი, სულთანს მიუძღვანეს,

ერთი გადგა შეიღჯოსანი, შალვასა ჭკრა მკერდს ისარი,
 წელს ითხოვდა უბედური, არეინ მისცა ერთი ცვარი,
 მეორე დღეს—მეორე ჭკრეს, მესამე დღეს—მოსდგა ჭარი,
 ზოგი შუბით, ზოგი დანით, სხსულიტეს, ჭსურეს, ცოცხალ-მკვდარი!

სხვა ტანჯვები ბედშავს შალვას, თითქო სვედრმა არ აკმარა,
 დღე მზე სწომდა, ვეაკვი სჩქლეთდა, ღამე გოლამ გაამწარა,
 ამ ვალებით, ამ წამლებით, ეს საბი დღე გაატარა...
 ნეტარ იმის!—ბოლოს უფალს მწარე სული ჩააბარა!...

1) მოოჭვილი—ოქრო თვლებით შემკობილი.

XXXVI

ჯაღალედინისაგან საქართველოს აოხრება, მისგანვე
ჩინგიზ უაჩნის შვილთან ოძი და მისი შედევო.

დივარა ჯაღალდინი, შაღვას ვნებით გამხდარი,
სომხეთისკენ წარემართა, წაიყვანა იქით ჯარი,
კაცის სისხლით უმამლარმა, შეამტკურია ანის კარი,
რა სომხეთი შოაოხრა, თბილისს დასცა შიშის ზარი.

რუსუდანი წასუღიეო, ამ სანებში, ქუთათისსა,
ბოცოსა და მქინს ვაღად იეო ძლოდა ჯარებისა,
მინდობილი მისიე საქმე თბილისის და ქართლის ცვისა,
მავრამ მხარე გასდა მსხვერძლად, აქ შეოუ სძარსულთ ლაღატისა!

ჯაღალდინი შემოადგა ქალაქს თბილისს დიდის ჯარით,
ქართველები წი დაუსუდნენ, არ ითვარეს თავი ივარით,
თითქმის ეგელმ თავი დასდვა მამულისთვის სისხლის ღვარით,
მაშინ მტერი იესიუა, ნაღალატკეს განჯის კარით!

აქ შეიქნა სღხის ელექა, მიკინვარება, საოცრება,
ემაწვილების ცნით სრესა, სახლების წვა, აოხრება,
აკენის წულთა, ეღების წინ, ზე კედელზე მინარცხება,
თავების ჭრა და წამება, ვინც უარ ჰყო გათათრება!

სარდაფებში, ქა-გვირბაში, შიმაღულთა წყალში ჭურჭენ,
 დ სუდრებში შესისხულთა, გუბრიითა და ფიხით სწვიდენ,
 მუცელ-ქმნილთა დედაგატთა, ერთსა ორად გადასჭრიდენ, | დენს...
 ურჯულონი, წმიდა სატთა, ხაღსის თვალ-წინ ჭურჭენ, ჭიფხინ-

ამ ჭირით და ამ ვაებით მთელი ქართლი ონავარ¹⁾ ჭეხეს,
 დასამტვრევი დასამტვრიეს, დასაწვაკი—უველა დასწვეს,
 ვინც რომ სატი არ დათრგუნა, ან ანუგაწეს, ან ჟვარს ანებს,
 აიყარენ, გადინაცვლეს, თბილისს სახი აღარ დაჭეხეს.

საზარელი ეს ამბავი რუსუდანმა სენო სულეველა,
 მსწრაფელ დესპანი გაუგზავნა, ჩინგის ეჭის სთხოვა შველა,
 თანაც ჟარი შეიკრიბა, ჟალალდინის საბრძოლველა,
 ამით ცოტნე დადიანი საზღლათ მისცა, მტრისა ბელა.²⁾

შიგ ბოლნისის ხეობაში ჟალალდინის ქქონდა ბინა,
 დადიანი თავს დაეკა, მისი ჟარი დაიფრინა,
 ჟალალდინი შეცამჯრდა, ჟართ სიმრავლე გაკვლინა,
 თბილისს ისევ დღე დაქმართა, რაც ეჩხა ამს წინა!

ვინ დაცხრობს ამდენ ჭირსა? რა მოჭრესამს, ადენ სისხლსა?
 ვინ შეუშრობს ამდენ ცრემლსა, დედას შვილზე გაკლევილსა?
 რა დაატეობს ამდენს ხალკულს, სამსაღათი³⁾ გალესალსა?
 ვინ აუგებს ამდენ ძეგლსა მამულისთვის დახოცილსა?!...

ამ დროს თული წამოვიდა, ჟალალდინის შესარქელათ,
 ჟალალდინმა რა გაავო, არ განერდა არსად კვლათ
 თული სდევდა ფეს-და-ფესა, ამ ავაზაკს შესამქელათ,
 ბასიანში მოეწია, გაწვივ საბრძოლველათ.

1) ონავარი — ავღება, აონრება.

2) ბელა — შთამოქმელი, ამა-ან-ებელი.

3) სამსაღათი — საწინაღობი.

შეიქნა ომი ფიცსელი, სრვა, ქლეტ სანჯარია,
 ხან იგი სძლედა, ხან იგი, ხელი ვერც ერთს დაჭრა,
 გბილითა ჭლწინდა გაცი გაცს, მოკრდა სისხლის ღვარია,
 მოიტავტავა, მიჭმინდა, კოდეფი, მასთან შეკდარია!...

ბოლოს იძლია ჟალაღდინ, ქართველთა ცოდვა ეწია,
 გაიბნა მისი ღაშქარი, თულისგან დანაღუნია,
 თითონაც ჭჭუსლა თავის ცხენს, შიშისგან მოხსნეწია,
 ერთს ტყვს მიჭმართა უღაბურს, კრავის წამოწია.

ასე ეგონა უბედურს, უგან მისდევდა თუღია,
 ნასა, არავის მოხანდა, აღარც-ვი ახლდა ვუღია,
 მადლი შესწირა უფალსა, რომ გადინინა სუღია,
 ჩამოსტა, ცხენი დააბა, წამოწვა მოქანტუღია.

რულმა ¹⁾ დასძლია ბედშავსა, ძიღი არ ჭმინდა ტკბიღია,
 ამ დროს მოვიდა ვიღაცა მწუქსი კრძალუღი, ფრთხიღია,
 დანსრიკა ჟალაღდინის ქამარის თვლეუბი თლიღია,
 ქამარი, კმაღი, კამარჭი ²⁾, ღაღის მსხვილ-მსხვიღი ღიღია...

სულმა დასძლია ამ მწუქსსა, თვლეუბს სულ მთლათ გაამხეჯა,
 ოქრომ-გვერთსმა ეშმაკისამ-დაავიწა ამას ზეჯა,
 აქ ხანჯაღი ამოიბრო, ჟალაღდინს გვერდში შესცა,
 და, დროებით, მისამალათ, უღაბური ტუისკენ ეცა.

ოფლი და სისხლი გაცისა, ცოდვით, ამათ ფრჭვეღი,
 არვის შერხება შეიღამდე, იჭხება ღვთისგან წაღალი,
 არც შეჭრისა ჟალაღდინსა სისხლი ქართველთა თხეღი,
 წაწმდა წუნკალა მწუქსისგან, როგორც პირუტყვი ეულა!...

¹⁾ რული—მცირე ძიღი.

²⁾ კამარჭი—სარის ხუღე.

XXXVII

ჯაფარი მწეკმის დანჯა.

სულთნის სატახტო ქალაქში, ხალხი სჩანს შემოავრებული,
 ზედ მოედანზე ორმო ჩანს, თეისით და კუბრით გზებულნი,
 აქ—კადი ვინმე პურობილი, ტანზე კუბრ შემოცხებული,
 სასჯელს მოკლის უცნაურს, მჭმურვარე, ჩათიქებული...

ამ დროს, მასთან, მოხდგა ფაშა ქურქიანი, ცხენოსანი,
 შეუძახა: „ჩემო ჯაფარ გავიმურაშს მეტათ ტანი,
 მაგრამ ბეკის ჰშურს ეგ დიდება, შეგნატრიან ბეკრი სსკანი,
 რადგან მისვალ ფესამბართან, მიგიდუბეს გრგვინკით ცანი!...

რისთვის მოჰკალ ჯალღდინი, რაღა ჰქენი საქმე ავი?
 —მეფე მოჰკალ ზვარასნისა, გაიფუტე კარგი თავი...
 რაზე უძღვენ უასდინსა მისი რასტი, მოსართავი?
 დარიბებში თუ ჩასთკალე და მართვი სპეკალი¹⁾ სვავი!...

ამის ნაცვლად უასდინმა გიწკალობა ეს საკირე...
 აბა, მითხარ, ჩემო ჯაფარ, საქმე რაზე გაიჭირე?...
 მაგრამ მოდი, ამ საკირით, მოიმორე მავი მწვირე,²⁾
 გასწი ზეცას სამოთხეში, მე კი შენთვის ამატირე!...

1) სპეკალი—პუტოსანი თვლები.

2) მწვირი—ჭექი.

მწყემსმა ჰკადრა, ფაშას ცრემლით: „რა ვიციოდი უგუნურმა, თუ ის კაცი შეეე იყო, რა ვიციოდი უხედურმა... რაც ვიშოვე სულთანს უძღვენი, მე ჩემს ბედზე მონამდურმა... სიტყვა რამ მაქვს, მოამხმინე, კარგი რამ სცნას შენმა ყურმა...“

ფაშამ უთხრა: „არ მცალიან, ნულარ ჰკარგავ უბრალოთ დროს, ხომა ჰსედავ, გუბერი იწვის,—ეს ზარალი ვინ უნდა ზღოს?... მიდი გეცხლთან, არ შეგრივდეს, ჰირს ნუ უშკერ ამ ცივს სიოას, სათქმელი არ დაივიწყო, იქ მითხარი, სიიქიოს!“

აქ ვათარამ შეიბლაულა, მჯილვი ¹⁾ იცა მკერდსა და გულს, ფაშას სთხოვდა: „ანდური მაქვს, ვეტყვი ვისმე მე აქ მოსულს,“ გადაავლო თვალი ხალხსა, ერთს ჰსეღვიდა დაღონებულს, იმას სელი დაუწინა, მისგან უცნობს, ახლად ნახულს.

იგი კაცი წადგა წინა, ფაშამ მისცა ამის ნება, მწყემსმა დიდხან უხუზრულა, გაუჭრვა დაღონება, ამ დროს ფაშამ შეიძახა: „უძარა, ვათარ! გეცხლი ქრება“... აქ ვალათინი მწყემსს მისცვივდენ, შეასრულეს განჩინება!...

ხალხმა უცხო ხმა ჩავმინდა, შეზარა ეს სასჯელი, თუმცა მსხვერპლი საკირისა, დასტურ იყო მეფის მკვლედი, ზოგმა კიდევ ჩაიგინა, ვინც რომ იყო უღმობედი, იქნება რომ მათში კიდევ, ბევრი იყო დასაწყელი!

ზოგი კაცი ვერ იცნობა, ვერ იცნობა მისი გული, ვერ იცნობა უღმობედი, ქვა-კლდე და გულ-მონასკული, ზოგს გული აქვს მეტად ჩხვილი, სათხოება დანერგული, ზოგს აცინებს სხვისი ქირი, ზოგს ცრემლს მაჭკვრის სიბრაღული.

¹⁾ მჯილვი—მეშტი.

XXXVIII

სოსანას სღუნნი და თხოვნა ეიასდინ სულთანთან.

ეიასდინ ჩაფიჭრებულა, იჭვისკან მოწამლული, და სიდედრის მონაწყროთ გულ-კოდილია, მოშსამული, მას არც თამარ ვეარება, მისგან მწარეთ დანაგრული... სასასლეში არა სუფევს სიტკბოება, სისარული.

არად უნასს ბედშავს სულთანს, არც სიმიდრე, არც ღიდეზა, დარდისაგან, ჭმუნვისაგან, მარად ცუცხლი კვიდეზა... ამ დროს ვიღაც შემოვიდა, იგრძალება, ერიდეზა, დაინოქა, თაუგანი სცა, რაგდაის თქმას ემზადება.

ეიასდინმა შეცაქითხა: არა ვაცი ხარ, სადური? ათი დღეა, რაც თხოულობ, გინახებო უბედური... ნება მოგეცე აქ მოსლვისა, შენგანა მაქვს ესლა უური, მითხარ შენი საჩივარი, ვისხედა ხარ მონამდური?..“

უცნობელმა მოასსენა: არა ვჩივი, არაფერსა, სღუნნი რამ მაქვს მოსართმევი, ვერა ჩინავთ იმ გვარს ბევრსა, გთხოვთ მიიღოთ, მე მოგართმევთ, დასტურ თქვენსა შესაფერსა..“ აქ ქამარი ამოიღო, შეაუენა შუში ჭერსა!

ამ სღუნის ნასვამ ეიასდინი გააოცა, გადაჭრა, ქეითხა ამ ვაცს: „შენ ვინ მოგცა, ეს საშეფო ქამარია?...“ მე სღუნებმ ქედრა: ამოანდერძე, მავ ქამრისა, აწ შევღარია, თქვენს შესავეთ სავირითა, ღვინი ძეგის ამარია!..“

ეს ჭაფარამ მანდურმა, თან მოსდევდა მისი სული,
 ადგილიც მან დამსწავლა, სადაც ჭქონდა მას დაფლული,
 წაკელ, ვნახე, ამოვიღე, თქვენდა მქონდა შენასული,
 მეშინობა, არვის ემცნო, არ მოვეკალ მე ბუდურული!...“

სულთანმა სთქვა: „მართალი ხარ, შენი სიტყვა მენიშნება,
 მე წაწყმიდე იგი კაცი, ასე იყო ჩემი ნება,
 რადგან მოვლა ჟალაღდინი, ჭკადრა მეფეს შეგინება,
 ეს ქამარი, —როგორც ვაზრობ— იმავ მეფის თუ იქნება...“

მე ჭაფარამ მამინ მიძღვნა ჟალაღდინის იარაღი,
 ამ გვართვე მოთჴვილა¹⁾ ჭუუპოდნენ, ვით ტურფა ბადი,
 მას ეგონა მამებდა, მაგრამ მასო გულსა დადი,
 მინაც თავი წაიწყმიდა, გასდა ჩემგან დასადადი!...“

ვინ არ იცის, უკლა მეფე, ღვთის განგებით ინიშნება,
 თვით მეფობა, მეფეებსა, უფლისგანვე ებოძება,
 რომ არ ძაღუის უბრალო გაცს, მისდა სიტყვის შეკადრება,
 არამც თუ რომ ღვთისგან ცხებულს, მათუნოს რამე ვნება!...“

ახლა მითხარ, რა გწადიან?... რატა ესურდეს, იგი მთხოვე,
 რატა მთხოვა, შეგისრულა... შენს ვაღს ესლავ დამათხოვე,
 სიტყვას გაძლევე ხელმწიფურსა, შეგისრულა, დაიხსოვე,
 აწი, ჩემთან, მორიდეება, შიში, კრძალვა, მიატოვე.“

მეზღუნემ ჭკადრა: „მე სოსანა ქართლმა მშო და გამომზარდა,
 ღამას ვახლდი, განსვენებულს სხვა ბატონი არა შეაკლა,
 ღაღათ ვახლდი იმის შეიღსა, ღართა ვრავდი ამის გარდა,
 აწი უკლა დამეკარება, ვისაც ვცავდი, ვინც მიუყარდა!...“

¹⁾ მოთჴვილი ოქრო თვლებით შემოობილი.

ელა ჩემი სოსოკარი, მოისმინე დიდებულო:

ერთი ტყვე გეხვს შეწერობილი, მანატიე, ღვთივ ცხებულო,
დაძიბრუნე მე გაზრდილი, ეგებ კიდეკ ვასულდემულო,
ამით, ღვით ბატონის შვილს, ერთგულობა დაუსრულო!..“

ამ სასელის გაგონებით ვიასდინს ჰხვდა დიდი წყენა,
თვლებიღვან ცეცხლს აფრქვევდა, დაკარგა ღმობა, თმენა,
შეუძახს სოსანას: „რატებს ჰზოდაკ, ნეტა შენა?!..
ვინ ღვითი?.. რა ღვითი?.. მოსაჭრელი თუ გაჭებს ენა?!..“

ვინ გამხილა, უბედურო, სახელმწიფო საიდუმლო?
მკვდრის აღდგენა, უტუნურმა, როგორ უნდა მაიმულა?
ამისთანა სოსოკარი, როგორ უნდა შეგისრულა?...
ანკი როგორ გაძაბუდე, ამისი თქმა, მე ურჯულა?!..“

აქ სოსანამ თრთოღვით, კრძაღვით, მოახსენა ვიასდინს:
„დიდებულო, რად მიწურები, ჩემი თხოვნა რადა გწეინს?
დავითი რომ მკვლარი იუოს, მოვიხსობდი თვლის წინსა,
ან შემცოდეთ რომ კხადიდე, შევასხამდი კლდეზე ტვინსა!..“

ეს რომ ესმა ვიასდინსა, შეიძახა შრისხანებით:
„შამ ღვითი ცოცხალია?!.. რა რიგათა?!.. ვისი ნებით?...
აქ ვინ არის მუხანათი?.. იგიც დავწო ცეცხლის გზებათ!...
ვინ მომძარა დამნაშავე, რომ ჩაკვირო იგი ჰვებით?!..“

აქ სოსანამ, გულ-ხელ ბჭობით, მოახსენა: „მოამისმინეთ,
იჭიანეთ სულგრძელობა, მცირე ხანი მომიტოვინეთ,
მოგახსენოთ უკვლას კაი, — ამ შიმიე ტვირთს მოამაწინეთ, —
შემდეგ მსაჯეთ, გახინეთ, რითაც გნებავთ მოამკვდინეთ!..“

სულთანმა სთქვა: „ცოდვის ზღვითა, მე, თუ გინდა შემისუილო?!
რა გზით უნდა განამართლო შემცოდე და დამამშვილო?...
აქა წიგნი რუსუდანიის, წაიკითხე ცრუო, ფლიდო, —
მერმე მითხარ, რით ამართლებ, რომ თავს ვნება მომიწადო?!..“

საგოდავს სოსანამ სულთანს წიგნი ჩამოართვა, გადიკითსა, დაუბრუნა, ზეცას თვალნი შეუძართა, სთქვა: „უფალო, მართალთა, გადმომეცე შენი კალთა, თუ რამ მიჭირს უბედურსა, ჩემის ცოდვით დამქმართა!“

მერმე ჭკადრა უიხდისსა: „აჲ იმინეთ ჩემი თქმული, მე დავითის გამზრდელი ვარ, იმისი ვარ მე ერთგული, თუ რამ ვიცი საიდუმლო, მით უფრო ვარ დავარსდელი, ამის ცოდნა შეემდობა, რადგანა ვარ მისი უული...“

თქვენ რომ დავით დავესჯათ, მე შავიტყე განჩენი, ქალქში ზურს ვთხოვლობდი, ვვლახავობდი ჩემი დღენი, იმით ვკვებდი უბედურსა, დაუშავე, ასე ვქენი, თუკი დამსჯით, თქვენ ხელთ ვარ,—აჲ იცით დანარჩენი...“

რაც რუსუდანი მოუჩმასავს,—ცილია და არაკობა, მაგ წირილში სხვა აზრია, სხვა გვარია ეშმაკობა... არ ქსმენია საქართველოს ბიძაშვილთა არძიეობა!.. ამით სცანიოთ თამარისა და დავითის უმინეობა.

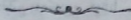
თამარ რქვას იზრდებოდა და დავითი—მამასთანა, დავით სამ გზის ვასეთს იყო, ლაშამ მე თან გამატანა, ჩვენ მოკედით და თამარიც მოიყვანეს ესლახანა, განა ცილიც შეიძლება, უმსგავსო და ამისთანა?!..

რუსუდანის აზრი მესმის, თუ კი აზრი შეუსრულდა: უნდა შეიღი გამძეოს, სხვისთვის ტასტი არა ქსურდა, ეს დავითი თქვენით მოკლას, აგი უნდა, აგი სწყურდა, ამ განზრახვით წიგნი შეთხზა, ცუდ ზღაპრობა რაში ქსურდა!..

ვა ჩემს გაზრდილს, უბედურსა, ჩავარდნილა განსაცდელსა, იტანება უწყალოთა, ჭირებს იმკის მეტათ ძნელსა, დიდებულთ რათ წაქსწყმედავთ, უმანკოს და უცოდვილსა?... რომ არ ევეის ბიძაშვილსა, ჭკითხეთ მანინე ქართულის ძღველსა!..“

სულთანს ღიმი მოუვიდა და სოსანას მიუვიქრა,
 უთხრა: „შესმის უკლაფერი, შენი სიტყვა ახლა ძვერს,
 მომიტია შენთვის დავით... აჰა მისი ბედის წერა...
 დეერთმა ჰკითხოს რუსუდანსა, რომ მე იმას დამამტერა!..“

აჰ დასწერა ფარატინი, სოსანს მისტა და უბრძანა:
 წადი სკლიძს მიუტანე და შენც წაჰკე იმას თანა,
 დავითი აჰ მომამწვიეთ, მიხდა მისი აჰ მოყვანა,
 მსურს ბოდიში მოკითხოვო, რადგან ცოდვა შემანანა!..

XXXIX

ვიასდინისაგან შენანება თაჲის საქციელისა და მისი
თამართან წასლვა.

ვიასდინ სულთანს სოსანამ დასტურ გული მოუბრუნა,
გულში ეჭვი, შესისხლობა, მოურეცხა, დაუთრგუნა,
სინადისძაც მისი ქვევა შეურცხინა, დაუნუნა,
ქე ხაჯდო სინანულში, ეს ფიჭრები მიარტუნა:

„მიუვარს კაცი, ვით სოსანა, ერთგული და გულმართალი,
ქართულნი მით იქებაიან, არკინა ჭუავთ იმათ ცალი,
მასთან დასტურ ვაჟკაცები, სსკუბსავითა განა მსდალი,
უცხო თემში ვერ მოსძიო მსგავსი, ვერცა ნახათალი.

ველაჲ უმაღლი სოსანასა, გადმიწმინდა გულსა მური, ¹⁾
ამის ნაცვლად, იმედი მაქვს, დაუფასო სამსახური...
რა ვიუავი აქამდინა?—მოთელი ქვეუნი მონამდური,
მსურდა ვეკლა უოფილიყო ჩემებრ ოსკრით, უბეღური!..

გოჩირება ველარ მცნობდნენ, ვიუავ მათგან გაბასრული,
არა მქონდა მოსვენება, არც ჩემს თვალეს—მცირე რული, ²⁾
მშურდა სსვისთვის მოღსინება, თუ ვინ იყო მხიარული,
მსურდა ვეკლა უოფილიყო ჩემებრ, ჭმუნვით, დანაგრული!..

¹⁾ მური—დარდი, ვარამი, ბნელი.

²⁾ რული—მცირე ძილი.

გარძით, გელდით, ეჭვით სავსეს, ანა შქონდა მოსვენება,
 ჩემგნით ვიდლოთ—რისსება იყო, მისაროდა სსებათა ვნება,
 შევტუქსვიდი ნაზირებსა, ესლა იყო ჩემი ნება,
 და მარადის სასსლიანი იყო ჩემი განჩინება!..

მე შევსწამე თამარს ცილი, დაკამცირე საგოდავი,
 დახე მისსა დიდ სულთანს, არ იმდაბლა ჩემთან თავი,
 მოისმინა თავჩეჯური, უველა ბკირი, უველა ავი,
 მონუგეშე ვილა ქუაუდა, ვინლა ქუაუდა გამკითხავი?!...

აწ რილათი მოვიბოვო, მე, იმისი სიუკარული?
 აწ რაღა გნით დავიბოუნო, მე, ნარნარი მისი გული?
 თავად ჩემსე გულგრილია, იგი ჩემგან დაჩატრული,
 მანც წავალ, ვსცდი ბოდიშსა, მის უბრობით დტანჯული!..“

ამ სიტყვასე შე წამოდგა, თამარისკენ წარემართა,
 მადიოდა ღიმილითა, აღარ ქლურიდა ცრემლის ღვართა,
 რაც სოსანა ინასულა, ეს ცქლილება დაემართა,
 და იმედით აღჭურვილი თამარისას მიდგა გართა.

XL

დავითის ორმოცეან აძოვეანა უიანდინთან

წარსადგენ:თ.

კაცი ზოგჯერ ბრმა-ურთ არის ემსგავსება ზოგჯერ ბეცსა,
 კაცი მკულბს შირტოტყუყუა, ბორცოტში კი სჭარბობს მსეცსა,
 ძსეცი შურს არ მოგიძიებს, კაცი გიზღავს ავს ორკეცსა,
 დასე კაცის ბუნებასა, მისს გულში რა გასლი ძეკსა!...

სოსანა და სელამ-მულაჲ მისდგენს ერთს დიდს ორმოს შირსა,
 ამ უდაბურს, ურთ ადგილში, შამის ქსეჯვიდურ მსოლოდ სშირსა,
 შამოქსმათ სუნეშა, კუნესა, ჩაახედეს ამით ძირსა,
 დავით იწვა იმ ორმოში, იჲ იძვიდა იგი ჭირსა!...

ორმო უარდა მეტის-მეტად, სუნი იდგა საზარელი,
 ბედმაგს დავითს ქმზობლობდენს: ჭია-ღუა, ხელიკი, გველი,
 ქვეუნიხატან მივიწეებულს, არა ქუანდა იმას მწველი,
 მარტო სოსან მივიდოდის, დღეში ერთხელ, მისი მზრდელი.

ძირს ჩაუშვეს ორი თოკი, ზედ ფიცარი გაღაბმული,
 დავით მალა ამოხიდექ, შაულონდა ჭაბუგს გული,
 მოაბრუნეს საცოდავი, მთლათ გონება დავარგული,
 მოიხედა, გადმოსდინდა ლაწიწე ¹⁾ ცრემლის ნაკადული!

¹⁾ ლაწიწე — ღოუა.

თმა გაზრდოდა უბედურსა, წელზე სცემდა გიშრის ფერად,
 ლალი ქარვად გარდასცვლოდა შექსარეკდა კაცს სამსერად,
 ამ ქვეყნიდგან გასულიყო, შემდგარიყო თითქო ბერად,
 შხა თუ იყო სასამარედ, ადარ ღირდა დასაჭერად!

იგი მოსულთ დააშტერდა, წუნარის ხმით სთქვა: „სოსან შენა?!
 ძადლი უფალს, რომ მოხვედი, ხვეულებრივ, აქეთეგნა,
 მოკიდალე, ადარ ძადმამს, წაწეშდა უკვე ჩემთვის ღსენა,
 მინდა გითხრა შენ ანდერძი, მთიგროვე ყურთა სმენა...“

დღეს რაღა მჭირს, სამართლათ მჭირს, მამის ცოდვა შეკითხება,
 მე გადაძხდა, რაც ელიზბარს მიხუენა იმან ვნება...
 დანისა, დანისომე, აქა უფლის განხინება!...
 თვარს სულთანს რა ვაწყინე? ჩუმი მოკვლა რათ ინება?!..“

— „რასა ბრძანება?... რაქბს ბრძანება?— აქ სოსანამ ქეადრა მასა, —
 რა ღროს თქვენი ანდერძია? როგორ იღებთ მასსედ სმასა?...
 ეიასდინმა შეგიწყნარათ, გეზავნათ, თქვენ, თქვენს ქვეყანასა,
 აქა, თუნდა ქეითხეთ სელამს, თუ რომ ვცრუობ მე ამასა.“

ეიასდინმა დაგიბარათ, მიგიუყანათ მასთან ბრძანა,
 შედგომით თუ გავნათ ბეკრი, აწი დასტურ შეინანა,
 წამობრძანდიო და წავიდეთ, ნულარ ვრწებით აქ დიდხანა...
 ბერ კაციც ქე მოვიდა, ტანტრეკანდი მოიტანა.“

დაუითმა სთქვა: „ეძადლობ სელიმს, რომ აქ მოსლვით გაიხარება,
 მაგრამ ვხედავ რომ ეიასდინს გულათა სწუურს ჩუმი დასჯა,
 არ იყურებს ჭეშმარიტსა, არ იხმანა ჩუმი აჯა, ¹⁾
 წამიყვანეთ, მძავს სიცოცხლე, ბერ სულიც დამეტანება!...“

¹⁾ აჯა— ვეღრება.

XLI

თამარი და ეიასდინ სულთანი.

თამარი იჯდა შტირალი, დაწვესე სისხლი სდიოდა,
 თმა გაწეწილი ჯებდა, ბედს ეძღუროდა, ნიოდდა,
 წიგნი სამ კვდო მის გვერდით, ვინცლას იგლოვდა, ეიოდდა,
 ამ დროს გამოჩნდა ეიასდინ, თურულად შეძოდიოდა.

რა ნახა თამარ შტირალი და ლოყებ დასისხლეუელი,
 შეკრთა, გაოცდა, გაშტერდა, შედგა ვით გაშეშებული,
 იფიქრა: ჟვინცლამ აძხილა, რომ დავით იყო გნებული,
 რომ შინ ვისტუმრებ და მისთვის, თუ არის ცეცხლით გ'სებული...

შეჰკითხა თამარს: „რას სტირი? რა განხდა საგლოკელია?...
 მიხეცი მიხეცს დაურთე, ჰმუნვა თუ შამოგელია...
 შინ მიდის შენი დავითი, მუსთალი, მრუში, გველია!...
 ეგ რა წიგნია?—აჰ მოძე!“—და გაუწოდა სულია.

თამარმა ჰკადრა: „ნის მთხოვე რაც შენი მონაცმია,
 თვარა მე ხემს წიგნს ვერ მოგცემ, გინდა დამხვიო თემია...“
 სულთანმა უთხრა: „ჟამარი ვარ, რაც შენი არის—ჩემია...“
 წიგნი წაგლიჯა ხელიდან, და ასე დაიხემია!...

შერბე შექსპისა: უმატ ცრემლებს უფთხილდი, გამოგადგება,
შენ გვარი მუსთალასთვის, მწარე დღე მალე დადგება!...
გული, ორგული, შენ, მაშინ, უცრემლოთ დაგუდავება!...
ნატრობდე ცრემლსა, არ გქონდეს, — ჭკპაზე მოხვიდე აგება!..“

სთქვა და გავიდა შრისხანე, მუქარით, მალა შევირალი,
ისე მოქება თავის ცოლს, რაგორც მცარცკელი, ფირალი.
თამარ დასტოვა საბრალა, მარტოვა სასლში მტირალი,
ჩაგრული, ნუბეშ მოძრული და ტლას ჭულ განაკმირალი!...

XLII

ვიანდინ სულთანის და დაუთ ბატონიშვილი.

ვიანდინ გესლით აღსაკესე, იჯდა შუბლ მოღრუბლულად,
მას გულში, დამშვიდებულში, გააქსლებოდა წყლულია,
ამ დროს დაუთი შამოღბა, უძღური, მოქანცულია,
თავი დაუკრა მას მღაბლად, შედგა, გატრუნა სულია.

ამ გვარად სულთანს უცდიდა, ელოდა მისგან შეგებას,
ელოდა თავისუფლებას, ელოდა მოწყალებასა,
მაგრამ იმისი სინუჟე უსპობდა მოთმინებასა,
მისს თვალებშიაც ესეფიდა აღგზებულს მრისხნებასა!..

ბოლოს გაბედა წარმოსთქვა: „გებრძანა გიანულია,
თავისუფლება მადირსე, გახლავარ მადლობელია,
ხომ სცანა ჩუმი სიმართლე, — არ ვიყავ დასახკელია...
ჰინც დამასმინა, იმისი, უფალი გადამხელა!...“

სულთანმა, მწარის ღიმილით, მიუგო: „დიან, ვიანია...
ახლა დაერწმუნდი, რაშიანც ეტკით მამხელდენ სხვანია...
შენ მოატუე: ჰეუანა, მტერი, მოყვარე, ცანია!...
ა წიგნი, შენგან ნაწერი, თამართან მინაგზანია!

გადაიკითხე, დარწმუნდი მაც მოსათხრელი თვალებით...
რაც უნდა ესაღოთ მრუშობა, მე კვლარ დამუშალებით,
გნახეთ ამისთვის მუხთაღნი, რა რიგათ გაიმსჭვალეებით,
გაონდეს მოელი ჰეუანა, მეც დაესტეუ თქვენის წვალეებით!...“

დავითმა ჰკადრა: „სულთანო, რაზე იმტირებ სასელსა?
 რაზე ანინებ შენს მტერსა, მარად შენსაკე შირასკელსა?
 ცილს გეწამებ, შენ კაცს ვერ ჰნასსე ამის გამკონეს, მნახველსა,
 დ გულს იშფოათებ ამოდ, ჰკეესარ შმაგს—შლეგსა და ხელსა!.. 1)

ჩემი სასელთ წერილებს გიგზავნის ვინმე მტერია,
 თუ სამართალი ხადმება, ის არის დასაჭერია,
 თვარა, ვინც ამას იჯერებს, იგი უოფილა მტერია, 2)
 იმავე ჰკვითაც მოჭმელებს, რაც მისი შესაფერია...

რუსუდანსა და თამარში სამსლგარი მეტათ დიდა,
 თამარ—სიმართლის ჰერია, რუსუდანი კი ფლიდა,
 რუსუდანი ტრფობის მონაა, თამარ—სიწმინდის ხიდა,
 თამარ აზავის უმესთლებს, რუსუდანი—მოსარია...

გხედავ შენს გზებულს თვალეში გესლს და შსამს უსადგურია,
 დიდისნია, შენ, ჩემი, უმანგო სისსლი გწეურია,
 ბარემ მოძვლი, სიდედრსაც გაუწი სამსასურია,
 ძალე, ინჭარე, რუსუდანს დაუცხრე შმაფრი შურია!

ჩემი სიკვდილი იმის შვილს, ჭართლის ტანტს დაუმკვიდრესა,
 ჩემი სხეული შუადგენს საჟესურს, ტანტის გიბესა,
 მაგრამ უფალი არ ჩჭრობს და არც მეფეებს ჰრიდებსა,
 მქატიანეც შეგამკობთ, სწივსეს გაამდიდრებსა!“

სულთანმა უთხრა: „უმწკილო, მე რომ ვისუსტო დღესაო,
 მეისტორიე გამვიცხამს, ავად მიხსენებს ზნესაო,
 შენ როგორ მვიცხავ, ვინც ჰსკრიდი ჩემი სახახლის ბჭესაო?!..
 მაგ წივნით სამართალს შეკსთხოვე, მე, თვითონ მეუფესაო!..“

1) შმაგი—შეშლილი მკენებელი; შლეგა—შეშლილი განსვენებელი;
 ხელი—ტოვი უკნებელი.

2) მტერი—შეშლილი გადარეული.

ამ თქმასკად დავით ჩაუთქრდა, ამ წიგნს მიაპყრო გონება,
გადაიკითხა ბოლომდის, გულში მიეცა ფონება,
განცვიფრდა, მის განცვიფრებას არა რა შეეწონება,
წარმოასთქვა: „ღმერთო, მაღლი შენ, აწი მომქსნო ღონება!“

შემდეგ შეკითხა უიასდინს: „თუ იცით აქ რა სწერია?
ამ წიგნს, მერწმუნეთ, თქვენ სელში, აუ ჩაბგდებდა მტერია..
ეს წიგნი მევე მამართლებს, შიგ ჩემი აზრთერია...
ამის ჰატრონი სჩანს მოკვდა, შეიქმნა მიწა, მტკერია!..“

ჩვენ გვხვდა ჭაბუკი შალვა, უოკლის სიკეთით სრულად,
ტურთა, გულადი, მამაცი, ტანადი—ალვა რგულად,
გილანში გამარჯვებული, სიმარჯვით შემხნეულად,
სჩანს თამარ მასთან უოთილად იღუმელ დანიშნულად!..

ეს საქმე, კვლად, დღემდისინ, აზავის არა სცოდნია,
თქვენს ცოლობამდის თამარი შალვას ეშხს დაუყოლია,
აღთქმა და ფიცი დაუდევს, გვირგვინი მოულოდნია...
აქა, თამარის ნაწერი... სხვას ვის რა მოუბოდივი?!..“

სულთანსი გაშრა, გაშტერდა, ეტვი უძლეედა სინარულს,
თროლდა და ვერას ამბობდა, ეტვის ვერ ამხელდა დაფარულს,
შსამი და გესლი, მის გულში, ადგილს უთობდა სიუკარულს!
იმედმა გაუღიმილა,— ბედს მოულოდნად დაკარგულს!

მოიხმო სელამ, ეს ვანი, მიანხდა თვალის ჩინათა,
მას წაავითხა ის წიგნი, საიდუმლოთა, ფრთხილათა,
სელიმმაჲ იგივე ამხილა, რაც დავითმა სთქვა წინათა,
მაშინ სულთანის თვალეებში სიამოკნებამ იხათა!

გელარს სთქვა რა, გავიდა, ბედმაჲი, აღელვებული,
თამარისაკენ გასწია, მისი ეშხისგან გზებული,
კარი შეაღო, შევიდა, კრძალული, მორაიდებული,
თამარი იკვდა ამ ფამად, მისებრთვე დაღონებული.

XLIII

ეილიდინ და თამარ.

შასდინმა სთქვა: აჰ თამარ! სხვას და მიემართო მე ვისა? მოველ ბოდიში ვითხოვო, ჩემი უმსგავსო ქვევისა... მითხარ მიხეხი ჭმუნვისა, სასხლას და ცრემლთა ფრქვევისა, მითხარ მიხეხი შენს გულში რხევითა შემოჩვევისა...

მითხარი, ეს რა წიგნია, რომ გაგინახა წყლულია?... ოღონდ მითხარი მართალი, უოველი ჩემთვის სმულია, — გაძლევ სიტყვასა მეფურსა, რომ ავიყვანო გულია, ვეკლა ვივიწყო, შეგიშრო ღაწინი ¹⁾ ცრემლებით რწეულია!...

დავიტოს შეუნდე, ვისტუმრებ, მას, თავის ქვეყანაშია, თუ გსურს თან გაქვე დრომდისინ, მეც გაგაცილებთ ზღვანაშია, მერწმუნე, აღარ შევიდე შენის წარსულის სჯანაშია, დეე, მე დავრჩე აქ მარტო, ჩემის ჭმუნვების მკანაშია!

თამარმა ჯვადრა: უბატონო, სიტყვა რათ გკერათ მუნთლისა? — რომ დავითს, ბედშეხს, უცოდველს, სიძარტლეს ცოდავთ უთვლისა უმანკოს, კეთილ განზრახვას, ბოროტებაში უცვლისა... სიძარტლით, მე უნდა მომხედეს რისხვა შენი და უფლისა!...

¹⁾ ღაწვი — ღოფა.

მე დანიშნული ვიყავი და აღთქმა მიცემულია,
 ჭაბუკმა შალვამ შეიპერო ჩემი უმანკო გულია,
 ეს დედა ჩემმაც იცოდა, საქმე სსკათაოების სშუღია,
 ამ დროს მოვიდა დეხმანი და თქვენი მოციქულია.

ბებრი ვეკედრეთ დედამს, არ შეიწყნარა ჩვენია,
 თქვენც დაგიფარათ ფარული და ჩვენც მოგვიღო გენია,
 ა მამინდელი ნადგაწი, შალვასთან მინაწერია,
 დღემდისინ ჩემგან ეს საქმე, სხვას არავისა ქსენია.

შალვასა ქონდა წყალობად, სანაწილე რამ შეფისა,
 მას ავგაროჩებრ ინახვენ, — ჩვეულებაა ქვეყნისა, —
 შალვასაც იგი სიწმიდე, თან ქონდა, გულთან ეთვისა,
 მიხეცი იგი შეიქმნა ჩემი სისხლისა ჩქეფისა.

ის სანაწილე უოფილა ნაწიღუნევი, იმ ბედერულისა,
 თქვენ რომ წაწმინდეთ საკირით, დამწკრისა, დაღაგულისა,
 თქვენც სკლიმისთვის გებოძათ ჟიღდოთ ერთგულის ყულისა,
 მან მე მომართო ის განბი საქრისტიანოს რჯულისა!..

ვიცანი, გავხსუნ, რა ვნახე!... ა ვამ ჩემსა თვალებსა!..
 — ეგ წიგნი ჩემგან ნაწერი, — აგია მავალალებსა,
 მაგით ესტან შალვას სიკვდილი, — სხვა რაღა გამასალებსა?..
 მას ცოცხლათ ვერვინ მოსძრწვიდა, ვერ ეძლო, ვერა ძალებსა!..

ვიგლოვდი, მამინ შიმოხველ, მნახე სისხლ დანადინება,
 სხვას ნურას სწამობ უბრალოს, მტრისგან ნუ დაიღინება,
 მე ვარ უმანკო შემცოდე, მვეე ესტირ და ვიტყინება, 1)
 ზირხათლათ ვარ შენთანა, ამით ცას მოკვლხინება!

1) ტყინება — ცეცხლის დება.

ა, გზემსილე უოკელი, რამც მე ცრემლი მადინა,
 დმერთმა ხომ იცის უბიწომ, მე არ მეძუსთლას შესთვინა,
 ეს დავაძვე, რომ მოკელ, უველა ვერ გათსარ მაშინა...
 შალვასთვის არა გეკნოთ რა, მე ამან უფრო მაშინა!...

აწი დამსაჯე, თუ მათული, ამ ცოდვეს დანაშაულათ,
 მე არ მაშინებს სიკვდილი, — მივიღებ დღესასწაულათ,
 წამების რეინებს, ლვერთლიანს, მივიღებ ტანთ სამკაულათ!...
 ბედი არ მწვალობს, ხომ ესედავ, — თან დამდექს იასაულათ!..“

სულთანმა ქადრა: „რას ამბობ? ნეტა როგორ სთქვი აგია?...
 მე ვარ შემცოდე უკვლასთან, დასწავე, დასადაგია!
 უღმერთო სიდედრის მორჩილი, იმისი ამხანაგია,
 შეშინდეთ რეკენს, იჭვიანს, მომხსენით ცოდვის ბარგია!...“

სიდედრმა, ეშმაკის კერმა, მთლათ მომიწამლა სულია,
 გესლით და შესამით ამაკსო, მუო ჭეჭე მოძარცულია,
 ძრეკდა უმანკო სისხლმა, წულულსე დამერთო წულულია...
 გოსოვ, თამარ, ნურას მიქხედავ, აწ დამიბრუნე გულია!...

კურთხეულ არს თქენი დმერთი, ჩვეულება მაგისტანა,
 რომ ნაწილებს თან იტარებთ, მავნე არ გკვეთ და სატანა,
 კურთხეულ არს იგი რჯული, რა რჯულმაც ეს წესი ბრძანა,
 ამცინდა დღეს ცოდვასა, არ გაუსვარე სისხლში დანა!

მე შენს აღთქმაში, შალვასთან, ვფიცავ ღებრთს, არას გემდუნო,
 სიტყვის უფალი უოფილხარ, დავიცავს სიტყვა მეფური,
 შეჭკედრებისარ დედასა, ქცევა გქონია სეფური,
 მაგითი უფრო დიდი ხარ, სიწმიდის კვერთხსა და ჭური!..

დავითს მითხოვე შენდობა, არ დაერჩე ცოდვის ამარი,
 აჭა, მიაბრთვი სახსოკრათ, ჯალალედინის ქამარი
 დ დაუბრუნე უიასდინს მისი კველუცი თამარი,
 ან არა, შენივე სელით, მას გაუოსარე სამარი!..“

XLIV

დავით ბატონიშვილის წასლვა საქართველოში.

დგურ გემი შეჭურვილი, მოზურვილი იაღჭნებით,
დავით შიგ ზის, ქართლში მიდის, სულთან ყიასდინის ნებით,
მიდის თავის ჭკეუანაში, სოხანათი, შინა უძებოთ,
თამარი კი ობლათ რხება, სამშობლოზე ცაცხლის გზებით!

თამარი და ყიასდინი უცქროდენ გემის სღვასა,
უუურებდენ ზღვის ფრთონასა, ომი ჭქონდა თითქო ზღვასა,
ჩუმიდ ისხდნენ, ურთაერთსა, არა სცემდნენ თითქო სმასა,
და თამარი, ზოგი ერთსელ, შესცქეროდა ლაქვარდ ცასა.

აწი თამარს გაუთაკდა მისი საქმე უსაშველო,
გახსენდა სიუმეწვილე, სოფიო და რაჭის მდელო,
მუსათ გვერდის შავი ბურჯი, დედაბერი უსახელო,
გახსენდა მისი შალვა, გახსენდა საქართველო!

დარჩა ვით ტყვე ობოლივით, როგორც ბაღში მარტო ჩიტა,
უთვისტომოს აღარ ჭყუნდა, მისი შალვა, მისი გერატი,
ველში ცრემლი მოკებჯინა, ყიასდინთან მოხარაღი,
და ღაწვებზე ¹⁾ გადმოჭკორდა ერთი წვეილი მარტალიტი!...

¹⁾ ღაწვი—ღოფა.

ს ა რ ჩ ე ვ ი.

გვ. რ. დი.

1.	შესავალი	1.
2.	მგზავრები	3.
3.	ილიას გამგზავრება ბინის სამკესნელთ	7.
4.	შაღვასტან მგზავრების ძეგლი	8.
5.	შაღვასტან წახლვა მუსათ გვარდის კომპეში	10.
6.	შაღვას უამბობს ქალი თავის კინაობას	18.
7.	ერთგულამის რკუელის კითხვა	23.
8.	შემდეგ რკუელის კითხვისა	40.
9.	ამაღლების დღესასწაული	47.
10.	შაღვას მოხლვა გილახიდაშ.	52.
11.	დღეობის შემდეგ	58.
12.	წიგნი თამარისაგან შაღვასთან მიწერილი	63.
13.	შაღვას თქმრები, შემდეგ თამარის წიგნის კითხ.	67.
14.	შაღვას მისლვა რუსუდანთან, თავის სიყვარულის გამკლავრება და თამარის სტოლოთ თხოვნა	68.
15.	შაღვას მარტო ეოფნა სოლოლაკის მოაჩე და შევესთან შეურა	77.
16.	საძურობილე	81.
17.	შაღვა, შემდეგ საძურობილისა. მისგან სოფიოს შესკვდრა	88.
18.	წიგნი თამარისაგან შაღვასთან მიწერილი	90.
19.	წიგნი მიწერილი შაღვასგან თამართან	92.
20.	შაღვასგან თამარის ლოდანი და მისი მოხლვა	93.
21.	დიდებულთ ურადობა და ღაშა გიორგის თოთბარი	97.
22.	ნადიმი ბაღში	101.
23.	თამარის წაყენა უახსდინთან	103.

II

24.	წიგნი მიწერილი რუსუდანისაგან ეიასდინთან.	105.
25.	წიგნი მიწერილი ეიასდინისაგან რუსუდანთან.	106.
26.	რუსუდანის მდგომარეობა და ქცევა.	108.
27.	წიგნი მიწერილი რუსუდანისაგან ეიასდინთან.	109.
28.	ეიასდინის მდგომარეობა და ქცევა, შემდეგ რუსუ- დანის წიგნისა	111.
29.	ლოცვა თამარისა.	114.
30.	ეიასდინის განახენი დაკით ბატონისჴილსე	115.
31.	სვე დაკით ბატონისჴილისა	117.
32.	ომი ქართულებისა ჯალალედინთან.	119.
33.	ომის შემდეგ	123.
34.	შალვა საზურობილეში	126.
35.	წამება შალვასი	129.
36.	ჯალალედინისაგან საქართველოს აღსრება, მისგან- კე ჩინგიზ-ყაენის შვილთან ომი და მისი შედეგი	131.
37.	ჯაფარა მწყემსის დასჯა	134.
38.	სოსანას ზღვენი და თხოვნა ეიასდინ სულთანთან.	136.
39.	ეიასდინისაგან შენახება თავის საქციელისა და მი- სი თამართან წასლვა	141.
40.	დაკითის ორმოდეგან ამოეკანა ეიასდინთან წარსა- დგენათ	143.
41.	თამარი და ეიასდინ სულთანი	145.
42.	ეიასდინ სულთანი და დაკით ბატონისჴილი.	147.
43.	ეიასდინ და თამარ	150.
44.	დაკით ბატონისჴილის წასლვა საქართველოში.	153.

157
102

114/540

F 83.808
3

მშენიერი ელენე ფარსი გად თავად. ერისთავისა.	15
სურამის ციხე მოთხრობა დან. ჭინჭამისა.	20
ძეთადიური სასულძმღვანელა ბ. ალ. ნათამისა	20
გორგალა, სავმაწკ. წიგნი სურათებით, ნათ. ი. ღასრიშ.	25
კრებული ანთიმეტიკული ამოცანებისა ბ. ი. ვახუანაშვილ.	30
ნიკოლოზ ბარათაშვილი.	40
ნინო რაბელანის ლექსები სურათით.	40
მოთხრობანი, ქართულ ქაღებისაგან	40
აღმანახი, შედ. გ. თუმანიშვილისა.	40
სოლომონ ასაკის მეჯდნეაშვილი, რომანი. დ. არდ:ნიან.	50
გულივერის მოგზაურობა სურათ. თარ. ი. ციხარაშვილ.	50
კაცია აღამიანი?! მოთხ. ილ. ჭავჭავაძისა.	60
თამარანი, ისტორ. შოკმ. თარ. ერისთავისა.	60
სამშობლო სიგეი, ნოტეზულ გადად. ბ. მ. მუჭავარბან.	1
ვეფხისტყაოსანი, ავტორის სურათით	1

ამჟამად იხსნება ყოველ კვირას ქართული წიგნები და ჩვენი
მწერლების სურათები.